

UNIVERZITET CRNE GORE
INSTITUT ZA STRANE JEZIKE

Igor Ivanović

**ANGLICIZMI U CRNOGORSKOM
JEZIKU U OBLASTI
KOMPJUTERSKOG REGISTRA**

- MAGISTARSKI RAD -

Podgorica, 2009

UNIVERZITET CRNE GORE
INSTITUT ZA STRANE JEZIKE

Igor Ivanović

**ANGLICIZMI U CRNOGORSKOM
JEZIKU U OBLASTI
KOMPJUTERSKOG REGISTRA**

- MAGISTARSKI RAD -

Podgorica, 2009

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANTU

Ime i prezime: Igor Ivanović

Datum i mjesto rođenja: 11.11.1983. Zenica, BiH

Naziv završenog osnovnog studijskog program i godina diplomiranja:

Filozofski fakultet – Odsjek za engleski jezik i književnost, 2006

INFORMACIJE O MAGISTRASKOM RADU

Naziv postdiplomskog studija: Magistarski studij prevodilaštva

Naslov rada: Anglicizmi u crnogorskom jeziku u oblasti kompjuterskog registra

Fakultet/Akademija na kojem je rad odbranjen: Institut za strane jezike

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave magistarskog rada: 10. 09. 2008.

Datum sjednice Vjeća univerzitetske jedinica na kojoj je prihvaćena tema: 7. 10. 2008.

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranta: Prof. Dr Slavica Perović, doc. dr Igor Lakić, doc. dr Nataša Kostić

Mentor: Doc. dr Nataša Kostić

Komisija za ocjenu rada: Prof. Dr Slavica Perović, doc. dr Igor Lakić, doc. dr Nataša Kostić

Komisija za odbranu rada: Prof. Dr Slavica Perović, doc. dr Igor Lakić, doc. dr Nataša Kostić

Lektor:

Datum odbrane: 18.02.2008.

Datum promocije:

„Danas nema na ovome svijetu nijednog jezika (ni staroga ni novoga), u kome nema tuđe riječi (...). Ali zato opet ja tuđe riječi ne branim, nego i ja kažem, da se treba truditi i čistiti jezik od tuđi riječi (...) koliko se može, ali što se ne može, ne treba za ono mrziti na jezik. (...) Opet je bolje uzeti tuđu riječ koja je poznata u narodu, nego li naopako novu graditi.”¹

¹ Vuk S. Karadžić, *Srpski rječnik*, Beč, 1818, str. XX.

Predgovor

Ovaj rad se bavi problematikom anglicizama u crnogorskom jeziku u oblasti kompjuterskog registra. U eri informatičke revolucije došlo je do razvoja kompjuterske tehnologije koja je ostavila neizbrisiv trag u raznim jezicima svijeta i postala dio jednog šireg fenomena - globalizacije. Generalno govoreći, fizički medijum za širenje ovakvog uticaja je bio računar, a lingvistički engleski jezik. I Crna Gora, kao dio porodice evropskih država, je izložena takvom vidu globalizacije.

U našem radu polazimo od pretpostavke da je crnogorski jezik preuzeo veliki broj leksičkih elemenata od kojih su neki prošli proces primarne ili sekundarne adaptacije. Opseg istraživanja i konkretni predmet rada vezan je za analizu prisutnosti anglicizama u crnogorskom jeziku koji potiču iz računarskog registra. Još konkretnije, posmatrali smo odnos između prevedenica, direktnih i prilagođenih anglicizama u crnogorskom jeziku. Prije prelaska na analizu ovog odnosa naveli smo definicije koje koristimo u radu, kako bi čitaocu bilo jasno na šta se određeni termin odnosi.

Korpus koji smo posmatrali sastoji se od: stručnih tekstova (stručne knjige, radovi, časopisi), kataloga, cjenovnika, uputstava i internet stranica. Kroz ovih pet dijelova korpusa smo, nadamo se, obuhvatili veliki dio literature koji je povezan sa anglicizmima iz kompjuterskog registra. Teorijski osnov u okviru kojeg smo uopšteno posmatrali procese adaptacije anglicizama preuzeli smo od uvaženog hrvatskog lingviste Rudolfa Filipovića koji se u svom obimnom istraživanju bavio uticajem različitih jezika na srpski ili hrvatski jezik. Kroz pregled relevantne literature naveli smo određeni broj autora koji su se bavili tematikom anglicizama ili jezičkim kontaktima uopšte. Naravno, i njihove ideje su bile dragocjene prilikom izrade magistarskog rada.

Centralni dio rada obuhvata istraživanje gdje smo, za svaki od pet dijelova korpusa posebno, naveli odnos broja prevedenica, direktnih i prilagođenih anglicizama. U cilju lakše percepcije naše analize rezultate smo prikazali i putem grafikona. U zaključku smo dali zbirne rezultate našeg istraživanja i predstavili odnos broja anglicizama na nivou ukupnog korpusa.

Pri kraju rada se nalaze: Prilog 1 u kojem su abecednim redom pobrojane internet stranice koje smo koristili u našoj analizi, Prilog 2 u kojem se definiše riječ *chat* u različitim rječnicima na Internetu, Prilog 3. u kojem smo dali Zapisnik 15. sjednice Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika kako bismo prikazali dio aktuelne jezičke situacije koji vlada u Hrvatskoj na polju lingvistike koji je relevantan i za naš rad, Prilog 4 gdje je data Riječ ljudi koji rade na prevođenju i prilagođavanju operativnog sistema *Windows Vista®*. Prilog 5 predstavlja listu identifikovanih anglicizama koje smo pronašli prilikom analize korpusa. Nakon priloga slijedi Bibliografija u kojoj smo pobrojali autore čija su nam djela pomogla prilikom izrade ovog rada.

Ovom prilikom želim da izrazim svoju zahvalnost mentorki doc. dr Nataši Kostić na stručnom vođenju prilikom izrade ovog magistarskog rada.

Veliku zahvalnost dugujem i članovima komisije Prof. dr Slavici Perović i doc. dr Igoru Lakiću jer su mi njihovi stručni komentari bili od velike pomoći i, što je još bitnije, njihova pomoć na putu mog profesionalnog razvoja je neprocjenjiva.

Izvod iz rada

Ovaj magistarski se bavi prijemom leksičkih elemenata iz engleskog jezika u crnogorski. Polje interesovanja smo ograničili na računarski registar gdje je i pomenuto pozajmljivanje najočiglednije. U izradi ovog rada pomogla nam je teorija adaptacije anglicizama Rudolfa Filipovića. Centralni dio rada predstavlja obrada korpusa gdje smo dali statistički prikaz odnosa između prevedenica, prilagođenih i direktnih anglicizama. Na kraju magistarskog pružili smo ukupnu statistiku i tako prikazali aktuelni jezički momenat u kojem se crnogorski jezik nalazi kada se radi o kompjuterskom registru.

Ključne riječi: anglicizmi, leksičko pozajmljivanje, kompjuteri

Abstract

This work deals with the fact that the Montenegrin language shows an increasing tendency towards lexical borrowings. These borrowings originate from different languages but the most frequent ones come from English. The most obvious field where the influence of English on the Montenegrin language can be seen is the field of computers and the related terminology. In our work, we tried to analyse the current situation in the Montenegrin language regarding the aforementioned field. This paper is divided into theoretical and practical part where it is possible to see how anglicisms behave when they enter the Montenegrin language.

Keywords: anglicisms, lexical borrowings, computers

SADRŽAJ:

Predgovor	IV
Izvod iz rada	VI
Abstract	VII
1. Uvod.....	3
1.1. Osnovna polazišta	3
1.2. Definicije	6
1.3. Primjeri prevođenja i upotrebe engleskih riječi	10
1.3.1. Skraćenice.....	13
1.4. Ciljevi rada	14
1.5. Teorijska osnova	16
1.5.1. Leksikologija	16
1.5.2. Jezički purizam	19
1.5.3. Teorija Rudolfa Filipovića	24
1.5.3.1. Prilagođavanje anglicizama na ortografskom nivou	24
1.5.3.2. Teorija transfonemizacije	26
1.5.3.3. Teorija transmorfemizacije	28
1.5.3.4. Teorija transsemantizacije	29
1.6. Pregled relevantne literature o anglicizmima	30
1.7. Današnje stanje	38
2. Problematika anglicizama	44
2.1. Izvori anglicizama	46
2.2. Kulturološki uticaj	48
3. Obrada korpusa	51
3.1. Korišćeni materijal i način obrade	51
3.2. Stručna literatura.....	52

3.3.	Katalozi	58
3.4.	Cjenovnici	63
3.5.	Uputstva	70
3.6.	Internet stranice	75
4.	Zaključak	82
5.	Prilozi	87
5.1.	Prilog 1 (spisak korišćenih internet stranica)	87
5.2.	Prilog 2 (definicija riječi <i>chat</i> u rječnicima na Internetu)	88
5.3.	Prilog 3 (Zapisnik 15. sjednice Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika)	91
5.4.	Prilog 4 Riječ ljudi koji rade na prevođenju i prilagođavanju operativnog sistema <i>Windows Vista®</i>	96
5.5.	Prilog 5 Lista pronađenih anglicizama	102
6.	Bibliografija	130

1. Uvod

1.1. Osnovna polazišta

Informatička revolucija koja se odigrala u XX vijeku odvela je svijet u jednu sasvim novu dimenziju koja će u potpunost definisati njegov dalji razvoj. Samim tim, promjenila je ljude pa i čitave kulture potiskujući ono što nije u skladu sa njom, podstičući ono što jeste. Uvela je mnoge nove standarde, a preko svoja dva najočiglednija predstavnika, Interneta i računara, značajno uticala na izgled današnjeg svijeta. Koliko je ova promjena korijenita može se vidjeti po tome što je informatička revolucija stvorila svoju sopstvenu stvarnost koja sve više funkcioniše nezavisno od „naše“ stvarnosti. Da je to po srijedi, svjedoči i to da ta nova, virtuelna stvarnost ima svoje zakonitosti koje su veoma često u suprotnosti sa standardima fizičkog svijeta koji nas okružuje.

Sva ova gore navedena zapažanja su neosporno ostavile veoma vidljiv trag i na lingvističku stvarnost koja je pretrpjela znatne promjene pod uticajem informatičke revolucije i engleskog jezika. Ta revolucija je, među mnogim drugim stvarima, dovela do potrebe da se stvore nove riječi koje bi odslikavale novonastalu realnost. Stvoreno je na hiljade novih engleskih riječi koje su se svijetom proširile zajedno sa proizvodima koje su imenovala. Kako su ti proizvodi postali neizostavni dio naših života (pomenimo samo računare, mobilne uređaje, televizore itd.) tako su i riječi koje imenuju tu vanjezičku stvarnost postale nezaobilazne i uvrstile su se u leksičke fondove raznih jezika svijeta.

Naš rad baziran je na hipotezi da je crnogorski jezik preuzeo veliki broj leksičkih elemenata koji su direktno vezani za polje računara. Neki od tih elemenata su prošli proces primarne ili sekundarne adaptacije, a neki su zadržali oblik koji imaju i u engleskom jeziku.

Dva zapažanja djeluju gotovo nevjerovatno, u kontekstu današnjeg uticaja engleskog jezika. Prvo zapažanje se odnosi na to da je leksikološki uticaj engleskog prije 1900 bio prilično skroman. O tome nam govori i Sapir:

„...it is a little disappointing to learn that the general cultural influence of English has so far been all but negligible. The English language itself is spreading because the English have colonized immense territories. But there is nothing to show that it is anywhere entering into the lexical heart of other languages...” (E. Sapir: 1921: 201).

Drugo zapažanje je interesantno jer:

„Ironically, even the name of the English capital originates from Celtic **Llyn + dun** in which **llyn** is another Celtic word for "river" and **dun** stands for "a fortified hill", the meaning of the whole being "fortress on the hill over the river“

(O.V. Afanasjeva, G. B. Antrušina, N.N. Morozova: 1999: 46).

Shodno tome što su novi proizvodi većinom nastajali u zemljama u kojima se govori engleski jezik ili su primali engleski kao svoj standard, upravo te nazive prenijeli su u jezike primaoce. Razlika se javila u tome što su različiti jezici reagovali na različite načine i do različitog stepena su primali engleske nazive. Tako nam je engleski jezik „ponudio“ ogroman broj novih leksičkih jedinica, ili jedinica koje su tokom vremena dobile nove semantičke karakteristike koje su im bile neophodne u novonastalom okruženju. Pod ovom konstatacijom podrazumijevamo to da su neke od riječi, koje se danas direktno vezuju za računare, postojale i ranije, ali su u informatičkom svijetu dobile drugačiju semantičku obojenost, dakle proširile su svoj semantički sadržaj. Jedan od očiglednijih primjera gdje se ovaj proces može vidjeti jeste riječ *driver* - vozač (onaj koji upravlja). Današnja upotreba tog termina u kompjuterskom registru jeste *driver* – upravljački program (računarski program koji upravlja). Prema tome, raniji semantički sadržaj koji je obuhvatao samo osobu [+ živo] koja ima kontrolu nad nekim vozilom se proširio na računarski upravljački program koji upravlja nekim uređajem u okviru računara [- živo]. Ovaj prijelaz se desio poštujući dodirnu tačku koja je u ovom slučaju glagol upravljati. Ove riječi su se prenijele i u crnogorski jezik i stvorile određenu vrstu kompjuterskog žargona, odnosno „jezika u malom“.

„Žargonom se može nazvati svaki neformalni i pretežno govorni varijetet nekog jezika koji služi za identifikaciju i komunikaciju unutar neke društveno određene grupe – po profesiji, socijalnom statusu, uzrastu i slično – čije članove povezuje zajednički interes ili način života, a koja uz to može biti i teritorijalno omeđena“. (R. Bugarski: 2003: 9)

„Kompjuterski žargon je, na primer, nov. Ako oslušnete razgovor dvoje mladih ljudi koji mnogo vremena provode za kompjuterom, koji teče normalno, on je prožet kompjuterskim žargonom toliko da je potpuno nerazumljiv nekome ko ne radi sa kompjuterima“.¹

Može se iz ovog teksta zaključiti da su računari doveli do ogromnih promjena u okviru raznih jezika, pa i u crnogorskom jeziku, do te mjere da ljudi van računarskog svijeta imaju problema sa razumijevanjem onih koji su u tom svijetu. Tu je stvoren računarski žargon koji je prilično zaokružio svoju autonomiju u odnosu na leksički sistem i kao takav posjeduje svoju energiju koja mu omogućava opstanak. Ovo raslojavanje uzrokovano je potrebom jednog broja govornika da i kroz leksičke signale pokažu da su upoznati sa najnovijim dešavanjima, da poznaju rad na računaru i da, samim tim, imaju prednost u odnosu na one koji nemaju takve vještine. Rad na računaru je postao novi oblik pismenosti.

Crnogorski jezik je tokom vijekova svoga razvoja posuđivao različite leksičke elemente ne samo iz engleskog već i iz drugih jezika. Tokom davnih vremena to su bili grcizmi i latinizmi (koji su postali opšte poznati cijelom svijetu, i kao takvi su postali poznati pod nazivom internacionalizmi). Neosporan je uticaj i romanskih jezika (najviše italijanskog i francuskog jezika) na crnogorski jezik. I jedni i drugi su se nalazili na teritoriji Crne Gore i posuđivanje iz ta dva jezika je bilo neizbježno. Pored toga, Italija je najbliži prekomorski susjed Crne Gore, tako da je i to ostavilo traga, naročito u južnom dijelu naše države. Nije potrebno naglašavati koliki su uticaj imali turcizmi na crnogorski jezik zbog opšte poznatih istorijskih prilika. Takođe, ne smijemo zaboraviti germanizme, rusizme i mnoge druge pozajmljenice koje su ostavile svoj trag u crnogorskom jeziku. Informatička revolucija i razvoj modernih

¹ Bugarski, Ranko: <http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2003/12/28/srpski/I03122701.shtml> u 14.55.

tehnologija, naročito tokom posljednjih četrdesetak godina, usloveli su da od svih tih pozajmljenica anglicizmi postanu najzanimljiviji većini naučnika za proučavanje zbog svoje dominacije.

Koliko je crnogorski bio otvoren za prijem stranih riječi prikazaćemo sljedećom listom:

1. **bohemizmi** - riječi koje su u crnogorski jezik došle iz češkog jezika: časopis, povod, spis, uloga;
2. **germanizmi** - riječi iz germanskih jezika: buter, ceh, farba, lajtmotiv, madrac, majstor, moler, vaga, pegla, šraf, lozinka, šalter, šine, šminka;
3. **grcizmi** - riječi iz grčkog jezika: hiljada, drum, gips, ikona, manastir, hor, hlor, filolog;
4. **hungarizmi**- riječi iz mađarskog jezika: soba, ašov, lopov, varoš, cipele, gulaš, subota, salaš;
5. **romanizmi** - riječi iz romanskih jezika (u vezi sa crnogorskim jezikom posuđivanje iz latinskog (kao osnove modernih romanskih jezika) i italijanskog je bilo najučestalije, ali ne treba zanemariti posuđivanje riječi i iz francuskog i španskog): avenija, formula, akcija, kompot, literatura, opera, nacija, doktor, tenor, balkon, mašina;
6. **rusizmi** - riječi koje su nam došle iz ruskog jezika: zapeta, kružok;
7. **turcizmi** - riječi iz turskog jezika : boja, buregdžija, čamac, čitluk, kundak, top, kavgadžija, megdan, džezva, oluk, kalup.

1.2. Definicije

Tvrtko Prčić je definisao anglicizme u srpskom jeziku, ali je ova definicija u potpunosti primjenljiva i na crnogorski jezik.

„Pod terminom „anglicizam“ ovde se podrazumevaju dve osnovne grupe jezičkih jedinica. Na prvom mestu, to su leksičke jedinice (tj. reči i afiksi) koje su ili preuzete iz engleskog jezika u srpski (npr. monitoring, pripejd, daunloudovati), ili se u srpskom javljaju podstaknute uticajem engleskog jezika, a izvorno su najčešće latinizmi (edukacija, evaluacija, harmonizacija). Ove jedinice, koje će se nazivati **očiglednim** anglicizmima, vremenom postaju više ili manje integrisane u sistem srpskog jezika, a najpotpunije u njegov semantički podsistem; ponekad se one javljaju napisane u izvornom engleskom obliku (npr. *E-MAIL*, *PREPAID*, *AIR BAG*) i tada imaju status **sirovih** anglicizama. U drugu grupu spadaju leksičke i sintaktičke jedinice (tj. reči, sintagme i rečenice) srpskog jezika koje odražavaju normu ili običaje engleskog jezika, kriju i u oblicima srpskog jezika značenja i/ili upotrebe svojstvene oblicima engleskog jezika (npr. ohrabriti (nešto, nekoga na/za nešto), kopija (knjige), kratka priča, služiti (zatvorsku) kaznu, Pričaj mi o tome!). Ovakve jedinice otuda predstavljaju **skriven**e anglicizme“ (T. Prčić: 2004: 2).

Dakle govorimo o različitim vrstama anglicizama i njihovim različitim stepenima prilagođenosti u prijemnom jeziku. Potrebno je napomenuti da se svi leksikolozi ne slažu u pogledu definicije anglicizama. Neki naučnici tvrde kako riječi koje su preuzete iz engleskog jezika, ali su do našeg stigle putem njemačkog, treba smatrati germanizmima, a ne anglicizmima. Drugi, kao na primjer R. Filipović, smatraju da su anglicizmi (ili kako u originalu stoji anglizmi) sve one riječi za koje se može utvrditi da potiču iz engleskog jezika. Za potrebe našeg rada prihvaćemo drugo mišljenje. U radu smo koristili i termin **model** (E, Haugen: 1950: 210). Pod modelom se podrazumijeva riječ jezika davaoca, tj., u kontekstu naše rada, izvorna engleska riječ.

Za bolje razumijevanje ovog rada definisaćemo i ključne termine koje ćemo veoma često koristiti kasnije u radu:

- **Direktni/sirovi anglicizmi** su riječi koje su preuzete iz engleskog jezika i koje nijesu usklađene sa pravilima crnogorskog jezika. Dakle, one su neprilagođene

odnosno preslikane su iz izvornog jezika i shodno tome možemo ih svrstati pod tuđice (engleska riječ):

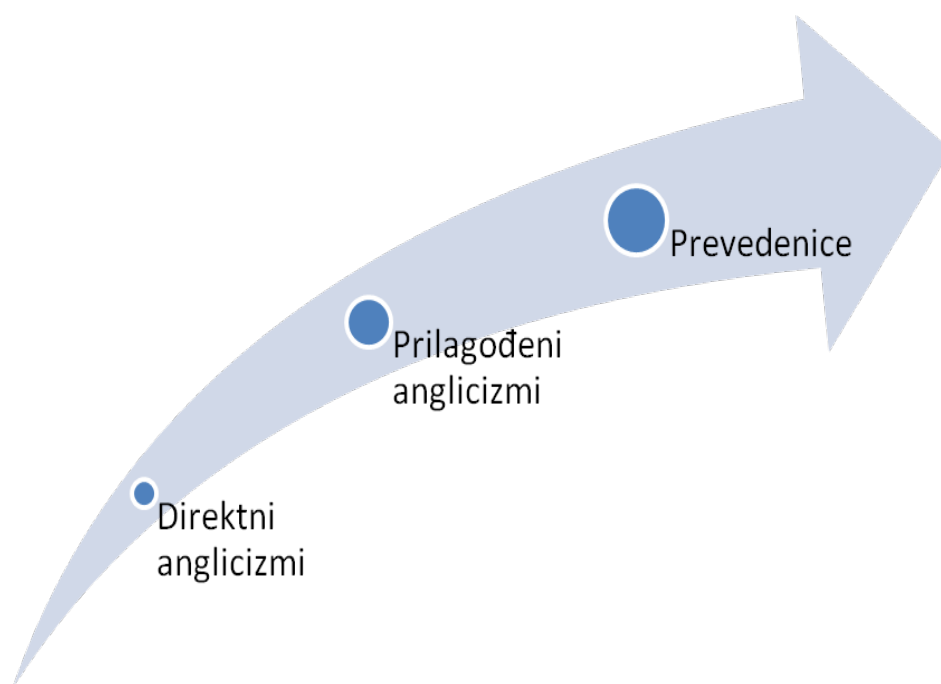
- o *computer*
- o *motherboard*
- o *drive*
- o *loudspeaker*
- o *tower*
- o *system*
- o *e-mail*
- o *forward*
- o *attach*
- o *player*

- **Prilagođeni anglicizmi** su riječi koje su preuzete iz engleskog jezika, ali su saobražene pravilima crnogorskog jezika (npr. ortografija, promjena po fleksiji itd.) i na taj način ih možemo svrstati pod pozajmljenice, a tokom vremena i odomaćenice:

- o drajver
- o plejer
- o konektor
- o tranzistor
- o dioda
- o džek
- o bafer
- o keš (engl. *cache*)
- o skener
- o fajl

- **Prevedeni anglicizmi** su riječi koje su nam došle iz engleskog jezika, ali su u kontaktu sa crnogorskim jezikom prevedene tako što je već postojeća domaća riječ proširila svoj semantički sadržaj ili je pak skovana nova riječ. Na ovaj način ove riječi prestaju da budu anglicizmi i postaju prevedenice:

- o štampač
- o računar
- o poslužitelj
- o ležište
- o hladnjak
- o kućište
- o pogon
- o miš
- o pisač
- o rezač

Slika 1: Stepen prilagođenosti normama crnogorskog jezika

Legenda: Mali krug – nulti ili mali stepen prilagođenosti

Srednji krug – djelimična prilagođenost

Veliki krug – veliki stepen prilagođenosti

Nije teško zaključiti da je jezičko pozajmljivanje veoma kompleksna pojava i kao takva se ne može posmatrati samo kroz lingvistiku. I druge nauke su uključene u ova proučavanja: geografija, sociologija, istorija, antropologija... Kako je

sociolingvistika veoma opšta nauka, jezičko pozajmljivanje se svrstava o okvir nauke o jeziku – lingvistike jezičkih dodira odnosno kontaktnu lingvistiku:

„Ova oblast nauke o jeziku obuhvata i proučava celokupno područje jezičkih dodira i jezičkih sukoba, bilingvizam i multilingvizam, prevođenje i usvajanje drugih jezika, tj. sve oblike interferencije koji se javljaju kao rezultat dodira jezika i kultura na svim nivoima“ (J. Božić: 2003: 218).

1.3. Primjeri prevođenja i upotrebe engleskih riječi

Kao što smo konstatovali termini iz računarskog registra su se veoma brzo proširili širom svijeta. Naravno, ni crnogorski jezik nije bio izuzetak. Da bismo ovo prikazali nabrojaćemo samo neke anglicizme koji su veoma česti u crnogorskom jeziku:²

Attachment, Bandwidth, Chip, Database, Email, File, Graphics Card, Hard Disk, Internet, JPEG, Keyboard, LCD, Microprocessor, Network, Online, Plug and Play, RAM, Server, Upload, Virus, Wireless...

Većina ovih termina se preuzima u doslovnom obliku kakav je i u engleskom jeziku i ova praksa je naročito izražena u različitim katalozima i cijenovnicima. Nije potrebno naglašavati koliko ova praksa može biti štetna za crnogorski jezik i to u onim slučajevima gdje anglicizam nije neophodan.

Neki od termina imaju svoje prevodne ekvivalente. Nabrojaćemo samo nekoliko primjera kako bismo ukratko prikazali takve prevodne ekvivalente:

- *browser* – pretraživač (mada se u tekstovima nailazi i na brauzer);
- *database* – baza podataka;
- *download* – preuzimanje (mada se u tekstovima nailazi i na daunload/daunlod(ovati), dok na zvaničnim internet stranicama najčešće imamo engleski oblik);

² Ova lista sadrži samo mali dio onoga što je došlo u kontakt sa crnogorskim jezikom.

- *driver* – upravljački program (mnogo češća varijanta je ona gdje se zadržava engleska varijanta – *driver*, ili se ide na proces prilagođavanja po izgovoru modela u vidu riječi *drajver*);
- *keyboard* – tastatura (veoma rijetko se javlja u izvornom engleskom obliku);
- *motherboard* – matična ploča (zanimljivo je da se engleski ekvivalent zadržava u naslovima uputstava iako su ona prevedena);
- *mouse* – miš
- *online* – umrežen, spojen, na liniji (mnogo češće se zadržava anglicizam u vidu tri varijante *on line*, *online* ili *on-line*);
- *offline* – iskopčan, van mreže (mnogo češće se zadržava engleska varijanta u vidu tri oblika *off line*, *offline* ili *off-line*);
- *wireless* – bežično (mada se na kutijama ili u uputstvima ovih prozivoda, iako su prevedeni, zadržava anglicizam);

Kao što možemo da vidimo ovi engleski termini imaju sasvim zadovoljavajuće prevodne ekvivalente i ne postoji nikakva potreba da se oni koriste jer su crnogorski termini u potpunosti u stanju da izraze različite semantičke nijanse.

Neki od termina su uobličeni procesom kalkiranja, odnosno strukturnog prevođenja, koje se primjenjuje „isključivo prilikom adaptacije polimorfemskih reči, i to doslovnim prevođenjem elemenata reči iz engleskog jezika odgovarajućim elementima iz jezika primaoca“ (G. Lalić, O. Panić & T. Prčić: 2005: 21).

Primjeri ovoga su:

- a) *hard disc* – tvrdi disk;
- b) *floppy disc* – meki disk (mada se veoma često zadržava i engleski termin);
- c) *widescreen TV* – televizor sa širokim ekranom (veoma često se zadržava i engleski termi);
- d) *sound card* – zvučna kartica;
- e) *graphics card* – grafička kartica

Svim ovim pitanjima i konkretnim primjerima (iz cijenovnika, kataloga, sa internet stranica...) u tekstu će kasnije biti posvećeno više pažnje.

Možemo ustvrditi da je broj gore navedenih primjera prilično veliki i da svakim danom taj broj sve više raste. Na ovaj način engleski jezik je dobio jedan novi prostor kroz koji se raširio eksponencijalnom progresijom dobivši tako način kako da proširi svoj uticaj. Drugi jezici morali su da nađu načina kako da se prilagode novonastaloj situaciji, koja je sve više postajala ozbiljan problem lingvističke i kulturološke prirode. U početku kod nas taj problem nije bio tako izražen i to iz dva razloga.

Prvi razlog je bio to što ova revolucija nije ravnomjerno zaživjela na svim prostorima pa tako ni njen uticaj nije mogao biti podjednako snažan u različitim državama. Međutim, tokom vremena, informatička revolucija je zaživjela u čitavom svijetu i kao odraz njene uspješnosti javio se ogroman broj termina iz domena kompjuterskog registra koje je trebalo prevesti.

Drugi razlog je to što nije postojalo toliko mnogo riječi u kompjuterskom registru, tako da njihovo eventualno usvajanje nije predstavljalo problem i nije dovodilo do narušavanja ravnoteže lingvističkog sistema. Do narušavanja ravnoteže nekog lingvističkog sistema dolazi onda kada jezik primalac nije u stanju da prevede ili prilagodi većinu termina koji dolaze iz nekog jezika izvora. Neselektivni prijem tuđica, u ovom slučaju anglicizama, dovodi do direktnog narušavanja ravnoteže lingvističkog sistema. Pod neselektivnim prijemom anglicizama podrazumijevamo preuzimanje engleskih riječi ne poštujući nikakve kriterijume, u prvom redu: morfološke, fonološke, ortografske i semantičke. Na taj način crnogorski jezik postaje prepun sirovih anglicizama koji našem jeziku ne omogućavaju da postane bogatiji u izražajnom smislu. Dakle, uočljiva je tendencija da prevodioci biraju određena jezička sredstva iz svog mentalnog leksikona, makar ona i ne bila iz crnogorskog jezika. Ova pojava je poznata pod engleskim imenom *Code switching* ili **prebacivanje koda**³. Promjena koda je uobičajena kod dvojezičnih ili višejezičnih govornika i primjere toga možemo naći kod Gredlera (A. L. Graedler: 1995: 190). Tu se navodi kako govornici norveškog jezika veoma često miješaju elemente tog jezika sa elementima

³ „Prebacivanje koda se obično definiše kao naizmenična upotreba dva jezika ili dva varijeteta jezika u okviru jednog govornog čina“ (J. Ajduković: 2004: 13)

engleskog, švedskog i danskog. Zentella (Zentela) nam navodi primjere prebacivanja koda kod Portorikanaca koji žive u Njujorku u španskom dijelu Harlema:

„Hey Lolita, but the Skylab, the **Skylab no se cayó pa(-ra) que se acabe el mundo**. It falls in pieces. **Si se cae completo**, yeah. The Skylab **es una cosa que (e-)stá rodeando el** moon taking pictures of it. **Tiene tubos en el medio. Tiene tubos en el medio**. It's like a rocket. It's like a rocket.

(Hey Lolita, but the Skylab, the Skylab (“didn’t fall for the world to end”). It falls in pieces. (“If it falls whole”), yeah. The Skylab (“is something that’s going around the”) moon taking pictures of it. (“It has tubes in the middle”) [repeated]. It’s like a rocket [repeated]“ (A. C. Zentella 1997: 117).

Međutim kada prebacivanje koda postane manje kontrolisano, neki autori tu pojavu nazivaju **miješanje koda** (The Linguistic Encyclopedia: 2006: 81) ili **zamjena koda** (M. Radovanović: 1979: 168). Radovanović je definiše kao:

„pogrešnu, neprikladnu, neadekvatnu, nepodesnu upotrebu jednog govornog varijeteta umesto drugog (kao rezultat isto tako pogrešnog, neprikladnog, neadekvatnog odnosno nepodesnog izbora među alternativnim mogućnostima)“ (M. Radovanović: 1979: 168).

Svakako da nasumična promjena koda ne bi trebalo da postane uobičajena praksa prevodilaca jer ona onemogućava uvođenje reda u lingvistički sistem crnogorskog jezika. Uvođenje reda, pomaže nam da lakše sistematizujemo naše znanje u vezi sa prijemom anglicizama.

1.3.1. Skraćenice

Skraćenice se u 99% slučajeva i ne prevode, jer bi ih prevod na crnogorski jezik učinio potpuno nepoznatim. Tu se, dakle, radi o univerzalnim skraćenicama koje su kao takve poznate čitavom svijetu i njihovo prevođenje se ne može smatrati

najpraktičnijim rješenjem. Ove skraćenice olakšavaju komunikaciju između različitih zemalja, jer su postale internacionalizmi i poznate su širokim slojevima društva, a takođe doprinose i ekonomičnosti jezika. Dakle, brže i lakše se mogu izraziti glomazni pojmovi. Neke od njih predstavljaju patent ili zaštitni znak tako da prevođenje i zakonski nije dozvoljeno. Primjere ovoga možemo naći u sljedećim skraćenicama:

1. *DVD - digital video disk (takođe poznat pod nazivom digital versatile disk)*
2. *CPU - central processing unit*
3. *WWW - world wide web*
4. *PDF - portable document format*
5. *JPEG - joint photographic experts group*
6. *MP3 - MP3 predstavlja neformalni naziv originalnog termina MPEG Layer-3.
MPEG - moving picture experts group*
7. *MS DOS – microsoft disk operating system*
8. *PCDVBC – personal computer digital video broadcast card*
9. *RAM - random-access memory*
10. *ROM - read-only memory*
11. *USB - universal serial bus*

Primjer broj 8 možda najbolje odslikava koliko su skraćenice ekonomičnije i, samim tim, manje rogovatne. Originalni engleski oblik ove skraćenice je *Personal Computer Digital Video Broadcast Card*. Jedan od mogućih prevoda na crnogorski jezik bi bio – računarska kartica za prijem digitalnog satelitskog signala. Međutim ovakav prevod mogao bi se koristiti samo kao objašnjenje uz engleski termin *PCDVBC* jer je ovaj drugi poznat u čitavom svijetu i korišćenje crnogorskog termina bi znatno otežalo razgovor, da ne govorimo o našoj mogućoj skraćenici *RKPDSS*.

1.4. Ciljevi rada

Problematika anglicizama u crnogorskom jeziku u oblasti računara je veoma aktuelna. Pitanje anglicizama i na koji način se postaviti prema njima postajace sve bitnije i upravo tu treba da tražimo najveći doprinos ovog rada kroz koji smo se

potrudili da damo što vjerniju sliku trenutnog stanja crnogorskog jezika u vezi sa prisustvom anglicizama u računarskom domenu. Smatramo da smo izabrali reprezentativnu problematiku koja može da pruži odgovore na neka pitanja, koja bi se mogla podvesti pod jedno opšte pitanje: Šta i kako dalje u vezi sa anglicizmima? Naveli smo da će pitanje anglicizama u crnogorskom jeziku postajati sve aktuelnije, a potvrdu toga možemo lako naći u dešavanjima koja pripadaju vanjezičkom svijetu. Naime, Crna Gora postaje sve otvorenije društvo u pogledu direktnih kontakata sa govornicima stranih jezika. Crnogorski građani sve više putuju i, na taj način, u prilici su da čuju druge jezike. Buduće članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji samo će još više pospješiti jezičke kontakte. Sva ta dešavanja će ujedno predstavljati poziv crnogorskom jeziku da u narednim godinama jasno ili jasnije definiše svoju poziciju u odnosu na druge jezike.

Osnovni cilj ovog rada je, kao što smo naveli, da damo presjek stanja crnogorskog jezika u vezi sa prisustvom različitih oblika anglicizama, i da se u tekstovima iz oblasti modernih tehnologija utvrdi njihova učestalost⁴. Željeli smo na taj način da pokažemo i dokažemo da su se u crnogorskom jeziku, naročito od sedamdesetih godina prošlog vijeka, dogodile mnogobrojne promjene koje se jednim dijelom mogu pripisati prirodnoj i potrebnoj evoluciji crnogorskog jezika, a drugim dijelom nedostatku volje i kreativnosti da se jedan dio tih promjena saobrazi pravilima crnogorskog jezika. Na taj način dobili smo situaciju gdje se iste riječi izgovaraju ili pišu različito⁵, ili se isti pojmovi označavaju različitim riječima. Posjedovanje različitih riječi za iste pojmove svakako se može nazvati jezičkim bogatstvom, ali ako različito imenovanje ne podliježe određenim pravilima, proizvoljnost uzima maha, što i nije situacija koja odgovara crnogorskom jeziku. U našem radu će se naći mjesta i za ovakve primjere, tako da se cilj našeg rada može protumačiti i kao kritički osvrt koji

⁴ Spisak identifikovanih anglicizama se nalazi u Prilogu 5.

⁵ Dalja standardizacija ovakvih oblika anglicizama će vjerovatno voditi ka prihvatanju oblika koji je danas učestaliji. Primjer anglicizma koji se u crnogorskom različito izgovara jeste engleski termin *buffer*. Na osnovu istraživanja došli smo od zaključka da osobe koje su izložene direktnom uticaju engleskog jezika znatno češće koriste oblik koji je prilagođen na osnovu izgovora modela, dakle **bafer**, dok osobe koje su vrlo malo izložene uticaju engleskog češće koriste izraz koji je prilagođen na osnovu ortografije modela, dakle **bufer**. Slična je situacija i kod anglicizma *chat* koji se može čuti u dvije varijante kao **čat** ili **čet**. Ovdje je situacija malo zanimljivija nego što je to slučaj sa prethodnom riječi, jer ima i odgovarajuću istorijsku konotaciju. Uslovno rečeno, riječ koja je bliža izgovoru originala jeste riječ **čet**. Ali, izgleda da jedan dio govornika ne koristi tu riječ jer njen glagolski oblik jeste **četovati**, i on je potpuno isti kao i glagol koji opisuje stanje, ne tako davno, kada su se čete različitih ideja kretale ovim prostorima.

može biti od pomoći prevodiocima prilikom susreta sa svim gore navedenim pitanjima.

1.5. Teorijska osnova

U ovom dijelu rada govorićemo o teorijskom aspektu i odnosu prema jeziku na čijim osnovama počiva ovaj magistarski rad.

1.5.1. Leksikologija

Leksikologija (od grčke riječi *lexíkon* – rječnik i *logia* – nauka) je dio nauke o jeziku koji proučava značenje riječi, kao i odnose i veze koje vladaju među njima. Pod vezama se ovdje podrazumijevaju derivacione, sintagmatske i paradigmatske veze. Riječ kao utvrđeni skup glasova, zajedno sa svojom sintaksičkom i semantičkom funkcijom, predstavlja osnovnu jedinicu imenovanja pojmova. Upravo ti elementi jezika – riječi bile su te koje su se prenosile iz jednog jezika ka drugom od pradavnih vremena. To je sasvim prirodan proces koji se dešavao, a dešava se i danas, prilikom susreta različitih kultura. Doduše, ovaj proces koji nazivamo posuđivanje među jezicima je danas znatno brži i obimniji zbog sveukupne globalizacije koja nas je zahvatila. Laka dostupnost svega uslovlila je i brzo preuzimanje tih lako dostupnih elemenata iz drugih jezika. Danas je moguće upoznati dobar dio karakteristika gotovo svih jezika i dijalekata na svijetu, pa čak i onih koji su nestali. U davnim vremenima za to je bilo neophodno da prođe par godina ili decenija npr. trgovine da bi veći broj govornika jednog jezika saznao više informacija o leksikonu drugog jezika. Danas u roku od jedne sekunde možete putem interneta imati pristup svim svjetskim jezicima. Posuđivanje je najočiglednije u vezi sa leksičkim elementima, dok se gramatički elementi rjeđe preuzimaju.

„Izgovor i gramatika čine zatvorene sustave koji nisu spremni primiti strane elemente. Samo iznimno posuđuju se fonemi ili gramatičke strukture: kad se to dogodi, posuđeni elementi ne modificiraju cjelinu svakoga sustava, nego ostaju po strani kao iznimke“ (R. Filipović: 1986: 25).

Dakle, neki elementi ne podliježu lakom mijenjanju pod uticajem drugog jezika. Kao što možemo pročitati, izgovor i gramatika su ti koji se odupiru uticaju spolja, jer su upravo to karakteristike koje neki jezik čine posebnim i izdvajaju ga od drugih jezika. U vezi sa ovim, norveški lingvista Einar Haugen (Ejnar Haugen) sproveo je istraživanje o pozajmljenicama u norveškom i švedskom i izračunao procenat i vrstu pozajmljenih riječi:

imenice 71 - 75%
glagoli 18 - 23%
pridjevi 3 - 4%
prilozi i prijedlozi oko 1%
uzvici oko 1% (E. Haugen: 1969: 406)

Razlog za ovakav procentualni raspored možemo naći u tome što su imenice riječi koje najviše zadovoljavaju potrebe određenog jezika za popunjavanjem leksičkih praznina prilikom imenovanja novih predmeta ili ideja. Glagoli i pridjevi su manje samostalni od imenica i znatno su jače integrisni u sastav jezika.

Dakle, na nivou imenica stanje je znatno drugačije i ta vrsta riječi znatno lakše crikuliše među jezicima kada se javi potreba da se imenuje neki, obično novi, dio stvarnosti.

Osnovna podjela riječi stranog porijekla⁶ jeste na:

1. **pozajmljenice**
2. **tudice**
3. **prevedenice**

Pozajmljenice su riječi koje su se na gotovo svim nivoima prilagodile sistemu prijemnog jezika i one tokom vremena postaju odomaćenice, odnosno riječi koje su do te mjere uključene u neki jezik da ih ogromna većina izvornih govornika nekog jezika i ne doživljava kao strane riječi (domaća riječ). Iako nam je riječ *sat* stigla iz

⁶ Treba napomenuti da je podjela na „domaće“ i „strano“ uslovna podjela i da je lingvistički opravdana samo u vezi sa „različitim stepenima adaptacije u jeziku primaocu i asimilacije u njegov leksički fond“ (R. Bugarski: 1996: 17). Filipović (1986: 38) govori o tri stepena difuzije pozajmljenica: **prebacivanje** (engl. *switching*), **interferencija** (engl. *interference*) i **integracija** (engl. *integration*).

arapskog jezika većina govornika o tome nikada nije ni razmišljala jer je ova riječ tako prirodna u crnogorskom jeziku. Ista priča važi i za riječ *čaj* koja je kineskog porijekla, a u naš jezik je stigla putem osmanlijskog turskog. Ova riječ je toliko odomaćena da se kinesko porijeklo ove riječi čini krajnje neuvjerljivim. Za većinu pozajmljenica ne postoji mogućnost zamjene drugim terminom (riječ za riječ):

- kifla
- jogurt
- čizma
- čokolada
- šećer
- čaj
- kafa
- kakao
- sat
- banana
- tramvaj
- fudbal
- boja
- vino

D. Kristal pod pozajmljenicama podrazumijeva riječi „u kojima su pozajmljeni i oblik i značenje uz izvesnu adaptaciju fonološkom sistemu jezika primaoca“ (J. Ajduković: 2004: 12)

Tuđice predstavljaju riječi koje su zadržale izvjesne karakteristike originalne riječi, odnosno nijesu se u potpunosti uklopile u leksički sistem prijemnog jezika. Kao takve one se znatno lakše mogu prepoznati kao riječi koje imaju strano porijeklo. To su riječi koje se nalaze na „granici“ jezičkog sistema. Koriste se, ali ipak nijesu postale sastavni dio crnogorskog jezika, dakle to su neodomaćene riječi kod kojih se češće bolje razumije denotacija nego konotacija:

- shooting
- casting

- selebritis
- ritern
- team building
- after work party
- meeting
- no comment
- sorry
- yes

Prevedenice se definišu kao riječi koje su nastale u procesu gdje je na osnovu strane riječi stvorena domaća riječ:

- računar
- tvrdi disk
- meki disk
- optički pogon
- računar poslužitelj
- upravljački program
- rezač
- pisač
- široki ekran
- grafička kartica

1.5.2. Jezički purizam

Posuđivanje je uslovljeno sociolingvističkim i psiholingvističkim elementima. Fizički i društveno udaljene kulture će kao logičnu posljedicu imati manje kontakata od onih koje se smatraju bliskima. Svjedoci smo onoga što se dešavalo i dešava sa škotskim i velškim jezikom koji su dovedeni u veoma nezgodnu situaciju, koja je upravo posljedica direktnog – fizičkog dodira sa izvornim govornicima engleskog jezika. Međutim ova blizina o kojoj smo govorili je, naročito tokom posljednjih pedesetak godina, postala manje bitno obilježije zbog globalizacije. Na taj način jezici su postali bliži jedni drugima, a naročito engleski jezik koji dominira svijetom

modernih tehnologija (koje su, između ostalih, i omogućile globalizaciju). Međutim, purizam nije nova pojava:

„Nasuprot raširenom mišljenju kako se radi o modernom fenomenu, jezički purizam je u suštini drevna pojava. Može se reći da se svaka jezička zajednica uvek na izvestan način odnosi prema svom jeziku puristički. Purizam je u nekom minimalnom obliku inherentan bilo kojem jezičkom sistemu, a Dubravko Škiljan tvrdi da se eksplicitan dokaz za takav odnos može naći u antičkim civilizacijama i kod Grka i kod Rimljana; naime u shematizmu antičke retorike stilskim osobinama pripadaju i **Hellenismós**, odnosno **Latinitas** ili **puritas**, dakle upotreba „čistog“, ispravnog grčkog ili latinskog jezika.

Škiljan dalje razmatra odnos jezičke zajednice, odnosno govornika nekog jezika, prema tuđicama. Individualni stav prema rečima stranog porekla i prema tuđosti može varirati od **nihil humanum a me alienum puto**, gde se u principu sve reči svih jezika smatraju vlastitim, pa do idiosinkrastičkog odbijanja kao stranog svega onoga što ne pripada najužem maternjem jeziku i govoru. Međutim budući da je jezik samo apstraktan sistem, a ne živi organizam, i budući da nijedna jezička zajednica, ma kakve promene njen jezik pretrpeo, ne prestaje komunicirati, po Škiljanu, kad se govori o ugroženosti jezika ili čak o njegovoj smrti, zapravo se misli na ugroženost govornika, dakle ugroženost jezičke zajednice, a ne na njeno nestajanje: prema tome, u osnovi nije reč o tuđicama nego o tuđincima“ (J. Božić: 2003: 220).⁷

Veoma bitan elemenat koji dolazi do izražaja kod preuzimanja stranih riječi, ili eventualne odbojnosti prema njima, jeste naravno i sociopsihološki i sociopolitički elemenat. Veoma zanimljiv citat Ranka Bugarskog nam daje Jadranka Božić u svom radu „Jezičke pozajmljenice u sociolingvističkom ključu“:

⁷ Vidjeti: Škiljan, D. „Tuđice i tuđinci“, U: *Interkulturalnost versus rasizam i ksenofobija*, Beograd, 1998, str. 39-56.

„Daleki početak, kako nam izgleda, možemo da potražimo u antropološkoj i filozofskoj podlozi ovog i sličnih pitanja - u primordijalnim dihotomijama mi/oni i naše/njihovo, koje svoju ontogenetsku projekciju imaju u trenutku kada dete, usvajajući jezik, prvom svesnom upotrebom zamenice ja sebe konstituiše kao jedinku izdvojenu iz okolnog, prethodno inkluzivnog i neizdiferenciranog sveta. Otuda se lako prenosi na sociopsihološki i sociopolitički teren - obrazovanje društvenih zajednica, koje podrazumeva ograđivanje i negovanje svog i zaštitu od tuđeg, pri čemu se opšta svest o kolektivnom identitetu specifikuje u pravcu etničkog, verskog, nacionalnog, kulturnog pa i jezičkog identiteta“ (Božić: 2003: 219).

Podjela o kojoj govori Ranko Bugarski na mi/oni i naše/njihovo, u kontekstu jezika, direktno upućuje na postojanje jednog fenomena koji je poznat pod nazivom „jezički purizam“. Jezički purizam nastaje kao reakcija nekog govornika na stepen ugroženosti njegovog jezika. Taj stepen ugroženosti može biti subjektivan i objektivni, a u vezi sa puristima najčešće je subjektivan jer proističe iz njihovog razmišljanja da je njihov jezik na ivici opstanka. Strane riječi:

„... psihološki ne videti kao problem, nego kao sasvim normalnu pojavu, naročito u modernim vremenima“ (R. Bugarski: 1996: 21),
odnosno:

„... strane reči su danas neophodne, ali ih valja upotrebljavati sa znanjem i merom, uz sposobnost finog razlučivanja i nijansiranja, a bez kategoričnih predrasuda i stereotipa u stilu za/protiv, dobro/loše (R. Bugarski: 1996: 24).

U vezi sa gore pomenutim purizmom smatramo da je neophodno da se odredimo prema purističkom načinu razmišljanja jer je to od velike važnosti za pravilno shvatanje ovog rada. Purizam kao način razmišljanja gdje se leksički uticaji sa strane uvijek smatraju lošim ne možemo prihvatiti kao validan stav, jer u takvom slučaju govorimo o ekstremnom purizmu koji se na taj način opasno približava kontekstu ksenofobije.

Smatramo da takav stav više šteti crnogorskom jeziku nego što mu pomaže ili ga pak „štiti“. Ne prihvatanje pozajmljenica je zasnovano na tome da:

„da strana reč, kao god i sve što dolazi sa strane, neumitno razara domaće jezičko tkivo, a time i temeljne odrednice nacionalne kulture i identiteta“ (E. Fekete: 1996: 53).

Leksičko pozajmljivanje predstavlja prirodnu evoluciju, jedan od glavnih načina obogaćivanja nekog jezika i međusobni odnosi između jezika moraju se pospješivati, a ne nikako kidati. Kidanjem jezičkih veza, mogućnost kulturne difuzije svodi se na najmanju mjeru što stvara uslove za nastanak leksičkog vakuuma. Nastankom vakuuma, jezik gubi na svojoj prirodnosti i ogromna energija se troši na održavanje tog vještački stvorenog sistema. Povećanjem leksičkog bogatstva crnogorskog jezika povećavamo naš potencijal da lakše i ljepše imenujemo nove predmete tj. novu stvarnost. Dakle, upravo ti pozajmljeni termini nam omogućavaju da se izrazimo na načine koji su ranije bili ili ograničeni ili nemogući.

Takođe smatramo da bi proces čišćenja crnogorskog jezika od pozajmljenica bio jedan korak unazad u vezi sa razvojem našeg lingvističkog sistema. Neke riječi ćemo odmah prepoznati kao one sa stranim porijeklom, ali neke riječi su toliko integrisane u crnogorski jezik da ih samo stručnjaci mogu izdvojiti u grupu pozajmljenica. Naš jezik bi mnogo izgubio ako bismo izbacili germanizme, bohemizme, grcizme iz njega. Izbacivanje stranih riječi znači da se one moraju zamjeniti našim riječima kako bi se popunila leksička praznina gdje se jedan dio stvarnosti ne može adekvatno definisati. Smatramo je da je mnogo bolje prihvatiti stranu riječ i prilagoditi je pravilima našeg jezika, nego smišljati novu riječ koja bi zvučala neprirodno govornicima crnogorskog jezika ili se vraćati arhaizmima koji bi, sasvim sigurno, više doprinjeli problemu nego što bi ga riješili.

U vezi sa purizmom Mitar Pešikan piše:

„Preterano jezičko čistunstvo i gonjenje internacionalnih reči u stvari je kočenje progressa (...) Apsolutni jezički purizam mora izgubiti dah“

(M. Pešikan: 1970: 189, 200).⁸

Izdvojićemo još jedan citat:

„Kada je o tuđicama reč, i kad je reč o jezičkom standardu, predrasude su nepoželjne i neuputne, koliko god razumljivo bile u bujici narodnog života... Treba ih učiti i znati, dobro ih glasovno i oblički, tj. fonološki i morfološki, prilagođavati, upotrebljavati ih s merom, bez averzije. Kad se valjano nauče, tačno i umesno upotrebe, one prestaju biti tudice i postaju - našice, domorodice, svojice, vlastitnice“

(B. Brborić: 1996: 48)⁹.

Međutim, ovdje je veoma važno napomenuti i sljedeće elemente koji se ne smiju zanemariti. Strani leksički elementi (u našem konkretnom slučaju anglicizmi) prihvatljivi su:

1. Ako su prilagođeni crnogorskom jeziku na fonološkom, morfološkom, ortografskom, semantičkom, stilističkom nivou.
2. Kada u našem jeziku ne postoji odgovarajuća riječ koja bi imenovala novu realnost.
3. Kada su iscrpljeni svi instrumenti crnogorskog jezika u vezi sa građenjem novih riječi, dakle kada ne možemo stvoriti našu riječ koja bi se na prirodan način uklopila u jezik.

Prilikom unošenja novih anglicizama, na primjer tekstova koji sadrže anglicizme, u zvanične publikacije koje su napisane standardizovanim crnogorskim jezikom (npr. školske udžbenike) smatramo da bi veoma korisno bilo da te riječi prođu „kontrolu“ neke vrste savjeta koji bi se sastojao od lingvista i stručnjaka iz različitih oblasti (u ovom konkretnom slučaju bi to bili stručnjaci za računare odnosno informatiku uopšte).

⁸ Originalni tekst potiče od M. Pešikana, ali je za potrebe ovog rada preuzet iz teksta J. Božić: 2003: 223.

⁹ Isto, Božić: 2003: 226.

Na osnovu ovih kriterijuma odredićemo se prema anglicizmima kao poželjnijim i onima koji su manje poželjni u crnogorskom jeziku. Naravno, u potpunosti razumijemo da jedan dio anglicizama ne može odmah biti u potpunosti prilagođen crnogorskom jeziku već da je to proces koji zahtijeva određeno vrijeme i u koji moraju biti uključeni različiti stručnjaci kako bi sve bilo završeno kvalitetno i stručno.

1.5.3. Teorija Rudolfa Filipovića

1.5.3.1. Prilagođavanje anglicizama na ortografskom nivou

Da bi se objasnilo uključivanje anglicizama u jezike primaoca neophodna je lingvistička analiza koja bi pojasnila taj proces. Prije nego što neki jezik primi pozajmljenu riječ u svoj leksički sistem (integracija) neophodno je njeno prilagođavanje (adaptacija). Pregled prilagođavanja započecemo ortografijom:

„Ortografija osnovnog oblika anglicizma može se formirati na četiri načina bazirana na ortografiji i izgovoru modela, odnosno njihovoj kombinaciji i utjecaju jezika posrednika:

1. Osnovni se oblik formira prema izgovoru modela;
 2. Osnovni se oblik formira prema ortografiji;
 3. Osnovni se oblik formira na osnovi kombinacije izgovora i ortografije;
 4. Osnovni se oblik formira pod utjecajem jezika posrednika;“
- (R. Filipović: 1990: 28-29).

Navešćemo primjere za ovakve oblike formiranja osnovnog oblika anglicizma (I. Fabijanić: 2006: 162-163).

1. Formiranje prema izgovoru modela

Engleski	Oblik u crnogorskom
<i>basic</i>	bejzik
<i>display</i>	displej

Kao što možemo da vidimo, kod ove vrste formiranja postoji direktna težnja da se izgovor originalne riječi zadrži i u prijemnom jeziku na što vjerniji način, odnosno na onaj način koji se govornicima nekog prijemnog jezika čini najvjernijim originalnom izgovoru.

2. Formiranje prema ortografiji modela

Engleski	Oblik u crnogorskom
<i>demo</i>	demo
<i>desktop</i>	desktop

Ovaj vid formiranja je vezan za transliteraciju, odnosno direktni transfer gdje ne dolazi do preoblikovanja modela.

3. Formiranje kombinovanjem ortografije i izgovora

Engleski	Oblik u crnogorskom
<i>chipset</i>	čipset
<i>computer</i>	kompjuter

Kombinacijom izgovora i ortografije modela dobija se oblik crnogorske riječi.

4. Formiranje po uticajem jezika posrednika

Engleski	Oblik u crnogorskom
<i>cable</i>	kabl/kabal

Ovaj termin je engleskog porijekla, zatim je putem holandskog jezika prenesen u ruski jezik (кабель) (Калинин 1966: 86).

Prilikom odabira primjera namjerno smo izabrali „starije“ anglicizme, tj. one koji su odavno prisutni u crnogorskom jeziku. To smo uradili zato ušto je način njihovog predstavljanja u crnogorskom jeziku već fiksiran. Nasuprot tome, neki drugi anglicizmi pokazuju određena odstupanja, kao što je engleska riječ *buffer*, koju

govornici crnogorskog jezika izgovaraju i kao bufer i kao bafer, u zavisnosti da li poštujemo ortografiju ili izgovor. Doduše, prevagu ima oblik bafer, dakle aktuelniji je oblik koji se formirao na osnovu izgovora modela.

1.5.3.2. Prilagođavanje anglicizama na fonološkom nivou – Teorija transfonemizacije

R. Filipović u svojoj analizi polazi od principa izgovora i tako nam daje tri tipa **transfonemizacije**¹⁰:

- a) Potpunu ili nulta
 - b) Kompromisnu ili djelimičnu
 - c) Slobodnu transfonemizaciju
- (R. Filipović: 1986: 72-76)

(foneme koje učestvuju u ovim procesima će biti podvučene)

a) Ako se opisi fonema jezika davaoca i jezika primaoca podudaraju, zamjenjivanje takvih fonema naziva se **potpuna transfonemizacija**. Ovaj tip transfonemizacije obuhvata:

engleske foneme	crnogorske/srpske/hrvatske foneme
/i:/	/i/
/e/	/e/
/ʌ/	/a/
/ɔ:/	/o/
/u:/	/u/
/b/	/b/
/g/	/g/
/m/	/m/
/n/	/n/
/f/	/f/
/v/	/v/
/l/	/l/
/h/	/h/
/s/	/s/

¹⁰ **Transfonemizacija** je proces zamjene fonoloških elemenata jezika davaoca elementima jezika primaoca (R. Filipović: 1986), (J. Ajduković: 2004: 101).

/z/	/z/
/ʃ/	/š/
/tʃ/	/č/
/dʒ/	/dž/
/j/	/j/

a. *team* /ti:m/ - tīm

b. *set* /set/ - set

b) Ako se neki fonološki elementi jezika primaoca razlikuju po opisu, onda je izgovor anglicizma djelimično jednak engleskoj izvornoj riječi. Ovakav proces se naziva **djelimična ili kompromisna transfonemizacija** i obuhvata sljedeće foneme:

engleske foneme	crnogorske/srpske/hrvatske foneme
/i/	/i/
/æ/	/e/
/a:/	/a/
/ɔ/	/o/
/u/	/u/
/p/	/p/
/t/	/t/
/d/	/d/
/k/	/k/

a. *lift* /lɪft/ - līft

b. *test* /tɛst/ - tēst

c) Ako se neki fonološki elementi jezika primaoca ne podudaraju po svom opisu sa izgovorom određene izvorne engleske riječi, tj. ne postoji ekvivalent u fonološkom sistemu jezika primaoca onda je govorimo o **slobodnoj transfonemizaciji**. Zbog nepodudaranja ovaj tip transfonemizacije se oslanja na ortografiju ili vanjezičke elemente. Pobraćemo foneme i diftonge koji su obuhvaćeni ovom promjenom:

engleske foneme i diftonzi	crnogorske/srpske/hrvatske foneme i grupe fonema
/ə:/	/ir/, /er/
/ə/	/ar/, /a/, /er/, /o/, /or/, /ir/
/ei/	/ej/
/ai/	/aj/
/ɔi/	/oj/
/au/	/a-u/, /ov/
/əu/	/o/
/iə/	/ir/, /jer/
/ɛə/	/er/
/uə/	/ur/
/θ/	/t/
/ð/	/d/
/ŋ/	/ng/
/w/	/v/

a. *detector* /di'tektə/ - detektor

b. *thriller* /'θrilə/ - triler

1.5.3.3. Prilagodavanje anglicizama na morfološkom nivou - Teorija transmorfemizacije

Ovdje Filipović polazi od pretpostavke da se riječ može sastojati od slobodne i vezane morfeme, gdje se slobodne morfeme mogu preuzimati jer pripadaju sistemu leksike koji je otvoren za preuzimanje. Preuzimanje vezanih morfema je rijedak slučaj mada se u nekim jezicima mogu pronaći „primjeri transfera vezanih morfema, ali su to rjeđi slučajevi koji se javljaju pod specijalnim uvjetima“ (R. Filipović: 1986: 116)

Filipović navodi tri tipa **transmorfemizacije**:

- a) nultu
- b) kompromisnu
- c) potpunu transmorfemizaciju

a) U **nultom vidu transmorfemizacije** govorimo o riječi (pozajmljenici) koja je sastavljena od slobodne morfeme modela i nulte vezane morfeme. Ovo znači da jezik primalac nije dodao svoju vezanu morfemu:

a. *bridge* – bridž

b. *nylon* – najlon

b) Drugi tip morfološke zamjene jeste **kompromisna transmorfemizacija** u kojoj pozajmljenica zadržava vezanu morfemu modela koja nije u skladu sa morfološkim sistemom jezika primaoca:

a. *farmer* – farmer

b. *sprinter* – sprinter

c) **Potpuna transmorfemizacija** predstavlja proces u kojem se vezana morfema modela može zamijeniti vezanom morfemom jezika primaoca koja ima istu funkciju i značenje kao i vezana morfema jezika davaoca:

a. *boxer* – boksač (u hrvatskom jeziku)

b. *player* – igrač

c. *striker* – štrajkač

1.5.3.4. Prilagođavanje anglicizama na semantičkom nivou¹¹ - Teorija transsemantizacije

Prema ovoj teoriji anglicizmi se dijele u dvije grupe. Prva grupa obuhvata anglicizme potekle od engleskih riječ koje imaju samo jedno značenje koje kasnije može biti suženo ili prošireno:

Bridge – bridž

Beefsteak – biftek

¹¹ Jasna Melvinger smatra da je riječ prilagođena na semantičkom nivou: „kada uspostavi određene veze i odnose s ostalim elementima leksičko-semantičkog sastava jezika-primaoca, kada se uključi u njegove sinonimske nizove i antonimske grupe i kada, ako nije reč o terminu koji obično ostaje u granicama naučno-tehničke društvene delatnosti počne da se upotrebljava u najmanje dva funkcionalna stila“ (J. Melvinger: 1984: 58).

Boycott – bojkot

Coca-Cola – Koka-kola

Paperback – pejperbek

Kilt - kilt

Drugu grupu obuhvataju anglicizmi koji su svoje značenje preuzeli od engleskog modela koji ima više značenja. U ovom kontekstu, najčešći slučaj je da anglicizam preuzme samo jedno od nekoliko značenja modela. Ovaj proces naziva se **suženje broja značenja**:

Farm – farma

Tanker - tanker

Takođe, Filipović je zabilježio da anglicizam može i da proširi broj značenja nakon što se integriše u jezički sistem jezika primaoca, dakle, kada počne „slobodno“ da se koristi. Ovaj proces poznat je pod nazivom **proširenje broja značenja**:

Corner – korner, udarac iz ugla, prostor iza gola

Nylon – najlon, plastika

Out – aut, prostor van terena.

1.6. Pregled relevantne literature o anglicizmima

Tematika anglicizama kao veoma aktuelna, obuhvaćena je nizom raznovrsnih publikacija čiji se broj, iz godine u godinu, neprekidno povećava. U ovom kratkom pregledu osvrnućemo se na neka djela koja su ostala veoma zapažena na polju anglicizama, a koja su ujedno i bila korišćena kao bogat izvor novih ideja prilikom izrade ovog rada. Bilo koji pregled relevantne literature o jezičkim kontaktima ne bi bio potpun a da se ne spomene Rudolf Filipović.

Jedan od najznačajnijih lingvista koji se bavio jezičkim kontaktima na prostoru bivše SFRJ jeste Rudolf Filipović. Na taj način njegovo istraživanje je od ogromnog značaja i za oblast anglicizama. U svojim radovima izrazitu pažnju je

posvetio razlozima i načinu preuzimanja i adaptacije leksičkih elemenata koji dolaze iz evropskih jezika u hrvatski. Adaptacije stranih leksičkih elemenata posmatrao je na: ortografskom, fonološkom, morfološkom i semantičkom nivou. Njegove knjige *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku* (1990) i *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira* (1986) predstavljaju naučne radove koji su stvoreni u okviru projekta „Engleski elementi u evropskim jezicima“ koji proučava dvadesetak jezika.

„Temeljna svrha istraživanja jeste izrada metode i načina preuzimanja stranog elementa kad se javi potreba, a konačni cilj bio bi izrada dopune stranog elementa u općem rječniku hrvatskog književnog jezika. (...) Tako organizirano i provedeno istraživanje elemenata europskih jezika dat će rezultate na osnovu kojih će se moći utvrditi kada i koji se strani elementi europskih jezika mogu preuzeti a da se ne povrijedi čistoća i jedinstvo sustava hrvatskog jezika“.¹²

Vokabular bilo kog jezika primaoca u direktnom kontaktu sa engleskom jezikom tj. anglicizmima, prima te anglicizme koji sa sobom nose specifičnosti oblast iz kojih su preuzeti. Što je više kontakata i što su veze među jezicima jače to će se broj anglicizama u pojedinim jezicima razlikovati. Dalje se navodi i to da prosječan kontakt među jezicima kao svoj rezultat ima od 1500 do 2000 anglicizama. Ti anglicizmi potiču iz različitih oblasti kao što su: (a) hrana i piće, (b) životinje, (c) sport, (d) odjeća, (e) ekonomija, bankarstvo i finansije, (f) trgovina i mjerenje, (g) jezik i književnost, (h) novinarstvo, politika i pravo, (i) filozofija i religija, (j) medicina, (k) nauka, (l) pomorstvo i navigacija itd.

Ranko Bugarski u svom djelu *Strane reči danas: pojam, upotreba, stavovi - O leksičkim pozajmljenicama*, (1996) govori o purizmu kao o načinu razlišljanja koji može da dovede do jačanja nacionalne svijesti tj. svijesti o spostvenom jeziku. Međutim, autor naglašava da ovaj isti purizam može i da donese negativne efekte koji bi se mogli imenovati kao ksenofobija, pa i kao određena vrsta rasizma. Takođe, svaki narod ima svoja vjerovanja u vezi sa pozitivnim ili negativnim stvarima koje mu

¹² Podaci sa internet stranice hrvatskog ministarstva za nauku i tehnologiju

dolaze iz nekog jezika, dakle svaki narod ima svoju sliku u vezi sa drugim jezikom koji je obično geografski ili jezički blizak.

Knjiga Jovana Ajdukovića *Uvod u leksičku kontaktologiju* (2004) predstavlja djelimično izmjenjen tekst prvog dijela doktorske disertacije u kojoj se autor bavi teorijom adaptacije leksičkih rusizama. Glavna pažnja je posvećena rusizmima u južnoslovenskim i nekim zapadnoslovenskim jezicima. U smislu našeg rada *Uvod u leksičku kontaktologiju* je značajan jer nam je omogućio uvid u teoriju jezičkih kontakata. Tu konkretno mislimo na uvodni dio gdje se govori o bilingvalizmu, jezičkim kontaktima i pratećim teorijama koje su takođe primjenljive i na tematiku anglicizama. U svojoj teoriji autor unosi izvjesne novine, pa tako pominje novi tehnički termin – *kontaktema*. Pod kontektemom autor podrazumijeva „Svaki lingvistički element nastao u određenoj kontaktnoj situaciji aktivacijom ili preslikavanjem latentnih odnosno praznih mesta“ (J. Ajduković: 2004: 84), „Kontaktema je svaki kontaktološki obeleženi elemenat jezika primaoca iza kojeg stoji kontaktološki kognitivni smisao, neko znanje i informacija“ (J. Ajduković: 2004: 85). Centralni dio rada je, naravno, posvećen teoriji adaptacije rusizama, a na kraju rada autor daje opšte zaključke u vezi sa svojim nalazima.

Knjiga Rajne Dragičević *Leksikologija srpskog jezika* (2007) nam je pružila odličnu opštu postavku prilikom rada na ovom magistarskom radu, jer problematika anglicizama svakako potpada pod polje leksikologije. Definisanjem leksikologije i leksikona dobili smo jasne naučne granice u okviru kojih je definisan i naš rad. Kvalitetan rad o tuđicama, tj. anglicizmima u ovom slučaju, se ne može dobiti bez korišćenja ideja i rezultata istraživanja koji su došli iz drugih, srodnih, nauka, što je takođe jedna od postavki koja se može naći u ovoj knjizi. Takođe, autorka se trudila da knjiga bude prožeta različitim mišljenjima, što smo i mi uradili u vezi sa našom temom tamo gdje je to bilo potrebno. Na kraju, smatramo da je knjiga Rajne Dragičević najviše uticala na ovaj rad u smislu podsticanja na novi način razmišljanja u vezi sa leksikologijom.

Pored knjige Rajne Dragičević, svaki osvrt na relevantnu literaturu u vezi sa stranim riječima mora da uključi i najsveobuhvatniji rječnik koji sadrži sve dosada zabilježene novije pozajmljenice i novije pojmove koji su tokom proteklih decenija ušli u jezik iz raznih oblasti (računari, tehnologija, medicina, muzika, novi načini komunikacije, film i sl.). U pitanju je rječnik kojeg su sastavili autori Ivan Klajn i Milan Šipka, koji nosi naziv *Veliki rečnik stranih reči i izraza* (2006). Ono što je

posebno značajno za nas jeste da su autori sistematski pratili, proučavali i obrađivali strane riječi, izraze i skraćenice koje se javljaju u jeziku. Pored ovog, veoma nam je koristilo i objašnjenje etimologije koja je podjeljena na bližu (gdje nam autori pružaju naziv jezika iz koga je ta riječ neposredno preuzeta) i dalju (koja nam govori o izvornom porijeklu). Takođe, autori su uključili i objašnjenje značenja, a pored toga je i naznačena oblast u kojoj se neka riječ koristi. Na taj način mogli smo da saznamo koje riječi potiču iz, nama relevantnog, engleskog jezika. Bitnost ove činjenice ogleda se u tome što model trpi različite promjene u zavisnosti da li direktno ulazi u crnogorski jezik iz izvornog jezika, ili pak doživljava promjenu putujući kroz jezik posrednika ka crnogorskom.

Sljedeća u ovom nizu je knjiga Tvrtka Prčića *Engleski u srpskom* (2005) u kojoj je izložena problematika anglicizama u srpskom jeziku kroz ono što on naziva „anglosrpski“, koji je postao novi varijetet jezika. On predstavlja novi sociolekt u srpskom jeziku putem kojeg, uglavnom mlađe generacije, izražavaju svoje ideje vrstom jezika koji sve više odstupa od standardizovanog jezika i sve više se okreće normama engleskog. Kao takav ovaj varijetet doprinosi opštoj asistematičnosti koja, svakako, ne može da donese ništa korisno standardnom jeziku. Ova asistematičnost je prikazana, između ostalog, na primjerima pisanja engleskih imena. Autor je pokazao da se engleska imena pišu na različite načine što uzrokuje mnogobrojna nesnalaženja i proizvoljnosti. Još jedan doprinos ove knjige predstavlja i sagledavanje anglicizama iz različitih uglova koji nam omogućavaju da u potpunosti sagledamo stepen integrisanosti engleskog jezika u srpski. Lako se da zaključiti da se anglicizmi preuzimaju na krajnje nesistematičan način, uključujući tu i sirove anglicizme koji ne poštuju norme standardnog srpskog jezika. Odsustvo saradnje između lingvista i stručnjaka iz pojedinih oblasti, koje su izdašni izvori anglicizama, samo pogoršava situaciju. Prčić u ovoj knjizi naglašava da je za ovakvo stanje uveliko kriva „globalna angloCOOLtura“ kao i nemarni „funktionalni stil“. Autor dalje navodi da jedan dio govornika srpskog jezika smatra da je upotreba anglicizama u direktnoj vezi sa pripadnošću „elitnijem“ sloju društva što je svakako poželjno. Da bi se to ostvarilo ti i takvi govornici upotrebljavaju što više anglicizama i to onih neprilagođenih koji su svakako zvučniji od domaćih tj. „običnih“ riječi. Pored toga, loše urađeni prevodi, koji lako nalaze put do različitih segmenata društva, dodatno utvrđuju direktne anglicizme, tj. one koji su samo formalno prilagođeni. Autor navodi deset najvažnijih

semantičko-pragmatičkih pojava koje su karakteristične za nemarni „funktionalni stil“.

O globalnoj anglokulturi isti autor govori i u svom radu „Globalna angloCOOLtura i njen uticaj na sinonimiju srpskog jezika“ (Prčić: 2006). Ističe se da je takva kultura mješavina različitih elemenata kulture koja se oblikuje pod uticajem engleskog jezika, koji se smatra dijelom „modernijeg“, „otmenijeg“ ili društveno „nadmoćnijeg“ svijeta. Najočigledniji način reflektovanja takve kulture jeste korišćenje anglicizama, veoma često neumjereno i tamo gdje im svakako nije mjesto. Autor zatim navodi definicije različitih anglicizama koje smo i mi koristili u ovom radu. Na kraju rada zaključuje se da je uticaj globalne anglokulture na sinonimiju srpskog jezika troslojan. Takav uticaj ogleda se u tome što inercijski sinonimi, anglicizmi ne doprinose tome da srpski jezik postane izražajniiji. Izražajnosti ne doprinose ni ekonomični sinonimi, već je njihova najveća vrijednost u tome što doprinose samo sažetosti izražavanja. Treći oblik uticaja ogleda se u vidu hiposinonima gdje anglicizmi doprinose izražajnosti srpskog jezika. Ono što je svakako najupadljivije jeste da inercijski i ekonomični sinonimi sve brže istiskuju standardne srpske riječi, što svakako ne može da koristi nekom lingvističkom sistemu.

T. Prčić u svom djelu „O anglicizmima iz četiri različita, ali međupovezana ugla“ (2004) govori o anglicizmima sa aspekta:

- vrste (očigledni, skriveni i sirovi anglicizmi)
- nastanka (preoblikovani, prevedeni i mješoviti anglicizmi)
- opravdanosti (opravdani i neopravdani anglicizmi) i
- statusa (segregacija i integracija anglicizama).

Ova podjela nam je veoma koristila i prilikom izrade ovog rada jer smo se djelimično oslanjali na nju. Nakon navođenja vrsta anglicizama autor dalje govori detaljnije o njima i daje primjere koji se vrlo lako mogu naći u novinama, na televiziji, kao i u svakodnevnom govoru. Najdiskutabilniji dio ove podjele je onaj koji stoji pod naslovom opravdanost. Tu autor govori o:

- sasvim neopravdanim anglicizmima (realizacija, harmonizacija, menadžment...)
- neopravdanim anglicizmima (bilbord, spejs-šatl, kol-centar...)

- uslovno opravdanim anglicizmima (hajfaj, kurikulum, afteršejv, bičvolej...)
- opravdanim anglicizmima (hamburger, vokmen, displej, laptop...) i
- sasvim opravdanim anglicizmima (internet, mikročip, softver, skener, toner...)

Ovaj dio je diskutabilan zato što je gotovo nemoguća situacija u kojoj bi se svi govornici našeg jezika složili oko stepena opravdanosti. Pojedini anglicizmi će različitim govornicima biti manje ili više opravdani, dakle subjektivnost mora da odigra određenu ulogu. Autor knjige objašnjava svoj stav, u vezi sa pet stepenova opravdanosti, na sljedeći način:

„ (1) Anglizam je sasvim neopravdan ukoliko već postoji domaća ili odomaćena reč ili izraz za dati strani sadržaj; npr. implementacija, pošto se isto značenje već izražava domaćim rečima sprovođenje i realizacija, ili menadžment, za koje stoje na raspolaganju poslovodstvo, rukovodstvo i uprava.

(2) Anglizam je neopravdan ukoliko postoji mogućnost prevođenja stranog sadržaja na srpski; npr. bilbord, koji se može prevesti kao reklamni pano ili spejs-šatl koji se može prevesti kao svemirski avion.

(3) Anglizam je uslovno opravdan ukoliko nudi kraće i ekonomičnije izražavanje datog sadržaja od domaće ili odomaćene reči ili izraza; npr. afteršejv, što je kraće od losion posle brijanja, ili bandžidžamping, što je kraće od prevedenog skakanje s elastičnim konopcem.

(4) Anglizam je opravdan ukoliko uvodi novu nijansu značenja u srpski jezik; npr. hamburger, budući da se razlikuje od domaće pljeskavice, ili be(j)bisiter(ka), budući da se razlikuje od domaće dadilje.

(5) Anglizam je sasvim opravdan ukoliko unosi novo značenje i popunjava leksičku i/ili pojmovnu prazninu u srpskom jeziku; npr. bestseler ili kamkoder, pošto za njihove sadržaje u srpskom ne postoji odgovarajuća reč ili izraz“ (T. Prčić: 2005: 188-189).

Grupa autora Olga Panić, Gordana Lalić i Tvrtko Prčić obavila je istraživanje na području uporedne analize adaptacije engleskih uzora u svom radu „Generički

nazivi elektronskih uređaja u nekim evropskim jezicima“ (2005). Odabrano je deset jezika koji predstavljaju uravnoteženu sliku evropskog jezičkog prostora. Na taj način uključeni su jezici iz germanske, romanske, slovenske i ugro-finske porodice jezika. Postupci adaptacije koji su primijećeni u ovim jezicima navedeni su kroz tri osnovna oblika: preoblikovanje, kalkiranje i prevođenje, a zatim su date i definicije ovih pojmova. Na osnovu dobijenih rezultata mogu se izvući neki opšti zaključci. Neki od jezičkih elemenata su prevedeni u gotovo svim jezicima, neki su gotovo uvijek kalkirani dok neki podliježu promjeni preoblikovanjem. Još jedan od rezultata predstavlja i stepen otvorenosti prema leksičkom uticaju engleskog jezika. Na osnovu ovog kriterijuma autori su odredili „indeks receptivnosti“ koji se kreće u granicama od nule, kao minimalne, do deset, kao maksimalne vrijednosti. Vjerovatno najbitniji zaključak ovog istraživanja jeste i to što je on pokazao da srpski jezik u najmanjoj mjeri koristi svoj jezički potencijal prilikom adaptiranja anglicizama. Na kraju rada nalazi se skala receptivnosti jezika koja pokazuje da je francuski najmanje pasivan u odnosu na engleski jezik sa indeksom receptivnosti od 1,9. Na drugom i trećem mjestu nalaze se poljski i španski sa indeksom receptivnosti od 2,0 odnosno 3,2. Indeks receptivnosti srpskog jezika je 5,6.

Još jedna grupa autora: Vera Vasić, Tvrtko Prčić i Gordana Nejgebauer se bavila problematikom anglicizama u knjizi *Du you speak anglosrpski?* (2001). Ovaj šaljivi naziv koji je napisan mješavinom srpskog i nepravilnog engleskog služi kao opomena da se u opštoj anglomaniji paralelno kvare oba jezika. Ova pojava je, bez ikakve sumnje, uzrokovana nedovoljnim poznavanjem normi oba jezička sistema. Tematika ove knjige sažeta je u četiri rečenice koje se javljaju u uvodnom dijelu knjige: „Downloadovao sam onaj fajl, pa ću ti ga poslati e-mailom kao attachment. Definitivno je super! Samo da uspem da se nakačim. See you!” Ovaj vid govora nastao je kombinovanjem potrebe da se imenuje određeni dio realnosti, koji je upoznat putem engleskog jezika, i straha govornika koji, svjesno ili nesvjesno, pretpostavlja da domaća riječ neće odgovoriti zahtjevima imenovanja novog pojma. Najznačajniji za pomenuti je, svakako, *Rečnik* u kojem se nalazi blizu 950 novijih anglicizama. U grupu novijih anglicizama autori uključuju engleske riječi koje se u srpskom jeziku javljaju tokom posljednjih tridesetak godina. Sve riječi su akcentovane prema standardnom prozodijskom sistemu. Pored toga, autori su izložili informacije o semantičkom sadržaju i upotrebnoj vrijednosti riječi. Izuzetno značajno jeste i to što je uz definicije dat i ekvivalent na srpskom jeziku, naravno, tamo gdje je to bilo moguće.

Drugu stvar koju treba izdvojiti jeste i to da se korisnik *Rečnika* upućuje sa pravopisno neprihvatljivih oblika na one koji su pravopisno prihvatljivi. Na taj način korisnik knjige može značajno da unaprijedi svoje znanje u pogledu ortografskog nivoa prilagođavanja anglicizama.

Procesima prilagođavanja anglicizama bavio se i Maciek Czerwinski (Maciek Červinski) u svom radu „Usporedba adaptacije nekih anglicizama u hrvatskom i poljskom jeziku“ (2000). Ovo djelo iz kontrastivne analize bavi se „adaptacijskim procesima“ koji se razlikuju od jezika do jezika i koji se mogu posmatrati na tri nivoa: fonološkom, morfološkom i semantičkom. Upotrebom kontrastivne metodologije rad nam omogućava da se na primjeru dva dovoljno bliska jezika uoče određene karakteristike u vezi sa prilagođavanjem anglicizama. Kao primjer uzeta je riječ *hobby* koja je u hrvatskom jeziku prilagođena na osnovu izgovora modela (hobi), dok je u poljskom jeziku prilagođena na osnovu pisanja modela (*hobby*). Autor daje objašnjenje da razlike potiču od toga što u hrvatskom fonemskom korpusu ne postoji fonema /y/, pa je shodno tome nemoguće postojanje dva ista suglasnika u neposrednoj blizini. Dalje se naglašava da razlika vjerovatno postoji i zbog toga što je hrvatski direktno preuzeo ovu riječ iz engleskog jezika, dok je u poljski ona stigla posredstvom njemačkog u kojem se javlja kao *das Hobby*. Zatim se pominje prilagođavanje na morfološkoj osnovi kao i na semantičkoj osnovi. Upravo ova posljednje navedena osnova pruža nam jedno zanimljivo poređenje između hrvatskog i poljskog jezika. Naime, autor je uporedio na koji način se na semantičkom nivou razlikuje značenje riječi *derbi* u hrvatskom i poljskom jeziku. U hrvatskom jeziku riječ *derbi*, između ostalog, ima značenje ***bilo koja važna utakmica***, dok je u poljskom jeziku to značenje prostorno ograničeno na lokalno važnu utakmicu određenog kraja ili grada. Značaj ovog rada se takođe ogleda i u tome što je za potpuno razumijevanje procesa u jednom jezičkom sistemu neophodno obratiti pažnju i na druge lingvističke sisteme, što mora da važi i za crnogorski jezik.

Anita Skelin Horvat je u svom radu „Posuđivanje u hrvatski jezik u dvama razdobljima“ (2004) dala interesantan presjek stanja posuđivanja tokom dva perioda. Kao korpus su odabrane dnevne novine koje su objavljene između 1970. i 1975. i one koje su objavljene između 2000. i 2004. godine. U pitanju su isti izdavači čije se novine bave najraznovrsnijim temama: politika, kultura, ekonomija, sport itd. Na taj način autorka je bila u stanju da dobije podatke o leksikonu koji obuhvata različite elemente života. Nakon analize, dobijeni rezultati govore o tome da je u starom

korpusu bilo najviše internacionalizama (1302), dok su se anglicizmi našli na trećem mjestu. U novom korpusu situacija se mijenja u korist anglicizama koji zauzimaju prvo mjesto (565) ispred internacionalizama koji mahom potiču iz latinskog jezika. Razloge ovakvih promjena treba, prije svega, tražiti u promjeni socio-političke situacije tokom posljednjih tridesetak godina, što je neosporno uticalo i na pravac razvoja hrvatskog jezika.

Antica Menac u svom radu „Morfološka adaptacija anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku“ (1997) zapaža odgovarajuće sličnosti između hrvatskog i ruskog jezika. Konkretno, u pitanju je postupak transmorfemizacije anglicizama koji se naslanja na ranija istraživanja R. Filipovića. Sličnosti između ruskog i hrvatskog su uočljive kod roda i glagolskog vida, dok je kao razlika iznesena činjenica da je ruski jezik otvoreniji prema nepromjenljivosti imenica. Takve neprilagođene imenice u ruskom jeziku postaju imenice srednjeg roda koje su prilično nezastupljene u tom jeziku. U hrvatskom jeziku te imenice ulaze u strukturu imenica muškog roda koje su veoma brojne u ovom jeziku.

Pored ovih radova pomenućemo još dva rada koji su, svakako, relevantni za naš rad. To je rad Branke Drljače „Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična norma“ (2006), kao i rad Sonje Filipović-Kovačević „Semantika anglicizama u srpskom jeziku u registru mode“ (2006). Ova dva rada pokazuju dobar dio sličnosti sa našim radom. Naime, konstatuje se da je engleski jezik veoma moćan „izvoznik“ leksičkih elemenata, dok su područja ekonomije i mode veoma povoljni primaoci pomenutih elemenata. I u jednom i u drugom radu se razmatra problematika prijema, prilagođavanja tj. preoblikovanja anglicizama, kako bi se oni na što bolji način saobrazili normama hrvatskog odnosno srpskog jezika. Oba rada posvećuju pažnju traženju prevodnih ekvivalenata kako bi se na neki način kontrolisao unos engleskih riječi. Autorke to rade tako što nude sopstvena rješenja. Takođe se pominju kategorije potrebnosti i nepotrebnosti, a tamo gdje se već konstatuje da je neki anglicizam nepotreban daje se prevodno rješenje kao odgovor na takvu nepotrebnost. Naravno radovi se, prije svega, okreću specifičnostima ekonomske struke i mode, ali i pored toga dijele mnogo zajedničkih ideja, koje su objedinjene glavnim konceptom, a to je – šta i kako sa anglicizmima?

1.7. Današnje stanje

Sve više se govori o potrebi da se nađu odgovarajući prevodni ekvivalenti kako bi se potisnulo neselektivno unošenje anglicizama u crnogorski jezik. Takvu situaciju takođe možemo definisati i kao površinsko prevođenje (T. Prčić: 2005: 53) čiji se osnovni principi mogu opisati na sljedeći način:

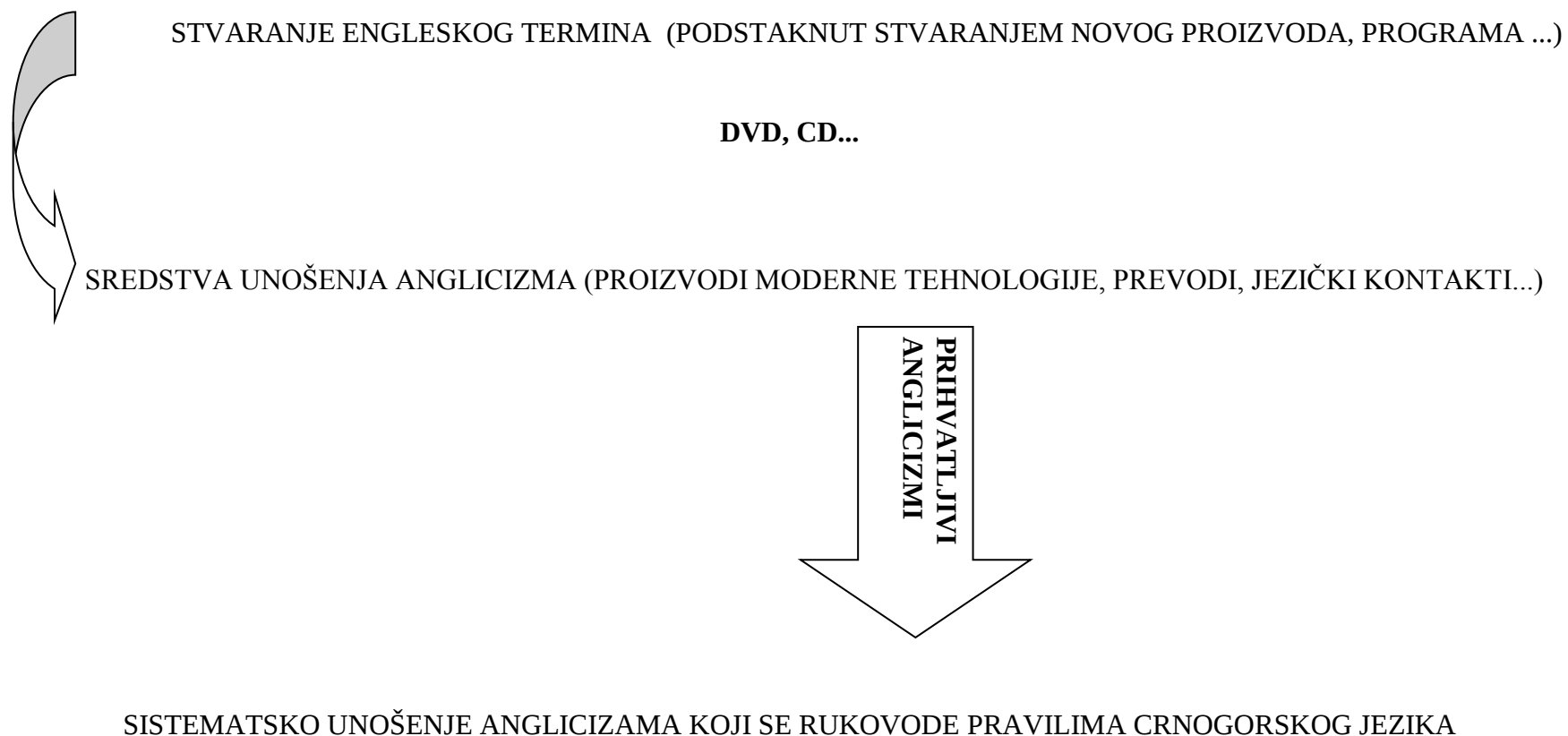
„Ulagati što manji intelektualni, ili bilo kakav drugi, napor. Lebdeti isključivo na površini teksta, nikako se ne udubljujući u njegove žanrovske, semantičke, stilističke i pragmatičke aspekte, ili u komunikativne namere sadržane u poruci. Unositi minimalne strukturne izmene u original, prostim prenošenjem svega što se učini iole prenosivim. Zaobilaziti sve rečnike i ostale priručnike, a pribеći im tek u krajnjoj nuždi, mada nikad dalje od prvonavedene definicije ili tumačenja. Nipošto ne vršiti završnu analizu valjanosti, prirodnosti i uravnoteženosti celine prevoda“ (T. Prčić: 2005: 53).

U ovoj konstataciji i kritici sadržani su svi oni elementi koji doprinose lošem prevođenju, koje omogućava da se sve veći broj nepotrebnih anglicizama nađe u crnogorskom jeziku. Takvo nekritičko unošenje anglicizama je veoma izraženo u oblasti informatike, odnosno tekstova koji se bave ovom oblašću. Osnovna postavka koja je neophodna za površinski prevod jeste postojanje prevodilaca koji će da nam pruže takav prevod. Sve više se ti prevodi svode na puko preslikavanje engleskih računarskih termina koji se zatim unose u crnogorski jezik.

Iako ne pripadaju domenu računarskog registra, sljedeće riječi će ovaj proces pukog preslikavanja i nesistematizovanog preuzimanja prikazati na jedan očigledan način. One su nastale kao posljedica nekritičkog preuzimanja i „površinskog prevoda“ i upravo iz tog razloga, na različitim televizijama npr., neki učesnik programa se može nalaziti u **bekstejdžu** (ili na **stejdžu**), zaposleni u preduzeću rade u **mrčendajzingu** (zajedno sa **mrčendajzerima**), ili u **advertajzingu**, komentatori se javljaju **lajv** sa **fešn vika** u Parizu, korisnicima se preporučuje da **apdejtuju** svoj kompjuter ili pak urednici vijesti sugerišu da se **dajdžestira** neki tekst.

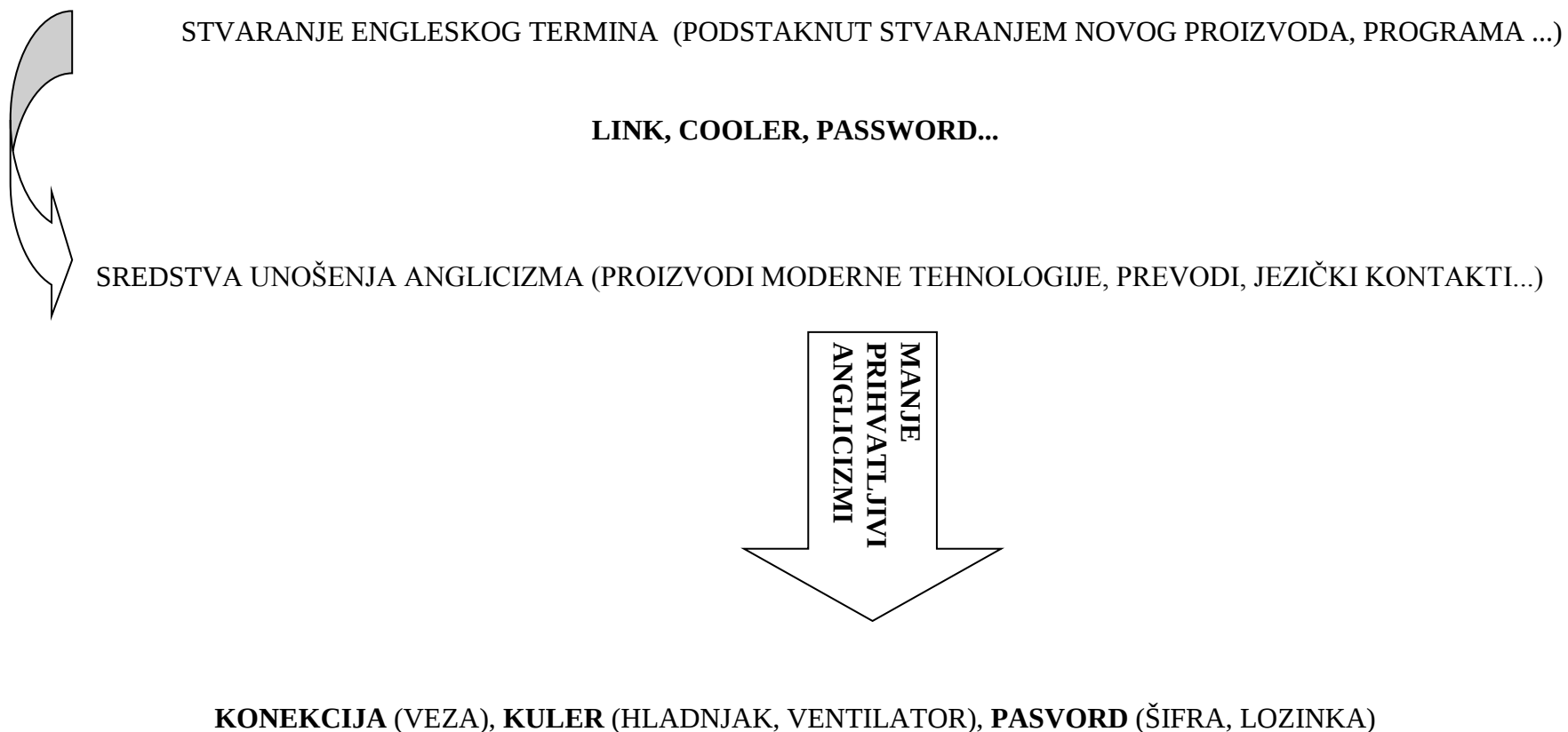
Prikaz 1

Put **potrebnih** anglicizma iz oblasti kompjuterskog registra od njegovog nastanka pa do uključivanja u leksički sistem crnogorskog jezika

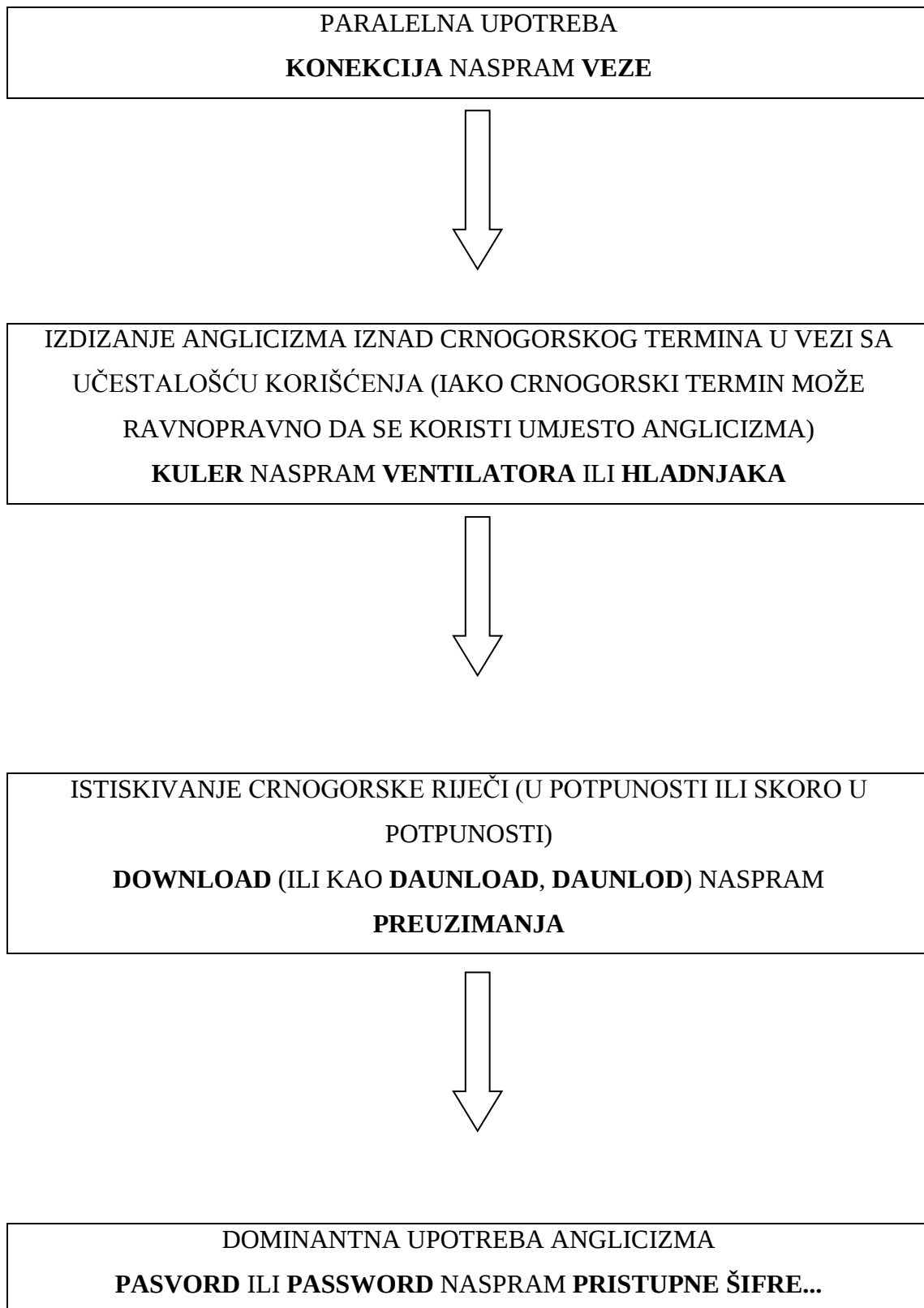

Prikaz 2

Put **nepotrebnih** anglicizma iz oblasti kompjuterskog registra od njegovog nastanka pa do uključivanja u leksički sistem crnogorskog jezika

PRIKAZ 2 (NASTAVAK)

Na prikazu 2 možemo vidjeti uopšteni put anglicizma od njegovog nastanka pa do uključivanja u tkivo crnogorskog jezika. Nažalost, dio prikaza gdje se pominje paralelna upotreba anglicizma i crnogorskog termina može se javiti, a i ne mora. U velikom broju slučajeva engleski računarski termin odmah postaje opšteprihvaćen i samim tim dominantan. Pod manje prihvatljivim anglicizmima podrazumijevamo engleske računarske termine koji ne doprinose bogatstvu izražajnosti crnogorskog jezika iz zato što crnogorski jezik već ima sasvim odgovarajuće termine koji mogu da se ravnopravno koriste umjesto engleskih. Prihvatljivi anglicizmi su oni koji doprinose da se popune leksičke praznine crnogorskog jezika. Ovo je najčešće slučaj kada govorimo o potpuno novim pojmovima, proizvodima, programima i sl. Takvi pojmovi su prethodno bili nepoznati svijetu a samim tim i crnogorskom jeziku, tako da je njihovo unošenje opravdano kako bi se mogli izraziti novi odnosi ili novi pojmovi. Naravno, to ne znači da takvi termini ne treba da se prevode. Ako bi se našlo neko rješenje koje je više u duhu crnogorskog jezika i u skladu sa njegovim pravilima onda, po našem mišljenju, takvom prevodu treba dati prednost.

2. Problematika anglicizama

Promjene na jezičkoj mapi svijeta, predvođene planetarnim širenjem engleskog jezika, svakako nijesu zaobišle ni Crnu Goru. Kako naša zemlja nije dovoljno aktivan učesnik ove informatičke trke, u smislu proizvodnja i pronalaženja novih stvari iz ovog domena, događa se najjednostavnija situacija, a to je preuzimanje engleskih termina. Dobar dio govornika crnogorskog jezika koji se neprestano susreću sa novim djelovima kompjuterske opreme, koji nose engleska imena, poseže za najmanje kreativnim rješenjem, a to je doslovno preuzimanje. Očigledan primjer svega ovog je jedna od rečenica iz uputstva za postavljanje sistemske memorije:

You can install 256MB, 512MB i 2GB unbuffered ECC/non-ECC DDR2 DIMM modules which...

Možete postaviti 256MB, 512MB i 2GB unbuffered ECC/non-ECC DDR2 DIMM module koji... (Preuzeto iz uputstva za matičnu ploču Asus m2n)

Ovakva rečenica očigledno nema veliku komunikativnu vrijednost za osobe koje ne znaju engleski jezik. Uputstva treba da služe za pojašnjenje stvari i to ne smiju da izgube iz vida osobe koje pripremaju ovakva uputstva.

Još jedan razlog koji samo pogoršava situaciju jeste i to što se situacija u informatičkom svijetu toliko brzo mijenja, pa tako mnogi termini nestaju i uporedo sa tim procesom nastaju nove riječi, tako da je sve to nemoguće ispratiti adekvatnim prevodnim ekvivalentima.

Još jedan aktivan problem jeste to što obično jedna leksička jedinica iz engleskog jezika računarskog registra zahtijeva više leksičkih jedinica crnogorskog jezika ili čitavu rečenicu, pa se i iz tog razloga poseže za preslikavanjem engleskih termina.

Engleski termini u primjerima koji slijede označeni su masnim crnim slovima:

leeches - ljudi koji preuzimaju datoteku, ali je i ne dijele sa svog računara.

seeder - ljudi ili računari kod kojih se nalazi kompletna kopija datoteke, koju drugi preuzimaju.

swarm - grupa računara koja istovremeno šalje ili prima istu datoteku.

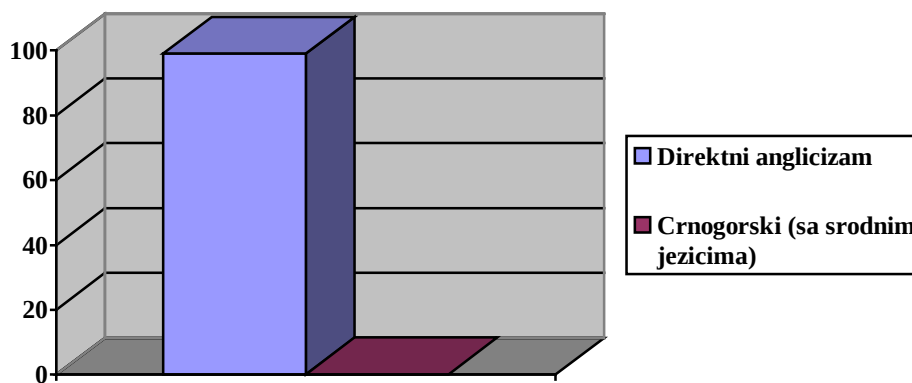
Kao što možemo vidjeti potrebne su čitave rečenice koje bi objasnile ova tri termina iz engleskog jezika.

Svi ljudi koji koriste ove tri riječi će bez ustezanja reći da se oni odnose na torente (engl. *torrent*). Takođe, kada im pomenete ličere i sidere opet će znati o čemu se radi. Osnovno značenje engleske riječi *torrent* jeste bujica, međutim, ovakav način preuzimanja podataka pod tim imenom je nepoznat. Ovaj primjer nam pokazuje da iako je relativno lako naći prevodni ekvivalent u crnogorskom jeziku za termin iz engleskog jezika, crnogorski termin se ne koristi. Ovaj primjer takođe opovrgava tvrdnju da se kompjuterski anglicizmi na prevode iz razloga teške prevodivosti. Gornji primjer pokazuje da to nije uvijek tako već da razloge za neprevođenje možemo, možda, naći u nedovoljnom korišćenju kreativnog potencijala našeg jezika. Doduše, adekvatne prevodne ekvivalente za engleske termine *leeches*, *seeder* i *swarm* nešto je teže naći, ali ne i nemoguće. Mogući doslovni prevodi termina redom bi bili *crpitelj* (računar primalac), *sijatelj* (računar davalac) i *jato/roj* (grupa računara) što u stvari oni i jesu. Ali i pored toga što je engleski termin ipak prevodiv, on je u potpunosti dominantan nad crnogorskim terminom koji se uopšte i ne koristi. Ovo je jedna zanimljiva činjenica koja vrlo jasno prikazuje do koje mjere su anglicizmi kompjuterskog registra postali sastavni dio crnogorskog jezika.

Svi gore navedeni odnosi vrlo lako se mogu provjeriti preko najpoznatijeg pretraživača internet stranica *Google*. On nam može, na jednostavan način, pokazati koliko puta se na internetu javljaju riječi *torrent*, *torent* i *bujica*.

- Engleska riječ *torrent* javila se oko 113 000 000 puta;
- Njen prilagođeni oblik u crnogorskom jeziku (zajedno sa ostalim srodnim jezicima u okruženju) javio se oko 75 000 puta;
- Naša riječ *bujica* u kompjuterskom kontekstu nije nijednom upotrijebljena;¹³

¹³ Ovi podaci su preuzeti sa internet stranice *www.google.com* 16.03.2008. u 17.55.

Grafikon 1: Odnos u procentima engleskog računarskog termina *torrent* naspram termina *torent*

Podaci jasno upućuju na potpunu dominaciju engleskog termina. Postoji rijetka upotreba riječi *torent*, dok se crnogorska riječ i ne koristi. Na osnovu svega možemo zaključiti da iako postoji mogućnost veoma lakog prevoda, to jednostavno nije zaživjelo, jer je engleska riječ opšte prihvaćena.

2.1. Izvori anglicizama

Svjedoci smo da gotovo svi reklamni materijali, internet stranice i uputstva sadrže veliki broj engleskih termina koji nisu prevedeni na adekvatan način. Ti termini su samo preslikani u lingvistički sistem crnogorskog jezika i kao takvi, već dugo vremena, odolijevaju bilo kakvom prevodu. Upravo iz ovog razloga govorimo o: *pinovima*, *sabvuferima*, *slotovima*, *kulerima* itd. Ako bi ušli u prodavnicu računara i tražili, kojim slučajem, *hladnjak* vjerovatno bi vas uputili na prodavnicu bijele tehnike. Ako bi pak tražili čvorište vjerovatno biste završili u prodavnici elektro materijala. Ovakva slika realnosti dovoljno govori o tome koliko smo se otuđili od crnogorskog jezika. Paradoks je upravo u tome što u ovakvim slučajevima naš jezik nema komunikativnu funkciju, gdje bi se desila razmjena informacija, već u ovim slučajevima crnogorski jezik odmaže komunikaciji jer ne postoje ili nisu dovoljno poznati naši prevodni ekvivalenti.

Predložićemo neka rješenja za ovu situaciju. Jedan od najočiglednijih načina da se ovo riješi jeste da se neki anglicizmi prevedu na crnogorski, u skladu sa skupom standardizovanih pravila, koje bi svi poštovali. Ali ni to nije rješenje koje će sve

zadovoljiti. Uostalom, takvo rješenje i ne postoji. Jedan dio stručnjaka iz pojedinih oblasti smatraju da samo anglicizmi, i to većinom oni direktni, mogu na adekvatan način izraziti pojedine elemente stvarnosti. Naime, dobar dio ljudi koji se bavi računarima i informatikom uopšte tvrde da, primjera radi, prevedena i prilagođena verzija operativnog sistema *Windows XP/Vista* nije neophodna jer su u potpunosti naviknuti na korišćenje engleskih termina i njihovo prevođenje na crnogorski jezik bi samo otežalo stavri. Takođe, postoji mišljenje da djeca u vrlo ranom uzrastu uče engleski tako da im prevodi engleskih kompjuterskih termina uopšte i ne trebaju.

Druga strana se zalaže za prevod jer, ako djeca usvoje engleske termine, kasnije će biti gotovo nemoguće da se naviknu na upotrebu crnogorskih termina. Drugi argument je da postoje ljudi koji ne znaju engleski jezik tako da je potrebno da postoje prevodi računarskih termina. Uostalom, važno je imati izbor. Kao što vidimo imamo dva oprečna mišljenja koja još više doprinose konfuziji koja na taj način nastaje. Kao što se iz prethodnih djelova moglo zaključiti, ovdje ćemo zastupati mišljenje da je neophodno prevesti manje prihvatljive anglicizme koji se javljaju u računarskom registru. Takvih termina je svakim danom sve više, i ne postoji razlog zašto se oni ne bi preveli na crnogorski jezik.

Pored kompjutera, tj. operativnih sistema, bogat izvor anglicizama su takođe i stručna literatura i uputstva koja se vrlo lako i brzo distribuiraju širem sloju društva. Taj sloj prihvata ponuđene prevode na svjesnoj ili nesvjesnoj osnovi i na taj način se stvara jako uporište koje je plodno tlo za dalje širenje anglicizama. Odgovor na to zašto gore pomenuta literatura sadrži toliki broj anglicizama može se tražiti u zvučnijem i boljem reklamiranju, dakle, u pitanju je privlačenje potencijalnog kupca. To znači da je mnogo poželjnije kupiti HD (*High Definition*) televizor koji pruža više „frejmova“. Isto tako, na nekim internet stranicama, kupac se može prijaviti za *Nokia 6500 „slide“* telefon ili pogledati „benčmark“ u vezi sa proizvodom koji kupuje. Svi ovi elementi šalju signale koji navode na to da je upotreba engleskih termina poželjnija, jer pruža sliku nečeg otmenijeg, boljeg, nečeg što definitivno moramo kupiti. Ljudi koji se bave prodajom ovih proizvoda odavno su uvidjeli potencijal koji ovakav jezik ima i shodno tome ga koriste kako bi privukli kupca. Prikazaćemo samo neke isječke iz reklama koji se mogu pročitati u časopisima posvećenim kompjuterima:

1. Izaberite vaš *TrueLife Display...*

2. Obradujte sebe jednim *Widescreen* monitorom...
3. *HD* za vaše oči...
4. Kupi *printer* – izaberi poklon!
5. Optimizujte vaš *site*...
6. Nudimo različite proizvode: *Wireless* uređaje, *MP3* i *MP4 Players*, *LCD* i *TFT* Monitore, Digitalne kamere, *Flash* memorije...
7. *HDMI* televizori sa tri porta...
8. *HD Ready TFT* monitori iz nove serije...
9. *Digital media port* za super konektivnost...
- 10a Trosistemi bas refleksi zvučnici sa hibridnim dual woofer-om i veoma efikasnim rožnatim tviterom...¹⁴

Izrazićemo sumnju da bi veliki broj potencijalnih kupaca imao ideju koji konkretno proizvod kupuju, ako bi im se taj proizvod predstavio na način koji je izložen u primjeru 10a. Međutim, upravo na ovaj način se djeluje na psihologiju kupca kojima se ove stvari prikazuju i definišu anglicizmima kako bi dobile makar na zvučnosti. Ovaj proizvod ima takav opis, da je kupac odmah spreman da za njega izdvoji veće sume novca. Djeluje kao da ga je napravila NASA za potrebe svemirskih istraživanja. Ovo je vjerovatno i svrha ovakvog opisa. Međutim kada bismo stavku 10a ponovo preveli na crnogorski jezik imamo:

10b Kasetofon sa podrškom za niske i visoke frekvencije...

Ovakav proizvod bi zasigurno imao nižu cijenu od gore navedenog proizvoda iz jednostavnog razloga što je sada svakom kupcu jasno da kupuje „dobar“ kasetofon sa različitim modernim mogućnostima. Nažalost, ovo je direktno povezano sa sve češće pominjanom tezom da su nam kompjuterski anglicizmi (i ne samo iz te oblasti) mnogo privlačniji od crnogorskih termina.

2.2. Kulturološki uticaj

¹⁴ Svi primjeri su preuzeti iz Sonijevog kataloga proizvoda; Jesen/Zima 2007 – 2008.

Iz svih primjera koji su navedeni u dosadašnjem izlaganju vidjeli smo na djelu jedan proces koji je u svojoj suštini veoma zanimljiv sa lingvističkog stanovišta. Naime, manje prihvatljivi računarski anglicizmi koji dolaze u kontakt sa crnogorskim jezikom (samim tim i sa crnogorskom kulturom, tradicijom itd...) mjenjaju crnogorski jezik i na taj način mu nameću svoja pravila. Mnogo očekivaniji proces bi bio da se oni prilagođavaju novonastalom okruženju u kojem su se našli, odnosno da prihvate sva pravila crnogorskog jezika koja su propisana za ovaj konkretni tip problematike. Svakako, crnogorski jezik ne može (i ne treba) da ostane zatvoren za uticaje koji mu dolaze sa strane, u ovom slučaju iz engleskog jezika.

Crnogorski jezik ne može da ostane imun na uticaje jer je on dio jednog šireg lingvističkog sistema gdje je engleski jezik odavno preuzeo primat u vezi sa razvojem modernih tehnologija. Ne treba da ostane zatvoren iz jednostavnog razloga što engleski jezik može da obogati crnogorski nazivima za različite uređaje kao i novim mehanizmima obogaćivanja značenja kroz potrebu imenovanja stvarnosti. To je moguće jer je engleski jezik onaj koji koriste mnogi naučnici, pronalazači, itd. koji stvaraju nove uređaje modernih tehnologija.

Leksičko bogaćenje crnogorskog jezika može se desiti isključivo ako primijenimo postupak kontrolisanog uvođenja, a zatim i prilagođavanja engleskog jezika crnogorskom. Dakle, trebalo bi da postoji odgovarajući filter, koji će razdvojiti potrebne od nepotrebnih računarskih anglicizama, odnosno bilo bi poželjno da postoji neka granica koja će biti određena odgovarajućim kriterijumima. Ti kriterijumi bi bili zasnovani na leksičkom kvalitetu, a ne na kvantitetu kao i na dugoročnim potrebama crnogorskog jezika da očuva svoje specifičnosti. Neselektivnim prihvatanjem računarskih anglicizama dolazi do promjene kulturoloških obrazaca i vrijednosti. Tako danas možemo da govorimo o „preslobodnoj“ upotrebi računarskih anglicizama na reklamnim panoima, televiziji, u raznim knjigama itd. Vrijednost i učestalost domaćih računarskih termina polako gubi na snazi, dok anglicizmi dobijaju novu snagu. Na ovaj način crnogorski jezik je došao pod uticaj kulturološkog globalizma, a takođe možemo govoriti i o leksičkom globalizmu. I jedan i drugi globalizam šire identične obrasce koji su isti u čitavom svijetu. Na taj način se narušavaju specifičnosti svih ostalih jezika primalaca, uključujući tu i crnogorski jezik.

Pored svega ovog, veliki problem crnogorskog jezika, a i većine ostalih jezika, je to što Crna Gora nije aktivni proizvođač računara i računarskih komponenti. Za ovu činjenicu bi se moglo reći da pripada vanjezičkom domenu, ali ona ima veoma izražen

uticaj na cjelokupnu kulturu Crne Gore. Bez razvoja jezika koji opisuje moderne tehnologije nema razvoja ni sopstvene tehnologije. Dakle, preuzimanjem jezika, preuzima se i tehnologija i obratno. Preuzimanjem jezika i tehnologije preuzimaju se i ostale kulturološke vrijednosti koje ranije nijesu bile svojstvene crnogorskom području. Tu govorimo kako o pozitivnom uticaju, tako i o negativnom kulturološkom uticaju, koji su prosto nerazdvojni. Kroz takav uticaj prvo se preuzimaju vrijednosti koje su nam relativno bliske, a zatim se taj krug prihvatanja širi i na one vrijednosti koje su nam ranije bile nepoznate ili smo ih smatrali nepoželjnim. Prožetost jezika i kulture je veza koja se podrazumijeva jer je jezik osnova kulture i kao takav osnova društva. Odnosi različitih kultura prema stranim jezicima reflektovali su se na različite načine. Ovaj odnos nije proizvod modernog vremena, već seže i u drevna vremena. Tako nailazimo na jednu staru priču koja se tiče antičkog Rima i Grčke. Ukratko, kako se grčki jezik smatrao jezikom nauke, izvjesni Arije je bio stava da je bolje nešto kazati grčkim stilom, tj. umetanjem *h* jer bi na taj način takva izjava zvučala učenije. Ta izjava nije ostala bez uticaja i čuveni rimski pjesnik Katul je tim povodom sastavio pjesmu „Ariju snobu“ u kojoj ga je osudio zbog takvog stava. Dihotomija pomodnost-potrebnost stranih uticaja je ostala aktuelna i do današnjeg dana.

U narednom dijelu rada detaljnije ćemo se pozabaviti konkretnim primjerima računarskih anglicizama u crnogorskom jeziku iz različitih izvora (stručna literatura, katalozi, uputstva, cijenovnici, internet stranice...) o kojim smo u uvodnom dijelu samo uopšteno govorili.

3. Obrada korpusa

3.1. Korišćeni materijal i način obrade

Tokom prikupljanja materijala vođeno je računa da se uključi što reprezentativniji uzorak, kako u pogledu broja tako i u pogledu raznovrsnosti prikupljenog materijala. To je urađeno kako bi zaključci bili što pouzdaniji. U korpus je uključena stručna literatura (knjige, radovi i časopisi iz oblasti modernih tehnologija), kao i 1064 stranice različitih kataloga, 270 strana cjenovnika i 562 strane uputstava. Obuhvaćena su svi značajniji prodajni objekti u Podgorici. Kako bi provjerili da li ima razlike između pojedinih gradova i regija Crne Gore prikupili smo materijal i iz Kotora, Nikšića, Bijelog Polja i Berana. Kako je internet nazaobilazni dio modernog života smatrali smo da analiza ne može biti potpuna ako se u rad ne bi uključile i zvanične internet prezentacije tj. internet stranice različitih privrednih društava sa područja Crne Gore.

Naravno, prilikom analize sadržaja internet stranica naša pažnja će, prije svega, biti okrenuta ka anglicizmima koji su vezani za područje računarskog registra. Na kraju rada, u prilogu, nalazi se spisak korišćenih izvora. S obzirom na to da ćemo poštovati kontrastivnu metodologiju, sve primjere na crnogorskom jeziku pratiće paralelno i rečenice na engleskom jeziku. Naravno, to neće biti uvijek moguće, jer za neke crnogorske primjere nijesmo našli odgovarajuće primjere na engleskom jeziku, iako je očigledno da predstavljaju prevod originalnog teksta koji je bio na engleskom. Primjera radi, kod cjenovnika je veoma teško naći veće konstrukcije koje su napisane većinom na crnogorskom, već se gotovo isključivo radi o fragmentima. Kod uputstava je situacija najbolja, jer je skoro svako uputstvo prevedeno.

Što se tiče korpusa, stručna literatura je obuhvaćena kako bismo vidjeli strukovnu upotrebu anglicizama na djelu. Nezaobilazno smo se morali usredsrijediti i na izvore računarskih termina koji su u štampanom obliku najlakše dostupni široj javnosti. Dakle, u pitanju su, prije svega, katalogi, cjenovnici i uputstva. Zatim su u ovu analizu uključene i publikacije koje su dostupne u elektronskom obliku, forumi na Mreži kao i dvadeset zvaničnih internet stranica različitih organizacija širom Crne Gore. Na ovaj način smo se potrudili da obuhvatimo sva relevantna djela iz oblasti koji posmatramo. Tokom čitanja ovih formi materijala, bilježili smo razne vrste

anglicizama, a prije svega smo se bavili direktnim anglicizmima, tj. onima koji nijesu prevedeni odnosno prilagođeni pravilima crnogorskog jezika. Pored ovog, vidjećemo kakvi su anglicizmi u smislu svoje prevodivosti ili neprevodivosti, prihvatljivosti ili manje prihvatljivosti, kao i stepena prilagođenosti pravilima crnogorskog jezika. Nakon svega toga, odrađena je i statistička analiza datih anglicizama koja nam je pomogla da i grafički prikazemo trenutno stanje koje vlada u ovoj oblasti. Sabrani su svi rezultati i dobili smo, izraženo u procentima, učestalost prevođenja ili zadržavanja engleskih oblika, strukturnog prilagođavanja, itd. Na ovaj način dobili smo konkretne podatke koji govore na koji način se govornici crnogorskog jezika odnose prema svom jeziku, i na koji način doživljavaju engleski jezik.

3.2. Stručna literatura

U ovom vidu literature, koja se bavi svijetom modernih tehnologija, anglicizmi zauzimaju veoma istaknuto mjesto i svakako prednjače u odnosu na ostale riječi koje su pozajmljene iz drugih jezika. Ta činjenica ne treba da čudi iz razloga što je ovaj tip literature, većinom, namjenjen čitalačkoj publici za koju se pretpostavlja da ima natprosječno znanje iz oblasti računara i odgovarajuće poznavanje engleskog jezika. U ovom tipu literature anglicizmi imaju objedinjujuću ulogu, tj. okupljaju određenu grupu čitalaca oko nekog pitanja. Tako će se svi oni koji žele da saznaju kako se pravi *butabilni disk* „okupiti“ oko ove sintagme koja je opšte prihvaćena u stručnoj literaturi. Međutim, da bi ova sintagma uspješno prenijela svoju informaciju čitalac mora da bude upoznat sa terminima *butabilnosti* i *disk*, što je svakako slučaj sa velikom većinom čitalaca stručne literature.

Treba napomenuti da su i ljudi koji rade u oblasti računarstva svjesni problema nalaženja odgovarajućih prevodnih ekvivalenata:

„Prevod računarske terminologije predstavlja poseban problem. Bez razvoja jezika o novoj tehnologiji nema ni razvoja sopstvene tehnologije – preuzimanjem jezika preuzima se i tehnologija. Zato je potrebno raditi na stručnom i adekvatnom prevodu kao i razvijanju sopstvene terminologije. Ovo ne treba shvatiti mehanički; ustaljeni termini kao što je hardver (hardware) ili softver

(software) mogu se i preuzeti, mada to odmah stvara probleme sa terminima istog korena (npr. middleware)¹⁵.

Od stručne literature, dakle, očekivali smo da dobijemo priličan broj kako prilagođenih tako i neprilagođenih anglicizama iz razloga koji smo već pomenuli na početku ovog podpoglavlja. Struktura ovog dijela korpusa se može predstaviti kao:

- a. Stručne knjige namjenjene početnicima ili relativnim početnicima (Word za početnike, Excel za početnike itd.),
- b. Stručne knjige namjenjene osobama koje imaju visoko ili izrazito visoko znanje iz pojedine oblasti (Priručnici, knjige i skripte namjenjene studentima i stručnjacima),
- c. Popularni časopisi namjenjeni svima koji su zainteresovani za oblast kompjutera nezavisno od nivoa znanja (Svet kompjutera, Mikro, Svet igara itd.).¹⁶

Sva stručna literatura pokazuje posjeduje neke zajednike elemente koji bi se mogli iskazati kao:

- a. Velika većina prilagođenih anglicizama i prevedenica je istovjetna u svakom vidu stručne literature. Ova pojava se može objasniti time što je to dio stručne terminologije i odstupanje od ustaljenog naziva bi izazvalo konfuziju (npr. izlazna jedinica, radna memorija, procesor ...)
- b. Veliki broj direktnih anglicizama su komande,
- c. Crnogorski termin (prevod) se veoma često nalazi zajedno naveden sa engleskim terminom. Ovo se objašnjava tendencijom da se prevede model i na taj način približi čitaocu, dok se engleski termin zadržava jer su, kao što smo već rekli, komande na engleskom jeziku i u praktičnoj upotrebi kompjutera njihovo poznavanje dolazi do izražaja.
- d. Uz prilagođene anglicizme obično ne stoji engleska riječ jer je očigledno od kojeg modela anglicizam potiče.

¹⁵ <http://www.matf.bg.ac.yu/~gordana/op/BGLAVA1.pdf>

¹⁶ Potrebno je napomenuti da je ovakva podjela uslovna i da je njena osnovna svrha da čitaocu pruži opštu sliku o tome šta je uključeno u ovaj dio korpusa.

Navešćemo neke primjere koji ilustruju ova zapažanja:

- 1) *Decaf* je *strongly-typed*, objektno-orijentisani jezik sa podrškom za **nasleđivanje** (*inheritance*) i **učaurenje** (*encapsulation*).
- 2) **Identifikator** je niz slova, cifara i **donjih crta** (*underscores*) koji počinje slovom.
- 3) U njoj se može prikazati jedna **binarna cifra** tj. jedan **bit** informacije (engl. „*binary digit*” – **binarna cifra**). Čelije se u fon Nojmanovoj mašini organizuju u nizove fiksne dužine koji se nazivaju **registar**. **Deklaracije** na najvišem nivou su u **globalnom opsegu** (*global scope*).
- 4) Tehnički sistem računara **hardver** čine svi uređaji računarskog sistema.

Ovi primjeri su uzeti iz dijela stručne literature koja se generalno bavi teorijskim dijelom. Kao što možemo da vidimo upotreba direktnih anglicizama je vođena željom da se korisnicima daju termini koji se nalaze „na ekranu”. Ovo je praktičan pristup s obzirom da se u stručnoj literaturi podrazumijeva da će se koristiti operativni sistem koji je na engleskom jeziku.

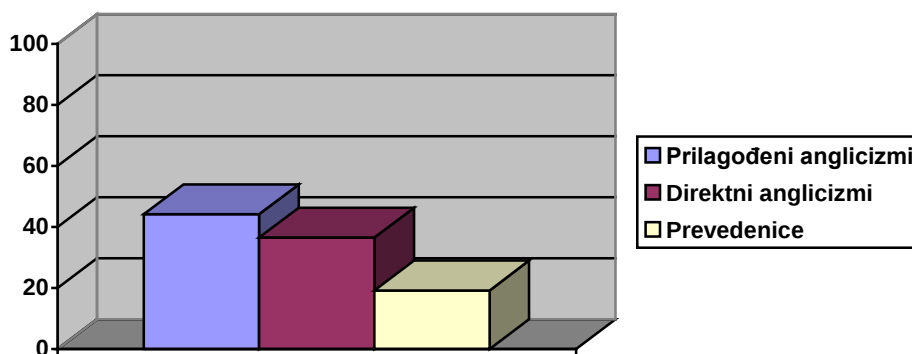
Međutim, kada se dođe do praktičnih zadataka koji se opisuju, npr. za studente informatike crnogorski jezik gotovo u potpunosti ustupa mjesto engleskom:

```
Program      ::= Decl+
Decl         ::= VariableDecl | FunctionDecl | ClassDecl | InterfaceDecl
VariableDecl ::= Variable ;
Variable     ::= Type ident
Type         ::= int | double | bool | string | ident | Type []
FunctionDecl ::= Type ident ( Formals ) StmtBlock |
                void ident ( Formals ) StmtBlock
Formals      ::= Variable+, | ε
ClassDecl    ::= class ident <extends ident> <implements ident+,> { Field* }
Field        ::= VariableDecl | FunctionDecl
InterfaceDecl ::= interface ident { Prototype* }
```

Naravno, ovakva upotreba engleskog jezika je opravdana jer programi isključivo funkcionišu na engleskom jeziku. Pored toga, ovakva uputstva su

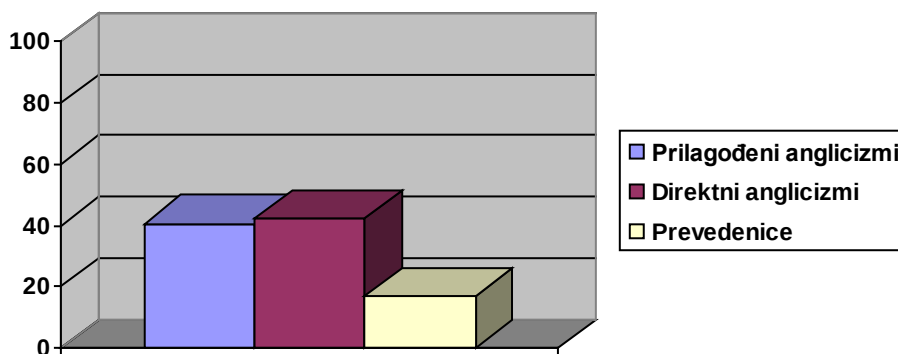
predviđena za osobe čiji je nivo znanja iz oblasti informatike izrazito visok, a novo znanja engleskog dovoljan.

Pružićemo i grafički prikaz odnosa između prevedenica kao i direktnih i prilagođenih anglicizama u stručnoj literaturi koja je namjenjena čitaocima sa visokim nivoom znanja:

Grafikon 2: Odnos u procentima prilagođenih, direktnih i prevedenih anglicizama u stručnoj literaturi koja je namjenjena stručnjacima i čitaocima sa visokim nivoom znanja

Što se tiče stručne literature koja je namjenjena korisnicima koji savladavaju osnove u vezi sa računarima rezultati naše analize ukazuju na postojanje dvije, jasno izdvojene, strane. Naime, gotovo sve riječi koje smo posmatrali su ili u obliku originalne engleske riječi ili su prilagođene na osnovu engleskog modela. Prevođenja je bilo veoma malo. Razlog za ovakvo stanje je očigledan. Osobe koje uče osnove iz kompjutera će mnogo lakše da naprave vezu ako im je termin koji je ponuđen u knjizi identičan sa terminom koji vide na svom računaru. Takvo stanje koje smo zabilježili se uz pomoć grafikona može izraziti na sljedeći način:

Grafikon 3: Odnos u procentima prilagođenih, direktnih i prevedenih anglicizama u stručnoj literaturi koja je namjenjena korisnicima koji uče osnove

Što se tiče različitih časopisa koji se bave tematikom računara ili uopšte informatikom tu smo uspjeli da pronađemo časopise iz 1984, 1990, 1992, 1993, 1994, 1997 i 2008¹⁷. Iako se naš rad bavi trenutnim stanjem u našem jeziku smatramo da će ovakva retrospekcija možda bolje osvijetliti aktuelni jezički trenutak. Prvo ćemo dati grafikon, a zatim prokomentarisati rezultate i, nadamo se, iznijeti neka zanimljiva zapažanja.

¹⁷ Prikazaćemo i rečenice iz datih godina kako bismo vidjeli kako se jezik razvijao tokom ovog vremenskog perioda:

1984 - Proizvođači **mikrokompjutera** se pojavljuju na tržištu kao pečurke posle kiše, a firme koje proizvode **programe (softver, rečeno u žargonu)**...

... uz pomoć posebnih **interfejsa**, moguće je na "galaskiju" vezati **štampač, palice za igru**...

1990 - **Rezolucija** se može podesiti od 50 do 100 **tačaka** po inču (...) Isporučuje se **kablom** za **kompjutere PS/2 serije** ili **PC XT/AT** i dodatnim **softverom**.

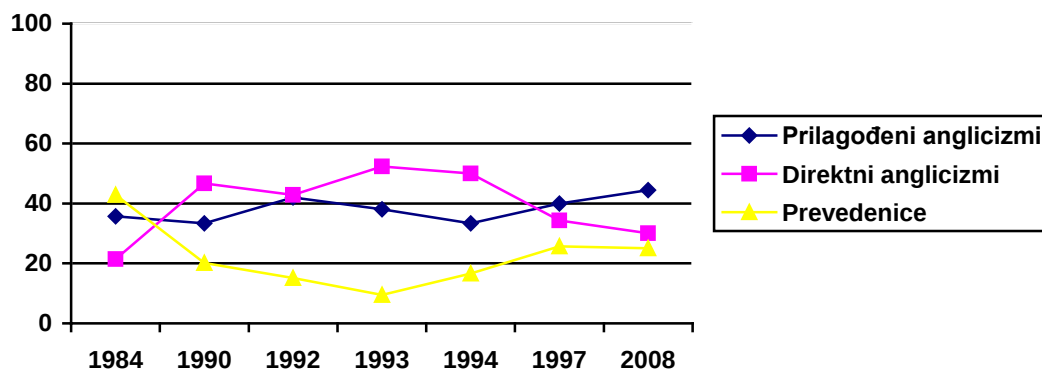
1992 - **Programi** ovog proizvođača rade na svim **modelima** Amiga od A500 do A3000, sa najmanje 1 **MB RAM-a**, koji su opremljeni **MIDI interfejsom**.

1993 - ...ovdje su smeštene glavne **opcije** za rad sa **četkicom** i da bi ih oživeli **četkicu iskopirajte** u privremenu **Swap memoriju**.

1994 **Procesor** će imati 36 **adresnih** i 64 **data** linija koji će raditi na 75 Mhz, a **interna** brzina od 150 MHz postiže se poznatim **DX** metodama.

1997 - Poznati dalekoistočni proizvođač CTX jedan je od mnogih koji su izbacili nove **monitore** sa ugrađenim **USB priključkom**.

2008 **Sprite Designer** snima odmah nakon **asembliranja** dok se ne obriše **ekran**

Grafikon 4: Odnos u procentima prilagođenih, direktnih i prevedenih anglicizama u kompjuterskim časopisima

Sa grafikona se jasno može pročitati da broj prevedenica u periodu od 1984-1993 (naročito 1990-1993) bilježi značajan pad, dok broj direktnih anglicizama raste. Iznijećemo pretpostavku da je ovaj odnos pokazatelj stanja kroz koje su prolazile tada sve okolne zemlje zajedno sa Crnom Gorom (rat u okruženju, inflacija, sankcije). Djeluje moguće da se tadašnja situacija odrazila i na jezik, pa vjerujemo da je ovo dobar pokazatelj kako i vanjezička stvarnost može da značajno utiče na jezik određenog područja. Ono što je u ovom trenutku bitno jeste da konstatujemo da je broj prilagođenih anglicizama i prevedenica povećan, dok je broj direktnih anglicizama smanjen, što može biti pokazatelj veće svijesti govornika u vezi sa problematikom anglicizama. Međutim, i pored toga, u jednom dijelu stručne literature našli smo određeni broj anglicizama koji bi se, možda, mogli zamjeniti drugim riječima:

Anglicizmi	Prilagođenice ili prevedenice
atačment	prilog, pridružen/pridodat dokument
forvardovati	proslijediti
sejvirati, sejvovati	sačuvati
editovati	promjeniti, izmjeniti
daunlodovati, downlodovati	preuzeti
drajver	upravljački program
slot	ležište
kuler	hladnjak, ventilator
trajal	probna verzija

rifreš	osvježiti
printer/printati	štampač/štampati
brauzer	pretraživač
bag	greška
link	veza
amplifajer	pojačalo

Na osnovu ove analize možemo dati zaključak da je u stručnoj literaturi prisustvo anglicizama očigledno. Komande su u 85,28% slučajeva direktni anglicizmi zbog već pomenutih razloga. Stručni termini koji su najdirektnije vezani za kompjutere su u 72,41% prevedenice ili prilagođeni anglicizmi, a u oko 32,02% slučajeva praćeni su modelom.

3.3. Katalozi

Što se tiče kataloga, analizirali smo trideset kataloga najpoznatijih proizvođača raznovrsne opreme i uređaja u vezi sa računarima. Prilikom skupljanja kataloga (i ne samo kataloga) rukovodili smo se sljedećim principima:

- a) Povezanost sa poljem računara;
- b) Ravnomjerna zastupljenost poznatijih i manje poznatih proizvođača koji su izdali kataloge;
- c) Raznovrsnost proizvoda koji se nalaze u njima;

Očigledno, prvi princip smo morali da slijedimo kako bi dobili relevantne podatke isključivo za anglicizme iz domena računarskog registra, jer anglicizmi postoje i u drugim oblastima koje su manje ili više povezane sa računarstvom. Drugi princip je tu iz razloga što se pokazalo da su prevodioci raznih proizvođača različito reagovali na pitanje anglicizama; da li prenijeti, prevesti ili prilagoditi? Treći princip je uključen kako bi se obuhvatili različiti proizvodi i na taj način dobili brojniji primjeri u vezi sa anglicizmima.

U početnoj fazi prikupljanja različitih kataloga princip pod rednim brojem 2 nije bio prisutan. Smatrali smo da je nebitno o kojim se kompanijama radi sve dok su

one povezane sa poljem računara. Međutim, tokom određenog vremena, postalo je jasno da je, u većini slučajeva, kvalitet i poznatost imena koje se nalazi na koricama kataloga obrnuto srazmjerna količini neprilagođenih anglicizama koji su se tu našli. Dakle, poznatije ime → manji broj neprilagođenih anglicizama i obratno. Da li je ovo puka slučajnost ili je zaista takvo stanje na ovom mjestu ne možemo ustvrditi, ali prikupljeni katalogi jasno govore u prilog gornjoj tvrdnji o vezi imena kompanije sa kvalitetom prevoda.

Potvrdu ovoga možda treba tražiti u tome što poznatije marke proizvođača imaju veća materijalna sredstva i njima mogu da plate kvalitetnije prevodioce, ili pak bolje uočavaju potrebu da se određeni proizvod u isto vrijeme i „približi“ i „udalji“ od potencijalnog kupca. Pod približavanjem podrazumijevamo prevođenje na crnogorski jezik, gdje bi mogućem kupcu odmah bilo jasno o kakvom proizvodu je riječ i kakve osobine posjeduje. Pod udaljavanjem podrazumijevamo suprotan proces, gdje se isti proizvod predstavlja engleskim riječima kako bi zvučao primamljivije. Na osnovu ovog postiže se ravnoteža između želje proizvođača da proizvod učini poželjnijim i kupca da razumije u potpunosti šta taj proizvod nudi. Prikazaćemo ovaj proces na dijelu:

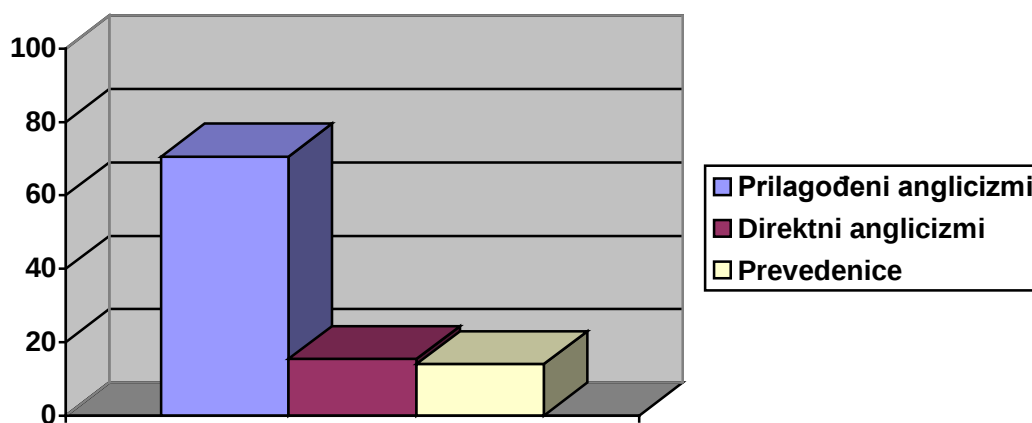
- Naši monitori posjeduju napredne funkcije kao što su: *Digital Cinema Auto Calibration (DCAC)* – automatska optimizacija zvučnog polja, i svi su *HD Ready* – podržavaju format visoke definicije.
- Hladno katodno fluorescentno svijetlo širokog spektra boje (*Wide Colour Gamut Cold Cathode Fluorescent Lighting*) je pozadinsko svijetlo koje...
- Sistem sinhronizacije „BRAVIA“ *Theatre Sync – HDMI™* ... daje vam kontrolu nad svim povezanim uređajima.
- *Sistem PhotoTV HD* – za reprodukciju slika visoke rezolucije.
- *24p True Cinema & Theatre Mode* – za reprodukciju filmova koja je identična studijskom snimku.¹⁸

Možemo da primjetimo da sve neprevedene anglicizme prati odgovarajuće objašnjenje koje pruža sliku o tome šta konkretno znači neka od karakteristika. Dakle, iako u svim primjerima nemamo direktno prevedene riječi, postigli smo svrhu

¹⁸ Svi primjeri su preuzeti iz Sonijevog kataloga proljeće/ljeto 2007/2008.

objašnjenja engleskog termina. Smatramo da je ovo veoma pogodan način kako da se napravi ravnoteža između odnosa koji su pomenuti na prethodnoj stranici. Pored toga, na ovaj način se štiti i intelektualna svojina kompanija ili pojedinaca. Kroz ove primjere možemo da vidimo da je upotreba anglicizama motivisana i zahtijevima tržišta.

Daćemo i grafički prikaz odnosa prilagođenih, direktnih (sirovih) anglicizama i onih koji su prevedeni na crnogorski jezik.

Grafikon 5: Odnos u procentima prilagođenih, direktnih i prevedenih anglicizama u katalozima

Vidimo da je broj prilagođenih anglicizama ubjedljivo najveći, što je mnogo bolje nego kada bismo imali dominaciju direktnih anglicizama. Ovi prilagođeni anglicizmi poštuju ortografska, fonološka i morfološka pravila crnogorskog jezika i na taj način obogaćuju naš jezik. Većina njih je takođe uobličena na taj način da poštuju pravila stila računarskog registra. Pod tim podrazumijevamo to da većina ovih termina zvuče dovoljno stručno iako su dobili karakteristike drugih crnogorskih riječi. Tu u prvom redu mislimo na deklinaciju, kao i na naše oblike za jedninu i množinu koju ove riječi svakako nijesu imale u engleskom obliku. Pored rečenog, smatramo da broj sirovih anglicizama treba smanjiti, jer ne postoje nikakvi preduslovi da se oni nalaze u tekstovima. Navešćemo primjere prilagođenih anglicizama:

1. Pioneer® DVD **drajv** ima mogućnost reprodukcije različitih **formata**...
2. Pioneer DVD drive can playback different formats...
1. ... između ostalog posjeduje mogućnost **progresivnog skeniranja**...
2. ... *apart from other functions has the progressive scan option*...
1. Iza poklopca se nalazi audioulaz – jednostavno spajanje sa prijenosnim **audioplejerima**.
2. Behind the rear pannel there is AUDIO IN – easy connection with portable audiplayers.
1. Ovaj **sistem** vam omogućava **optičku stabilizaciju** slike...
2. This system has Optical Image Stabilisation...
1. **Drajveri** se mogu preuzeti sa www.nvidia.com.
2. Drivers can be downloaded from www.nvidia.com.

Kod svih primjera koji su označeni masnim slovima očigledna je veza sa modelom, koji je podvučen, kao i to da je prilagođavanje po izgovoru modela najzastupljenije.

U vezi sa slučajevima neprilagođenih anglicizama govorimo o njihovoj učestalosti od 15,4 %, što znači da je otprilike svaka šesta riječ u katalogu bila primjer sirovog anglicizma. Smatramo da su „najproblematičniji“ bili oni koji su, pored svih ostalih karakteristika, bili i ortografski neprilagođeni. Tu u prvom redu mislimo na zadržavanje ortografskih karakteristika engleskog jezika koje su ili veoma rijetke ili nepostojeće u crnogorskom jeziku – dupla slova u nizu, a zatim i slova „x“, „y“, „w“ koja takođe ne postoje u crnogorskom jeziku.

Primjere neprilagođenih anglicizama našli smo u sljedećim rečenicama ili dijelovima rečenica:

1. Mikro sistem ima mogućnost reprodukcije *double layer* formata;
2. Pojačalo: *full digital amplifier*;
3. Ponovo postavite odgovarajući *code* broj;
4. Ovaj DVD *player* neće moći pročitati imena datoteka koje nemaju „jpg“ ekstenziju;
5. Korisnici takođe moraju znati da je za *download* MP3/WMA datoteka i muzike sa Interneta potrebna dozvola koje se mogu dobiti od *copyright* vlasnika;
6. Unesite *password* koji mora imati najmanje 6 karaktera;

7. Početni ekran koji će vam se pojaviti biće *setup* ekran;
8. Za ovaj vid povezivanja će vam biti neophodan *coaxial* kabal;
9. Za čišćenje ne treba koristiti anti-statični *spray* jer je on predviđen isključivo za stare ploče koje su napravljene od vinila;
10. Pritisnite taster kako bi prilagodili *mode* osvjetljenja.

Smatramo da ne postoji niti jedan objektivni razlog da riječi koje su označene kurzivom ostanu takve, i to iz dva razloga. Za jedan dio njih crnogorski jezik posjeduje sasvim zadovoljavajuća prevodna rješenja, dok drugi dio mora biti prilagođen ortografiji crnogorskog jezika. Kroz dvije naredne tabele pokazaćemo koji direktni anglicizmi imaju svoje prilagođene oblike u crnogorskom jeziku, a koji se mogu zamijeniti prevedenicama.

Engleske riječi (Direktni anglicizmi)	Anglicizmi (prilagođeni na osnovu modela)
<i>coaxial</i>	koaksijalni
<i>code</i>	kod
<i>digital</i>	digitalni
<i>player</i>	plejer
<i>spray</i>	sprej

Engleske riječi (Direktni anglicizmi)	Prevedenice
<i>amplifier</i>	pojačalo
<i>copyright</i>	autorska prava
<i>double</i>	dupli, dvostruki
<i>full</i>	pun
<i>layer</i>	sloj
<i>mode</i>	način rada
<i>password</i>	šifra
<i>setup</i>	podešavanje

3.4. Cjenovnici

Ovaj dio korpusa smo prikupljali na širem području Podgorice, kao i u Beranama i Bijelom Polju. Pored ovog, prikupili smo znatan broj cjenovnika kompjutera koji su dostupni u elektronskoj formi i koji se mogu naći na internetu. Na taj način bili smo u stanju da dobijemo cjenovnike i iz drugih crnogorskih gradova. Kriterijum prijema ili neuključivanja u korpus bio je isti kao i kod prikupljenih kataloga. Naravno, u ovom slučaju, uopšteno uzevši, ne govorimo o cjenovnicima koje su objavili različiti proizvođači, jer se cjenovnici najčešće prave tako da obuhvate sve relevantne učesnike ovog tržišta. Tokom analize cjenovnika i proučavanja rezultata došli smo do dva zaključka:

1. Gotovo svi cjenovnici na području Crne Gore pokazuju izrazito veliki stepen sličnosti (što je najvjerovatnije posljedica preuzimanja materijala iz istog izvora);
2. Stepenn prevođenja i prilagođavanja anglicizama pravilima crnogorskog jezika je zanemarljiv;

Sasvim je razumljivo što su cjenovnici isti jer govorimo o istim ili sličnim proizvodima koji se prodaju na različitim prodajnim mjestima. Međutim, ono što je daleko relevantnije za ovaj rad jeste stepenn prevođenja odnosno prilagođavanja pravilima našeg jezika. Stanje koje smo zatekli u vezi sa crnogorskim jezikom u većini cjenovnika je takvo da možemo bez ikakvog ustezanja reći da je crnogorski jezik gotovo u potpunosti zamijenjen engleskim jezikom. Upravo ovdje najbolje dolazi od izražaja ranije pomenuta konstatacija Ranka Bugarskog gdje se navodi da osoba koja nije upoznata sa kompjuterima ne može na odgovarajući način pratiti moderni kompjuterski žargon. To znači da su cjenovnici u potpunosti nerazumljivi osobama koje ne poznaju datu englesku terminologiju. Međutim, na ovom mjestu je neophodno naglasiti da se većina termina iz cjenovnika i ne treba prevoditi, ali to nije razlog da imamo cjenovnike koji su gotovo u potpunosti napisani na engleskom jeziku. Primjera radi, izdvojićemo tri stavke iz pomenutih cjenovnika kako bismo što bolje prikazali kakvo je današnje stanje:

- a. *Toshiba Tecra S5-13N/Core2Duo T7250 (2.0GHz) 2GB/160GB/15.4"WSXGA/DVDRW/NVQuadro/VistaBuss+XP Pro, Intel Core2 Duo T7250, Intel Wireless WiFi Link 4965AGN, Intel PM965 Express chipset, 15.4" WSXGA+ TFT display, 1,680 x 1,050, Windows Vista Business, Windows XP Professional Edition Recovery, 2,048 (1,024 + 1,024) MB DDR2 667MHz, 160 GB S.M.A.R.T., DVD RW, NVIDIA Quadro NVS 130M supporting TurboCache technology 256 MB RAM, serial port, 5-in-1 Bridge Media slot, Bluetooth, Gigabit Ethernet LAN, modem, 1-year international warranty, 2.88 kg.*
- b. *Toshiba Satellite A200-23Q Core2Duo T5550 (1.83GHz) 2GB/200GB/15.4"/DVDRW/ATi2600/WebCam/VistaHP, Intel Core2Duo T5550 (1.83GHz/2MB/667FSB), Intel 965PM, 2GB DDRII (2x1GB), HDD 200GB SATA (5400rpm), DVD-RW DualLayer, 15.4" WXGA Toshiba TruBrite 1280x800), ATI Radeon HD2600-512MB graphics, LAN, WLAN 802.11 a/b/g, BlueTooth 2.0, 4xUSB, 5-in-1 card reader, FireWire, TV Out, 1.3MPix WebCamera, ExpressCard slot, težina 2.7kg, garancija 2 godine, Microsoft Works 8.5, Microsoft Office Home and Microsoft Student 60 days trial. OS: Microsoft Vista Home Premium.*
- c. *Toshiba Satellite P200-114 Dual-Core T2370 /250 GB/ 2 GB/17"/DVD Super Multi /Vista Home Premium, Intel Pentium Dual-Core T2370 (1 MB Cache, 1.73 GHz, 533 MHz FSB), 17" Toshiba TruBrite WXGA+ TFT display, 1,440 x 900, 250 GB (5,400 rpm), Serial ATA; 2 (1 + 1) GB DDR2 RAM (667 MHz), Intel GMA X3100, up to 358 MB; Wireless LAN 802.11b/g, Bluetooth® 2.0, 5-in-1 Bridge Media slot, DC-in, external microphone, 6 x USB 2.0, i.LINK® (IEEE1394), TV-out (s-video), HDMI-out, S/PDIF-out, 1.3 Megapixels Video Camera, AC adapter, 399 x 288 x 36.0 (front) / 46.5 (rear) mm, weight: starting at 3.27 kg.*

Konstatovali smo da većina termina treba da ostanu onakvi kakvi su jer su na taj način poznati u cijelom svijetu. Upravo to što svi cjenovnici imaju standardizovanu terminologiju olakšava upoređivanje proizvoda i cijena, što je veoma bitno za tržište. Dakle, opet smo dobili potvrdu toga da je upotreba anglicizama duboko ukorijenjena

u potrebi da se na što bolji način iskoriste potencijali engleskog jezika kao opšte prihvaćenog u računarskom svijetu. Ovo se pogotovo odnosi na skraćenice i zaštitne znakove pojedinih kompanija i proizvoda koji dominiraju cjenovnicima. Engleske skraćenice su veoma zastupljene u cjenovnicima jer je neophodno da se na što manjem prostoru pruži što više karakteristika nekog proizvoda. Kako bi prevod na crnogorski jezik zahtijevao znatno više prostora odnosno leksičkih jedinica, crnogorski jezik mora da i iz praktičnih razloga ustupi mjesto engleskom jeziku. Međutim, ovo ne znači da engleskom jeziku treba u potpunosti dozvoliti da istisne crnogorski jezik i da ga učini nepotrebnim kada je u pitanju pisanje cjenovnika. Iz prethodna tri primjera možemo izdvojiti sljedeće djelove koji su očigledno samo preuzeti bez posvećivanja veće pažnje:

<i>wireless</i>	<i>display</i>	<i>warranty</i>	<i>international</i>	<i>year</i>
<i>slot</i>	<i>serial</i>	<i>technology</i>	<i>supporting</i>	<i>display</i>
<i>trial</i>	<i>days</i>	<i>webcamera</i>	<i>card reader</i>	<i>card</i>
<i>graphics</i>	<i>duallayer</i>	<i>weight</i>	<i>out</i>	<i>external</i>

Konstatovaćemo očiglednu stvar da svi termini iz ove tabele imaju svoje prevodne ekvivalente u crnogorskom jeziku, ili su već prilagođeni na taj način da poštuju gramatička pravila crnogorskog jezika. Takođe, tri primjera koji su navedeni prije ove tabele vjerovatno predstavljaju samo gomilu nerazumljivih simbola osobama koje ne poznaju bilo engleski jezik, bilo računare. Oni takođe predstavljaju ekstremne slučajeve preuzimanja sirovih anglicizama i ova praksa postaje sve izraženija, dakle radi se o pretjerivanju.

Ovaj kratak opis stanja koji vlada u crnogorskom jeziku koji je zastupljen u cjenovnicima ne bi bio potpun kada ne bismo naveli i primjer gdje su se crnogorski termini najviše javili. Prije toga, daćemo primjer na engleskom:

- *FSC ESPRIMO MOBILE U9200 / 12,1" WXGA / C2D T5250 1.8 GHz) / 2048MB / 160GB / DVD RW / WLAN / BT / 1.3MP camera / No OS.*

Ovdje su dodati određeni elementi crnogorskog jezika, pa smo dobili sljedeću strukturu:

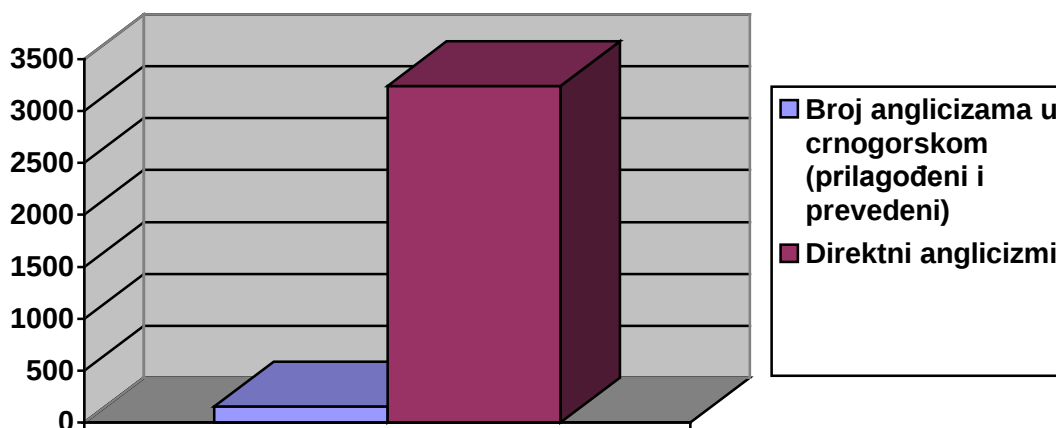
- *FSC ESPRIMO MOBILE U9200 / dijagonala ekrana 12,1" WXGA / C2D T5250 (radni takt 1.8 GHz) / radna memorija 2048MB / tvrdi disk 160GB / DVD rezač / bežični LAN / BT / 1.3MP Kamera / Bez instaliranog operativnog sistema.*¹⁹

Na ovom primjeru možemo vidjeti da crnogorski jezik može naći svoje mjesto među sirovim anglicizmima bez opasnosti da zvuči izvještačeno. Na ovaj način smo se približili ravnoteži koja bi trebalo da bude opšte prihvaćena. Ovaj tip ravnoteže posjeduje neke karakteristike koje bi se ukratko mogle izložiti u sljedećim tačkama:

- 1) Prevod dovoljnog dijela teksta kako bi on bio razumljiv osobama koje ne znaju engleski jezik ili ga ne znaju u dovoljnoj mjeri;
- 2) Prevod termina koji se mogu prevesti bez opasnosti da većini izvornih govornika crnogorskog jezika zvuče rogobatno;
- 3) Zadržavanje anglicizama u mjeri do koje oni pomažu komunikaciji, naročito kada se radi o anglicizmima koji su već postali odomaćeni ili su internacionalizmi.

Poštovanjem ovih principa, crnogorski jezik se čuva od negativnog uticaja manje poželjnih anglicizama, tj. onih koji ne donose ništa novo ili kreativno našem jeziku. Na nivou svih obrađenih cjenovnika pružićemo i statistički prikaz zastupljenosti crnogorskih termina naspram učestalosti anglicizama.

¹⁹ Sva četiri primjera su preuzeta iz cjenovnika kompanija koje se nalaze u Podgorici i odnose se na prijenosne računare.

Grafikon 6: Odnos između broja crnogorskih i engleskih termina u cjenovnicima

Statistički podaci su dobijeni na osnovu obrade 30 cjenovnika (kako u štampanom tako i u elektronskom obliku). Prosječan cjenovnik ima 3394 riječi. Od toga broja u njima se prosječno nalaze 153 crnogorske riječi, koje predstavljaju prilagođene anglicizme i prevedenice. Shodno tome, u cjenovnicima prosječno imamo 3241 direktnih (neprilagođenih) anglicizama. Kao što se da zaključiti i na primjeru cjenovnika, možemo da konstatujemo potpunu dominaciju anglicizama. U pitanju su, naravno, sirovi anglicizmi koji nijesu prilagođeni normama crnogorskog jezika.

Još jedan podatak koji smo dobili nakon analize jeste deset najčešćih crnogorskih riječi koje se javljaju u cjenovnicima, a najdirektnije su vezane za oblast računara. To su:

Anglicizmi u crnogorskom (prilagođeni ili prevedeni)	Direktni anglicizam
kućište	<i>tower</i>
memorija	<i>memory</i>
miš	<i>mouse</i>
monitor	<i>monitor</i>
optički uređaj (optika)	<i>optical drive</i>
procesor	<i>processor</i>
skener	<i>scanner</i>
štampač	<i>printer</i>
tastatura	<i>keyboard</i>

tvrdi disk	hard disc
------------	-----------

Vidimo da je jedan dio direktnih anglicizama preveden:

1. *tower* → kućište
2. *mouse* → miš
3. *printer* → štampač²⁰
4. *keyboard* → tastatura

Drugi dio je preoblikovan odnosno prilagođen:

1. *processor* → procesor
2. *scanner* → skener
3. *memory* → memorija
4. *monitor* → monitor

Treći dio je kalkiran:

1. *hard disc* → tvrdi disk
2. *optical drive* → optički uređaj (optika)

Vidimo da su neke riječi direktno prevedene tako što je odabran najučestaliji prevodni ekvivalent (npr. *mouse* → miš), dok su druge riječi prevedene na osnovu funkcije koju taj predmet obavlja u vezi sa računarom (npr. *tower* → **kućište** – mjesto gdje su smješteni većina osnovnih djelova računara; vjerovatno najučestaliji prevod engleske riječi *tower* bi bio kula). Ovaj drugi primjer prevođenja je veoma zanimljiv jer pokazuje da naš jezik ima veliki potencijal koji se mora iskoristiti kako bi se zaustavio nekontrolisan priliv manje poželjnih anglicizama u crnogorski jezik. Mišljenja smo da je ovakav vid prevođenja veoma kreativan i da može naći svoju primjenu na mnogim mjestima. Naravno, potrebno je napomenuti i to da su ove riječi

²⁰ Treba napomenuti da su prve tri riječi (kućište, miš i štampač) postojale i ranije u crnogorskom jeziku prije nego što su proširile svoje semantičko polje pod uticajem engleskog jezika.

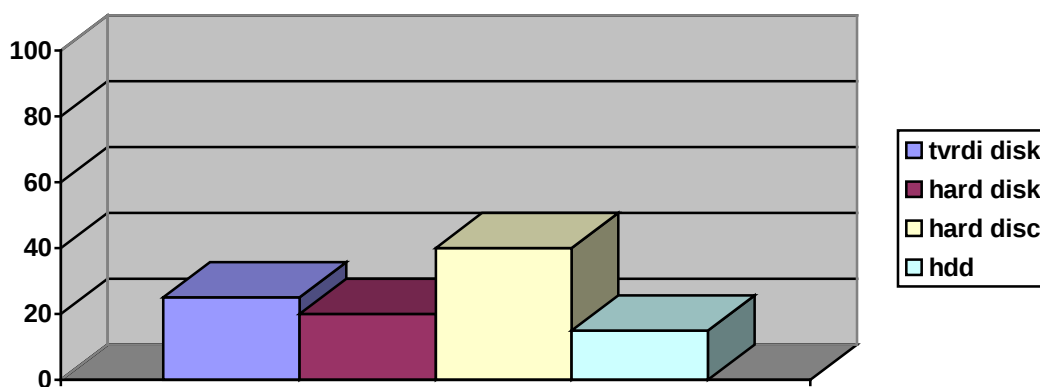
prevedene prije dosta vremena, i upravo ta činjenica treba da bude podstrek da se ovaj proces nastavi.

Tamo gdje riječi nijesu prevedene, one bi trebalo da budu prilagođene i samim tim da se uklape u sistem pravila crnogorskog jezika.

„Pod preoblikovanjem podrazumevamo preuzimanje naziva iz engleskog jezika u izvornom obliku – bez grafoloških promena, kao i preuzimanje uz grafološko prilagođvanje sistemu jezika primaoca“
(G. Lalić, O. Panić & T. Prčić: 2005: 20).

Gore navedene prilagođene riječi (procesor, skener, memorija, monitor) u cjenovnicima se uglavnom javljaju u tom obliku.

Postupak kalkiranja nije toliko izražen u cjenovnicima. Riječ koja se ubjedljivo najviše pojavljuje u ovom kontekstu jeste *hard disc* koji se javlja, kao što smo iznijeli u tabeli, kao **tvrdi disk**, mada se u cjenovnicima nalazi i prilagođeni oblik – **hard disk**. Međutim, tu nije kraj priče jer postoji anglicizam i u obliku skraćenice – *hdd* (*hard disc drive*). Upravo zato što se javlja u četiri pomenuta oblika (*hard disc* – *hdd* – tvrdi disk – hard disk) predstavlja najzanimljiviji primjer koji ćemo prikazati na sljedećem grafikonu.

Grafikon 7: Procenutalni prikaz odnosa javljanja riječi: tvrdi disk (25 %), hard disk (20 %), *hard disc* (40 %) i *hdd* (15 %) u cjenovnicima

Smatramo da prilikom prevođenja prednost treba dati kalkiranom obliku tvrdi disk. Doduše, gotovo svi govornici crnogorskog jezika upotrebljavaju termin **hard**

disk držeći se na taj način izgovora modela. Kada se radi o oblicima *hard disc* i *hdd* ne vidimo niti jedan objektivni razlog zašto bi se oni koristili, ali, kao što vidimo na grafikonu, praksa u prvi plan stavlja direktni anglicizam kada se radi o pisanim tekstovima, odnosno njegov izgovor kada se radi o govornom diskursu. S obzirom na to da smo prikupljanje materijala počeli početkom 2007. i da smo materijal obrađivali hronološki, jasno se vidjela težnja ka što manjoj upotrebi punih riječi, odnosno ka što većoj upotrebi brojeva i skraćenica, pa smo dobijali opise kao što je:

Intel Core Solo 420 1.6GHz

Intel 945GC

GFX Intel 950 onboard

DDR2 1024MB

HDD WD GB SATA 2, 8 MB

DVD-RW

USB v 2.0 x 8

Ovo se može objasniti prirodnom težnjom da se na što manjem prostoru što više kaže.

3.5. Uputstva

Veliki dio podataka koje smo iznijeli za cjenovnike možemo jednim dijelom primjeniti i na uputstva za kompjutere. Ovim želimo reći da se i u uputstvima nalazi priličan broj direktnih anglicizama, ali ne u takvom broju kao kod cjenovnika. Međutim i pored toga, moramo podvući da je dobar dio tih anglicizama potreban kako bi se na što lakši način opisalo korišćenje nekog uređaja. Njihova potrebnost ogleda se u tome što veliki broj uređaja koristi engleski jezik (treba ipak obratiti pažnju da sve veći broj uređaja ima mogućnost izbora srpskog ili hrvatskog jezika) i shodno tome engleski se jasno nameće kao jedino logično rješenje. Naravno, uputstva su pravljena tako da na najlakši način objasne upotrebu nekog uređaja i ako se na tom uređaju nalaze engleski termini (*TV in*, *TV out*, *LNB*, *USB*, *display*, *power*, *LED*...) ili taj uređaj koristi engleski onda direktni anglicizmi dobijaju maksimalnu praktičnu vrijednost. Tako, na primjer, DVD plejeri u ogromnom procentu imaju daljinski

upravljač koji nosi oznake na engleskom jeziku, i samim tim će i uputstva biti napisana mješavinom crnogorskog i engleskog jezika:

1a) Dugme *AUDIO* služi za odabir jezika; dugme *SUBTITLE* služi za odabir titla...

1b) *AUDIO button is used for a different audio language; SUBTITLE button is used for subtitle selection...*

2a) Pritisnite *DISPLAY* kako biste pristupili dodatnim opcijama...

2b) *Press DISPLAY for additional options...*

3a) Nakon što pritisnete *TRACK*, pojaviće se sljedeće opcije: *ON, OFF, ALL, SELECT...*

3b) *After pressing TRACK, there will be three options: ON, OFF, ALL, SELECT...*

4a) U donjem dijelu menija vidjećete stavku *OPTION*; kada pritisnete to dugme pojaviće se novi ekran sa stavkama *OPTION 1, OPTION 2, OPTION 3...*

4b) *At the bottom part of menu there is OPTION; Press the button for new screen with items OPTION 1, OPTION 2, OPTION 3...*

5a) Ako prijemnik nećete upotrebljavati duže vremena, na zadnjem dijelu pritisnite dugme *OFF* koje se nalazi ispod *POWER*.

5b) *If the receiver is not to be used for a longer period of time, press OFF at the rear panel, under POWER.*

Sa druge strane, računari dominantno rade pod engleskom verzijom operativnog sistema *Windows XP*:

6a)... a dokument se može sačuvati pomoću dvije naredbe: *SAVE* ili *SAVE AS* kojima se može pristupiti...

6b) *... and document can be saved by SAVE or SAVE AS which can be accessed...*

7a) Nakon *FILE* pritisnite *PAGE SETUP* kako biste imali mogućnost podešavanja stranice;

7b) *After FILE press PAGE SETUP in order to be able to modify a page;*

8a) Pritisnite *START*, zatim *RUN*, a nakon toga u polje ukucajte *winver*...

8b) *Press START, then RUN, and after that, enter winver in the field...*

9a) Polje pored *COLLATE* mora biti označena ako zelite da vaš dokument...

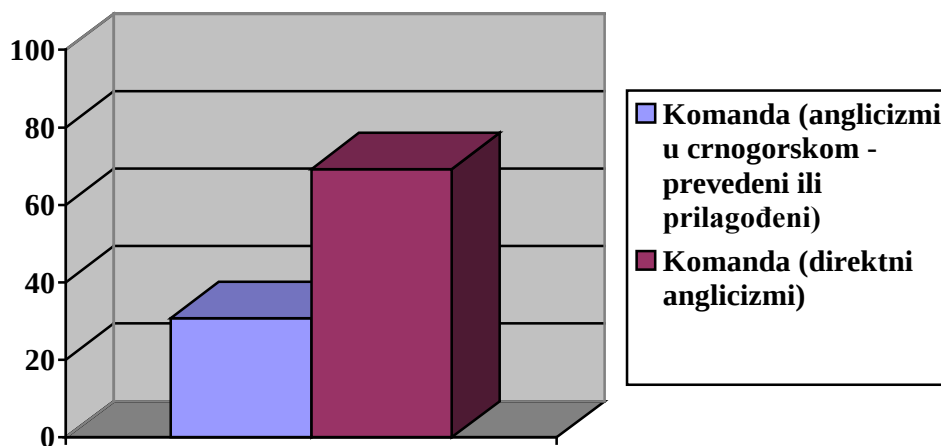
9b) *Box next to COLLATE has to be checked if you want for your document...*

10a) Opcija *SWITCH TO COMPACT MODE* će vaš *WINDOWS MEDIA PLAYER®* pozicionirati...

10b) Option *SWITCH TO COMPACT MODE* will position your *WINDOWS MEDIA PLAYER®*...

Nije teško zaključiti da je broj ovakvih primjera ogroman, jer veliki broj knjiga, uputstava, itd. pretpostavlja da će kompjuter gotovo obavezno imati instaliranu englesku verziju Windows operativnog sistema. Svakako, ovo je možda i jedini način da se objasni upotreba nekog uređaja koji koristi engleski jezik. Uzalud ćemo govoriti o računaru poslužitelju, kada se u gotovo svim komandama govori o serveru, iako je to isti pojam. Treba napomenuti da, čak i danas, postoji određeni broj proizvoda koji ne posjeduju prevedeno uputstvo, već su ona na engleskom jeziku. Srećom, ovakva praksa predstavlja više izuzetak nego pravilo.

Dakle, da se zaključiti da su ključni termini u uputstvima najčešće direktni anglicizmi. Pod ključnim terminima podrazumijevamo one komande koje su neophodne za korišćenje nekog uređaja (npr. kod DVD plejera to bi bile komande: *stop, start, play, repeat, osd, title, menu...*). Predstavljeno grafikonom dobijamo sljedeći odnos:

Grafikon 8: Prikaz broja komandi koje su prilagođene crnogorskom jeziku i onih koje su date u vidu direktnih anglicizama

Na nivou svih riječi moglo se zaključiti da je većina komandi data u vidu sirovih anglicizama dok je crnogorski jezik uglavnom našao svoje mjesto u povezivanju ovih komandi u smislenu rečenicu, dakle u povezivanju rečenica u veće cjeline. Daćemo primjer kroz po dvije rečenice na crnogorskom i engleskom jeziku:

1. **Resetujte sistem** držeći „Ctrl“ + „Alt“ + „Delete“, a potom uđite u BIOS tokom POST **ekrana** pritisakjući „Delete“.
2. *Reset the system by holding Ctrl + Alt + Delete, and then enter BIOS during POST screen by pressing Delete.*
1. Ako se pojavi *NodSC* na **prozoru displeja**, pritisnite i zadržite *PAUSE/STEP* duže od 5 sekundi da biste mogli da izaberete **sistem...**
2. *If NodSC appears in the display windows, press and hold PAUSE/STEP for more than 5 seconds to be able to select a system...*

Kroz ova dva para rečenica možemo da vidimo na djelu različite tipove anglicizama. U rečenicama na crnogorskom jeziku smo ih označili kao:

- prilagođene anglicizme (masna slova),

- direktne anglicizme (kurziv),
- prevedenice iz kompjuterskog registra (masna slova napisana kurzivom) i
- ostale riječi koje povezuju prethodno pomenute djelove (podvučene).

Takođe crnogorski jezik se učestalo koristio kao objašnjenje nekog direktnog anglicizma (podvučeni dio rečenice).

1. U toku reprodukcije ili pauze, pritisnite *ZOOM* da biste uvećali sliku (3 koraka).
2. *During playback or pause mode, press ZOOM to enlarge the video image (3 steps).*

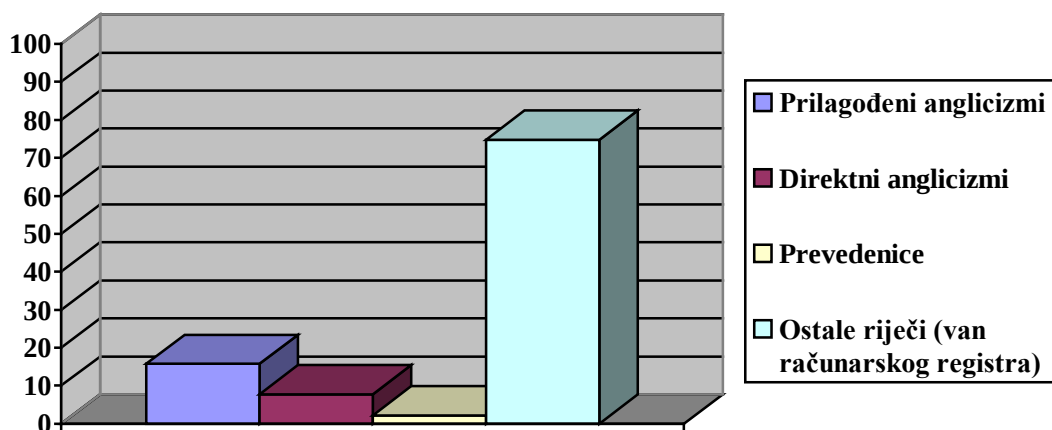

1. U toku reprodukcije, pritisnite *SKIP* da biste prešli na sljedeće poglavlje...
2. *During playback, press SKIP to go to the next chapter...*

Ono što je, svakako, povoljan nalaz našeg istraživanja jeste da se u objašnjavanju direktnih anglicizama (u gornjim primjerima *ZOOM* i *SKIP*) u velikom broju slučajeva koriste domaće riječi.

Na kraju ovog pregleda o uputstvima možemo dati ukupnu statistiku, kako bismo i grafički prikazali rezultate našeg istraživanja. Prosječno uputstvo ima 1932 riječi, a od toga se u njima nalazi 150 direktnih anglicizama, 304 prilagođena anglicizma i 43 prevedenice.²¹ Ostatak riječi ne pripada području računarskog registra.

²¹ U ove podatke su uključena i elektronska uputstva.

Grafikon 9: Odnos javljanja u procentima prilagođenih i direktnih anglicizama, kao i prevedenica i ostalih riječi

3.6. Internet stranice

Naredni izvor anglicizama predstavljaju zvanične internet stranice različitih organizacija širom Crne Gore koje obavljaju raznovrsne djelatnosti. Ovog puta se nijesmo koncentrisali samo na kompanije koje se bave trgovinom računara, već smo posmatrali i ostala privredna društva. Ovo smo uradili zato što smo željeli vidjeti da li se i na stranicama kompanija koje se ne bave računarima pojavljuju, i u kojoj mjeri, anglicizmi. Naravno interesovalo nas je, prije svega, njihovo prevođenje, odnosno prilagođavanje normama crnogorskog jezika. Kako bi se lakše stvorila slika o tome koje i kakve internet stranice smo uključili u našu analizu pružićemo, u prilogu, spisak od dvadeset internet stranica na kojima smo, između ostalih, proučavali fenomen anglicizama u crnogorskom jeziku koji se odnose na područje računarskog registra (Prilog 1).

Na internet stranama smo posvetili pažnju kako direktnim anglicizmima, pogotovo onima koji bi mogli ili morali imati svoj prevodni ekvivalent u crnogorskom jeziku, tako i ostalim tipovima anglicizama. S obzirom na to da se radi o elektronskom formatu dokumenta bili smo u stanju da obradimo veliki broj stranica i da čak i tražimo određene riječi ili konstrukcije. Naravno, čitav ovaj postupak bi bio neuporedivo sporiji da su te stranice kojim slučajem bile u štampanom obliku. Na osnovu naše analize zaključili smo:

1. da su crnogorske stranice preuzele neke lingvističke karakteristike stranih internet stranica koje su objavljene na engleskom jeziku;
2. da ne sadrže veliki broj direktnih anglicizama;
3. da su direktni anglicizmi u velikoj mjeri isti na skoro svim internet stranicama, jer se radi o uobičajenim anglicizmima;
4. broj direktnih anglicizama zavisi i od oblasti kojom se neka organizacija bavi;

Što se tiče prve tri konstatacije, jasno smo našli lingvističku vezu između internet stranica koje su napisane na engleskom jeziku i onih koje su sačinjene na crnogorskom. To je, naravno, sasvim prirodna veza koja je uzrokovana, između ostalog, i činjenicom da su internet stranice na engleskom jeziku nastale i standardizovale se ranije nego što je to slučaj sa stranicama koje su na našem jeziku. Neki od termina su prevedeni, neki kalkirani, a neki su zadržali oblik modela. U vezi sa četvrtom konstatacijom sasvim je logično da će se veći broj direktnih anglicizama naći na internet stranicama organizacija koje se bave npr. telekomunikacijama nego kod organizacija čija je djelatnost npr. prodaja stanova. Ukratko, tokom analize stranica bili smo u stanju da uspostavimo vezu između internet stranica na engleskom jeziku i onih na crnogorskom:

model na engleskim stranicama

oblik na našim stranicama - termin

1.	<i>about us</i>	o nama
2.	<i>contact</i>	kontakt
3.	<i>FAQ</i>	najčešća pitanja i odgovori
4.	<i>mailing list</i>	<i>mailing list</i> /mejling lista
5.	<i>copyright</i>	<i>copyright</i> /autorska prava
6.	<i>login</i>	<i>login</i> /logovanje/prijava
7.	<i>search</i>	<i>search</i> /traži/pretraži
8.	<i>press</i>	<i>press</i> /pres
9.	<i>read more</i>	pročitajte više
10.	<i>site map</i>	mapa sajta

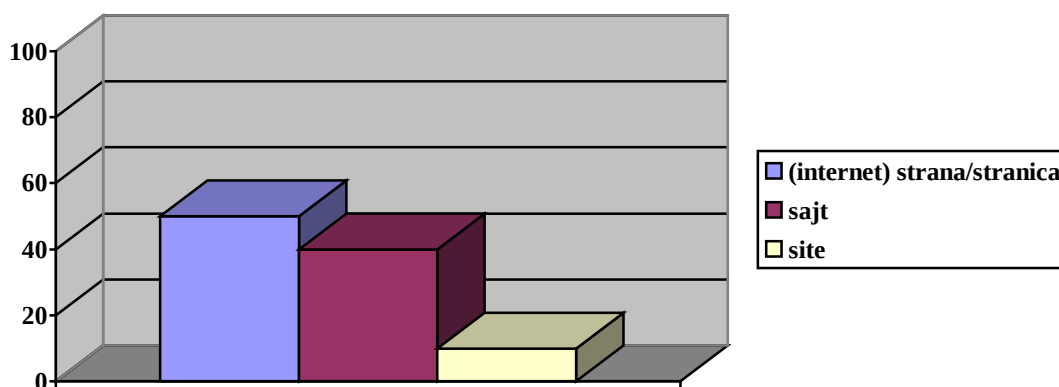
Ovo su neke od uobičajenih stavki koje ćete gotovo uvijek pronaći na internet stranicama i dobar dio njih sadrži svaku od ovih riječi. Dakle, jasno je da se engleski

jezik korsiti kao uzor na osnovu kojeg se postavlja crnogorska stranica. U gornjoj listi su pobrojani neki anglicizmi koji nemaju ili ne moraju da imaju direktnu vezu sa računarskim registrom. Zato ćemo se okrenuti ka onima čija je direktna veza sa pomenutim registrom očiglednija.

Pet najčešćih sirovih anglicizama koji su se javljali na internet stranicama na crnogorskom jeziku reflektovale su se na sljedeći način:

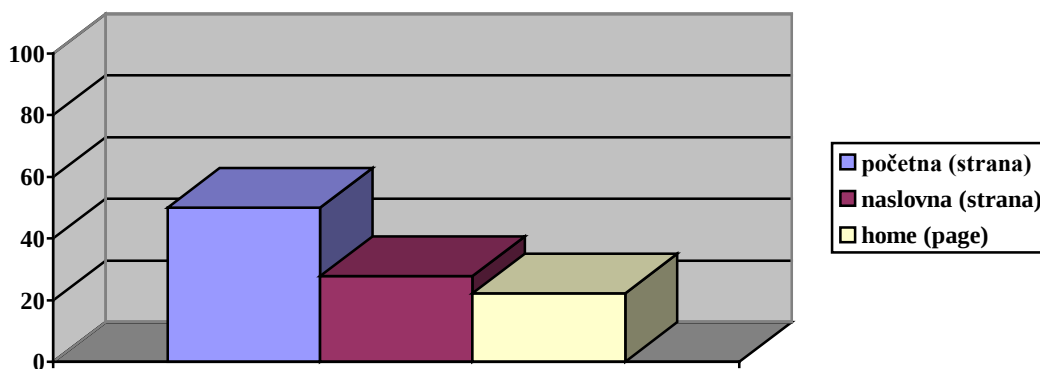
- a) *home* – *home*, naslovna, naslovna strana, početna strana, početna, prva strana
- b) *link* – *link*, (korisni) linkovi
- c) *login* – prijava, prijavi se, prijavi me, log in, login, uloguj se, ulogujte se
- d) *online* – *online*, onlajn
- e) *site* – (web) *site*, sajt, strana, (internet) stranica²²

Izdvojićemo tri engleska termina *home*, *link* i *site* kako bismo uporedili njihovu učestalost naspram učestalosti njihovih gore navedenih alternativa.

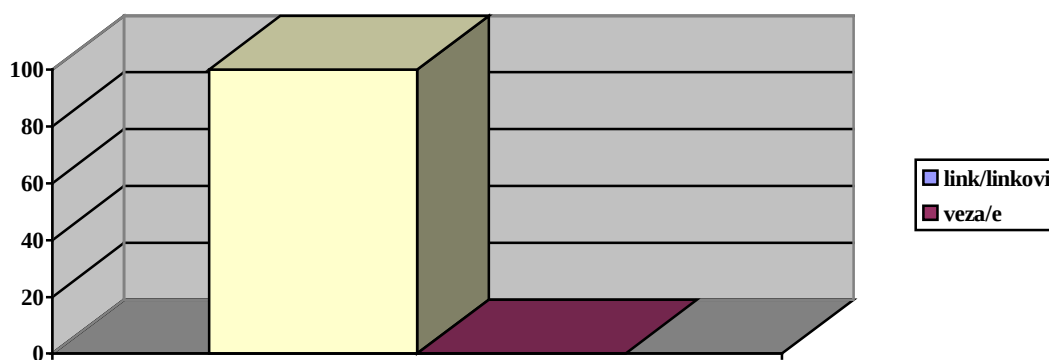

Grafikon 10: Učestalost javljanja (internet) strana/stranica - crnogorske riječi, sajt - riječi prilagođene prema izgovoru modela i *site* – modela

²² Na nekim stranicama se riječ *site*/sajt javljala kao hiperonim u odnosu na crnogorsku riječ stranica. Dakle, jedan internet sajt se sastoji od više stranica koje su međusobno povezane; na taj način engleski termin *home/home page* postaje početna stranica sajta. Primjera radi takav je slučaj sa stranicom <http://www.servisicg.com/index.html>.

Grafikon 11: Učestalost javljanja termina: početna (strana), naslovna (strana) i *home* (page)

Grafikon 12: Učestalost javljanja termina: link/linkovi naspram veza/e

Ova tri primjera smo odabrali iz razloga što oni prikazuju slučajeve gdje je anglicizam malo zastupljen (grafikon 10), prosječno zastupljen (grafikon 11) i dominantan (grafikon 12)²³.

Na prvom grafikonu vidimo da se (internet) strana/stranica nametnula kao prevodno rješenje i da zajedno sa terminom sajt čini veliku većinu javljanja na crnogorskim internet stranama. Dakle, procesi prevođenja i prilagođavanja prema izgovoru modela dobili su prednost nad direktnim anglicizmom.

Na drugom grafikonu crnogorski termini početna i naslovna strana imaju prevagu nad direktnim anglicizmom. Vjerovatno najučestaliji prevod engleskog termina *home* bi bila kuća/dom, ali je taj termin, u ovom registru, dobio novo značenje

²³ Ovi podaci prikupljeni su od januara do maja 2008. godine. Kako zvanične internet stranice tokom vremena mijenjaju svoj sadržaj, a samim tim i učestalost određenih riječi, ta se činjenica mora neizostavno uzeti u obzir prilikom vrijednovanja pouzdanosti gore navedenih podataka nakon protoka određenog vremenskog perioda.

– početna strana jer je to prva strana koja se javlja nekon unošenja određene adrese. Dakle, govorimo o njegovoj polisemičnosti. Drugi prevodni ekvivalent naslovna (strana) je vjerovatno preuzet iz novinarskog registra, gdje je to prva strana koja se vidi na novinama. Očigledno je da je logika radila u istom smjeru i da se došlo do sasvim zadovoljavajućih prevodnih rješenja. Naravno, sirovi anglicizam *home* predstavlja očigledno samo direktno preuzet termin.

Grafikon 12 prikazuje dominantnu upotrebu direktnog anglicizma *link*, koji se našao u crnogorskom jeziku u istoj formi jer se pratio bilo izgovor bilo ortografija modela. Taj oblik je kasnije i morfološki prilagođen, pa je dobio množinski oblik **linkovi** zbog svoje funkcije da omogući vezu ka većem broju drugih internet stranica.

Dakle, gotovo svi direktni anglicizmi koji su se javili na zvaničnim internet stranama određenih institucija su oni koji su postali „zaštitni znakovi“ internet stranica širom svijeta i koji se mogu naći u gotovo svim jezicima. Naravno, na internet stranicama su se našli i stvarni zaštitni znakovi i imena računarskih kompanija na engleskom jeziku koji se, svakako, ne trebaju ili ne smiju²⁴ prevoditi (navešćemo samo neke):

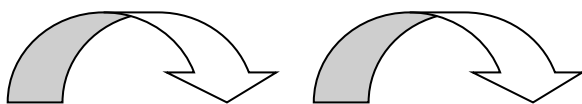
1. *BLUETOOTH™*
2. *WINDOWS®*
3. *APPLE®*
4. *BLUE-RAY™*
5. *PICTBRIDGE™...*

Za kraj ovog pregleda osvrnućemo se na riječ *chat* koja se može naći na velikom broju internet stranica, pogotovo na internet *forumima* i *pričaonicama*. Engleski termin *chat* se danas u kompjuterskom registru koristi u smislu razmjene poruka putem Mreže. Međutim, to je novije značenje koje je uslovljavano razvojem interneta. Sljedeće najučestalije - „starije“ značenje jeste neformalan razgovor, ćaskanje.

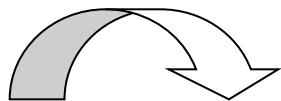
Na ovom mjestu dolazimo do jedne interesantne situacije. Engleski jezik je proširio semantičko polje riječi *chat* i vezao je za njeno značenje novi dio stvarnosti razmjene poruka putem interneta, koja je najčešće neformalna iz razloga što se u

²⁴ U smislu zaštite imena ili patenta putem zakonskih ograničenja.

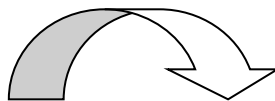
najvećem broju slučajeva obavlja između mlađih generacija, odnosno obično između osoba slične starosne dobi. Naš jezik nije pratio ovaj proces i usvojili smo prilagođene anglicizme (po ortografiji ili izgovoru) u vidu riječi: čat ili čet. Danas se to najčešće definiše razlogom da je *ćaskanje* neformalan razgovor koji se obavlja među govornicima koji su fizički blizu, dakle bez posrednika, dok je *čatovanje/četovanje* oblik neformalnog razgovora posredstvom interneta. Naravno, neke osobe koriste riječ *ćaskati* u smislu riječi *čatovati/četovati*. Na mora da predstavlja problem to što smo usvojili ovaj anglicizam i prilagodili ga našem jeziku, ali svakako predstavlja problem to što je proces širenja semantičkog sadržaja veoma usporen. Prikazaćemo i grafički širenje semantičkog sadržaja:

Chat *to talk in a friendly way* *to exchange messages with someone using a computer*

Ćaskati
na Mreži

neformalno razgovarati sa nekim

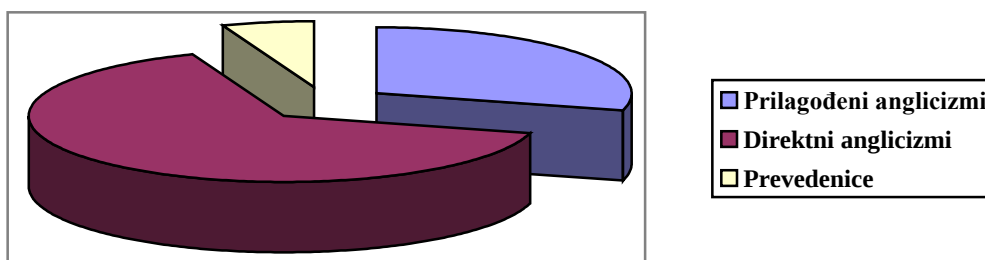
komunikacija dvoje ili više ljudi

U prilogu se može vidjeti kako poznati rječnici engleskog jezika na internetu definišu riječ *chat* (Prilog 2). Na osnovu priloga se postavlja logično pitanje: Ako su govornici engleskog jezika mogli proširiti semantički sadržaj svojoj riječi zašto to isto nije urađeno i sa crnogorskom riječi? Zašto bi značenje neke riječi bilo fosilizirano? Zašto se riječ ne bi zajedno sa društvom, kulturom i nadasve jezikom modernizovala i tako išla ukorak sa najnovijim dešavanjima? Naravno, crnogorski jezik ima svoje specifičnosti u odnosu na engleski i ne može se uvijek praviti paralela → to je urađeno u engleskom, znači to isto može da se uradi i u crnogorskom. Primjera radi, neki zakoni koji savršeno funkcionišu u Engleskoj, ovdje bi bili neprimjenljivi. Isto je i sa jezikom. Međutim, mora se imati na umu činjenica da postupak širenja

semantičkog sadržaja neophodan crnogorskom jeziku kako bi na pravi način reagovao u vezi sa prijemom anglicizama u svoj sastav.

4. Zaključak

U zaključku ćemo dati ukupnu statistiku učestalosti direktnih anglicizama, prilagođenih anglicizama i prevedenica. Na 2563 strane korpusa, od ukupnog broja anglicizama, 64,89% predstavljaju direktni anglicizmi, odnosno engleske riječi, koje nijesu saobražene pravilima crnogorskog jezika, tj. zadržale su većinu ili sve karakteristike jezika modela (1148 riječi); 29,28% (predstavljaju anglicizmi koji su makar djelimično prilagođeni pravilima crnogorskog jezika (primarna adaptacija) i već su postali, ili će vjerovatno postati, odomaćenice (518 riječi). Preostalih 5,82% su prevedenice, koje su nastale kao kreativna reakcija govornika crnogorskog jezika na uticaj jezika modela, u ovom slučaju engleskog (103 riječi).

Grafikon 13: Ukupan udio anglicizama u korpusu

Sa grafikona se može pročitati da su skoro dvije trećine anglicizama onih koji su direktni, dakle, predstavljaju preslikane engleske riječi. Smatramo da je taj procenat visok i da bi se realno mogao ili morao kretati na nivou od oko trideset procenata. U skladu sa rečenim, smatramo da bi broj prevedenica, odnosno proces sekundarnog posuđivanja, trebalo da se poveća za makar petnaest procenata, što bi služilo kao zamajac ka daljem razvoju kreativnog i usklađenog prevođenja, ka stvaralačkom odnosu prema jeziku modela. Vidimo da prevagu odnose direktni anglicizmi, što smo i očekivali, jer je to „radni jezik“ modernih tehnologija.

Nakon pružanja ove opšte slike, pružićemo i tabelu od pet najčešćih anglicizama, kako direktnih tako i prilagođenih.

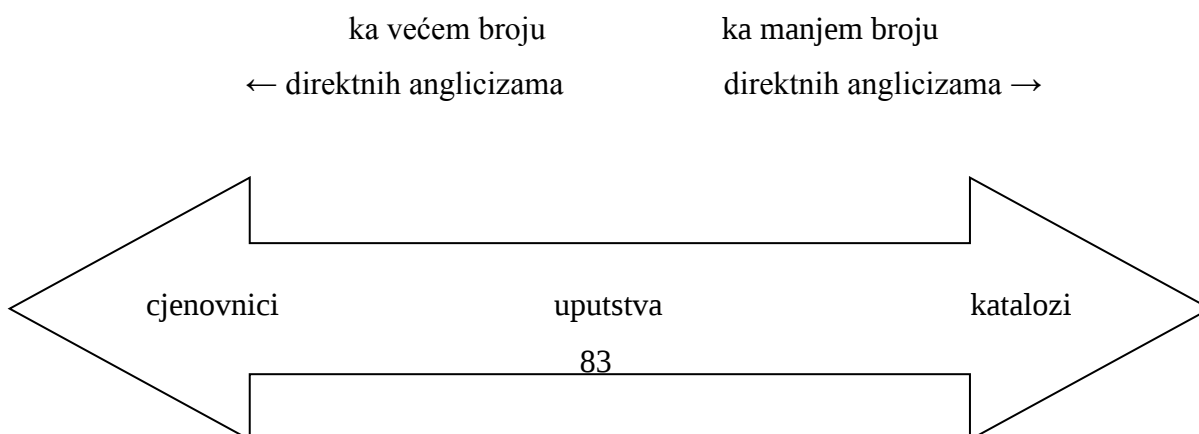
Anglicizam	Broj ponavljanja
<i>Processor</i> (direktni anglicizam)	2363
Memorija (prilagođeni anglicizam)	2022
Grafička kartica (prilagođeni anglicizam)	1680
Monitor (prilagođeni anglicizam)	1472
<i>Hard disc</i> (direktni anglicizam)	1439

Možemo lako da zaključimo da su ovih pet najčešćih anglicizama osnovni djelovi računara, pa će, samim tim, prirodno biti i najviše pominjani.

Kao što smo naveli na početku zaključka, najveći dio našeg korpusa činili su neprilagođenih anglicizama. To, znači da je u našem korpusu, na svakih deset anglicizama bilo oko šest neprilagođeni anglicizmi, koji se ni po čemu nijesu razlikovali od modela. Ova tip anglicizma ne ispunjava niti jedan od naših kriterijuma koje smo dali u početnom dijelu ovog rada. Ako već ne možemo da nađemo prevod za određeni broj engleskih riječi, onda treba pristupiti njihovom prilagođavanju u skladu sa pravilima crnogorskog jezika. Ponekad se uz direktne anglicizme nalazi i crnogorski termin u vidu objašnjenja što može biti dobra jezička praksa ako već odgovarajući prevodni ekvivalent ne postoji. Treba napomenut da smo u našem korpusu našli i veliki broj skraćenica koje su postale dio planetarnog leksičkog blaga i njih ne treba prevoditi.

Prirodan ishod našeg istraživanja je bio i taj da smo uočili različit broj anglicizama u različitim izvorima. Stručna literatura sadrži veliki broj anglicizama, ali smo našli i određen broj prevedenica.

Cjenovnici imaju ubjedljivo najveći broj direktnih anglicizama, uputstva više teže ka prilagođenim anglicizmima, dok katalozi sadrže izrazito veliki broj prilagođenih anglicizama i jedan dio prevedenica.

Jedan od mogućih razloga za ovu pojavu jeste, vjerovatno, i to što se u pripremu kataloga uloži znatno više vremena nego što je to slučaj sa cjenovnicima. Ono što svakako mora da brine jeste i činjenica da govornici crnogorskog jezika veoma teško prihvataju neologizme u domenu računarskih termina. Jasno je da neologizme ne treba kovati i ubacivati po svaku cijenu, ali ovaj proces je toliko malo zastupljen da je otišao u jednu drugu krajnost, a to je gotovo nepostojanje.

U stručnoj literaturi smo prirodno pronašli veliki broj anglicizama, i njihova upotreba je većinom vođena strukovnim razlozima, jer se, svakako, očekuje od nekog stručnjaka za informatiku da je upoznat sa *asemblerima* i *kompajlerima*. Kao što smo već pomenuli, ta literatura je namjenjena čitaocima koji prilično poznaju odgovarajuću oblast, pa im prevođenje i nije potrebno. Jedan dio direktnih anglicizama se u stručnim radovima i morao naći iz razloga što je engleski jezik radni jezik ogromne većine programa, pa samim tim, prevođenje na crnogorski ne bi bilo praktično rješenje.

Engleski jezik prilično lako stvara nove riječi ili postojećim daje nova značenja, što je između ostalog jedan od razloga njegovog nevjerovatnog širenja. Na ovim poljima crnogorski jezik mora da se unaprijedi kako bi održao korak sa, za sada, dominantnim engleskim jezikom.

Osvrnućemo se još ukratko i na stanje koje vlada, u vezi sa anglicizmima, u državama susjedima Crne Gore koje pripadaju jedinstvenom jezičkom sistemu. Na osnovu proučavanja njihovih publikacija možemo zaključiti da je situacija sa anglicizmima gotovo ista kao i kod nas. Dakle, radi se o „poplavi“ nesistematično primljenih anglicizama. Postoji veliki broj direktno preuzetih anglicizama koji unose haos u standardne jezike. Stiče se utisak da su mediji i loši prevodi glavni krivci zašto se direktni anglicizmi opiru usklađivanju sa normama jezika. Shodno tome postoji veliki broj autora koji svojim publikacijama upozoravaju na takvo stanje i daju rješenja kako da se promjeni odnos prema svom jeziku. Ono što je svakako pozitivno jeste i to što su ekstremni puristički elementi, koji se slobodno mogu izjednačiti sa lingvističkom ksenofobijom, uzrokovanom ratnim dešavanjima na ovim prostorima devedesetih godina, izgubili na snazi. Tako sa sada o tuđicama, odnosno u našem slučaju, o anglicizmima (njihovoj potrebnosti ili nepotrebnosti, prilagođavanju i prevođenju) raspravlja, prije svega, sa naučnog aspekta, čime lingvistika sa ovih prostora dobija na kvalitetu. U svim ovim zemljama sve je više publikacija na temu

anglicizama i načina njihovog odomaćivanja. Sve te publikacije govore o tome da ne smije da postoji pasivan odnos prema sopstvenom jeziku i da se anglicizmi moraju shvatiti kao neizostavni dio leksičke realnosti.

Takođe, sve jače se čuju ideje o osnivanju posebnih tijela koja bi pratila kvalitet jezika i reagovala tamo gdje je to potrebno. Sve više sazrijeva svijest o neophodnosti saradnje stručnjaka iz različitih oblasti sa jezičkim stručnjacima kako bi se došlo do kvalitetnih prevoda, knjiga, kovanica, prevedenica itd. Samo na taj način će stihijsko jezičko posuđivanje biti pretočeno u sistematsko preuzimanje leksičkih elemenata iz drugih jezika, naročito iz engleskog. Dakle, ne postoje suštinske razlike između stanja u kojem se nalaze, kako okolni jezici, tako i crnogorski. Takvo zapažanje ilustrovaćemo Zapisnikom sa 15. sjednice Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika (Prilog 3).

Na kraju, možemo zaključiti da je upotreba anglicizama u računarskom registru veoma izražena. Takvo stanje se može obrazložiti sljedećim činjenicama:

1. Većina računara radi pod nekom verzijom operativnog sistema koji su na engleskom;
2. Veliki dio ljudi koji aktivno učestvuju u računarskoj trci, kao i kompanije u kojima rade, sa engleskog su govornog područja ili im je engleski jezik radni jezik;
3. Stanje u računarskom svijetu se toliko brzo mijenja da crnogorski jezik nema dovoljno vremena da se prilagodi novonastalim okolnostima;
4. Dakle, riječi velikom brzinom nastaju i nestaju, što otežava proces primarnog ili sekundarnog prilagođavanja; međutim, ovo ne smije biti izgovor za nemaran odnos prema sopstvenom jeziku, tako što će se nesistematski i u što većem broju prihvatati direktni anglicizmi.

Smatramo da crnogorski jezik ima potencijal da na sistematičan način odgovori zahtjevima 21. vijeka u pogledu ove i drugih izazova koji će, gotovo sigurno, biti postavljeni pred crnogorski jezik tokom njegovog daljeg razvoja. Na nama je da iskoristimo taj potencijal kako bismo na pravi način odnjegovali specifičnost našeg jezika u dobu u kojem se dešavaju velike jezičke promjene. Svi živi jezici se mijenjaju protokm vremena, a lingvističke promjene su oduvjek privlačile mnogo pažnje kroz odobravanje ili kritikovanje takvih pomjena. Tako su

nastale i dvije struje čija podjeljenost traje i do današnjih dana. Naime, mnogi lingvisti podržavaju promjene i posmatraju ih kroz prizmu potrebnosti i neminovnosti. Druga struja, koja je oličena u purizmu, umjerenijem ili radikalnijem, nije naklonjenja jezičkim promjenama jer ih vide kao nešto loše što „razvodnjava“ jezik. Da bi se zaustavile promjene u jeziku moraju se zaustaviti i sve ostale društvene i kulturološke promjene, što svakako nije cilj društava koja žele da se razvijaju.

5. PRILOZI

5.1. Prilog 1 (spisak korišćenih internet stranica)

1. <http://www.antenam.net/>
2. <http://www.dan.cg.yu/>
3. <http://www.epcg.cg.yu/>
4. <http://www.kap.cg.yu/>
5. <http://www.mnnews.net/>
6. <http://www.monitor.cg.yu/>
7. <http://www.montenegro.travel/index.html>
8. <http://www.montenegroairlines.com/index1.php>
9. <http://www.mtel-cg.com/>
10. <http://www.pobjeda.cg.yu/naslovna.phtml>
11. <http://www.predsjednik.cg.yu/>
12. <http://www.promonte.com/>
13. <http://www.rtcg.org/>
14. <http://www.rtvatlas.tv/sajt/index.php>
15. <http://www.rtvln.com/>
16. <http://www.skupstina.cg.yu/>
17. <http://www.t-mobile-cg.com/>
18. <http://www.vcg.cg.yu/>
19. <http://www.vijesti.cg.yu/>
20. <http://www.vlada.cg.yu/>

5.2. Prilog 2 (definicija riječi *chat* u rječnicima na Internetu)

The screenshot shows a web browser window displaying the Merriam-Webster Online Dictionary page for the word "chat". The browser's address bar shows the URL "http://www.merriam-webster.com/dictionary/chat". The page features a blue header with the Merriam-Webster logo and a navigation menu. A prominent banner at the top right reads "LIVE AND WORK IN THE USA Congratulations You've got 1 free year". The main content area displays the definition of "chat", including its pronunciation, function, and etymology. A sidebar on the right offers search options and a list of related words. The bottom of the page includes social media sharing links and a "Link to this page" section. The Windows taskbar at the bottom shows the "start" button and several open applications, including a document titled "Magistarski - Body [C...]" and a browser window titled "chat - Definition from ...".

chat - Definition from the Merriam-Webster Online Dictionary

File Edit View History Bookmarks Window Help

http://www.merriam-webster.com/dictionary/chat

Google

Also Visit: Unabridged Encyclopedia Britannica Visual NEW ESL: Learner's for Kids: Spell It! NEW Word Central NEW

Merriam-Webster Online Search Dictionary Thesaurus Spanish/English Medical Search

Merriam-Webster's Online Dictionary

Home
Visit Our Sites
Premium Services
Downloads
Word of the Day
Word Games
Open Dictionary
Spelling Bee Hive
Word for the Wise
Online Store
Help
About Us

chat

6 entries found.

chat[1,verb]
chat[2,noun]
chat room
chat show
pas de chat
a bon chat, bon rat

Main Entry: **chat**
Pronunciation: \ˈtʃæt\
Function: *verb*
Inflected Form(s): **chat-ted; chat-ting**
Etymology: Middle English *chatten*, short for *chatteren*
Date: 15th century

intransitive verb
1 : CHATTER, PRATTLE
2 a : to talk in an informal or familiar manner **b** : to take part in an online discussion in a chat room
transitive verb
chiefly British : to talk to; *especially* : to talk lightly, glibly, or flirtatiously with —often used with *up*

Physician-reviewed articles on **chat** on [Healthline](#).
1. Chit Chat Farms
Program(s): Substance abuse treatment, Detoxification.
[Learn more about "chat"](#) and related topics at [Britannica.com](#)
[Find Jobs in Your City](#)

[Pronunciation Symbols](#)

Share this entry:

Link to this page:
<http://www.merriam-webster.com/dictionary/chat>

Search "chat" in:
• [Thesaurus](#)
• [Spanish/English](#)
• [Medical Dictionary](#)
• [Open Dictionary](#)
Browse words next to:
• [chat](#)

Browse the Dictionary:
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Encyclopedia Britannica Search chat Go

LIVE AND WORK IN THE USA

Congratulations!
You've Got 1 FREE YEAR!

First Name:
Last Name:
Birth Country:
Email:
Telephone:

Explore a 3D Virtual World

Go to [www.There.com](#) Feedback - Ads by Google

start

C:\Documents and Se... Magistarski - Body [C... chat - Definition from ... Za zaključak [Compati...

EN 23:11

The screenshot displays the Macmillan English Dictionary interface. At the top, the header reads 'MACMILLAN English Dictionary'. Below the header is a navigation bar with links: View, Edit, Pronunciation, SmartSearch, SoundSearch, History, Options, Help, and a Quick search icon. The search bar contains the word 'chat'. On the left, a sidebar lists search results for 'chat', including 'chat¹ verb', 'chat² noun', 'chateau', 'chatelaine', 'chat group', 'chat line', 'chat room', 'chat show', 'chattel', 'chatter¹ verb', 'chatter² noun', 'chatterbox', 'chattering', 'classes, the', 'chatty', 'chat-up line', and 'chauffeur¹ noun'. The main content area shows the definition for 'chat¹ verb'. It includes the phonetic transcription / B tʃæt / A tʃæt / and the part of speech [intransitive]. The definition is divided into two numbered sections. Section 1 describes 'chat' as talking in a friendly way, with examples like 'The doctor chatted away as she examined my hand.' and 'chat about: They sat waiting, chatting about nothing in particular.' Section 2 describes 'chat' as exchanging messages using a computer. Below this, it defines 'chat a'way' as a phrasal verb [intransitive] meaning 'same as CHAT¹ 1' and 'chat 'up' as a phrasal verb [transitive] BRITISH INFORMAL meaning 'to start a conversation with someone because you want to have a sexual or romantic relationship with them: When I left, Sally was getting chatted up by the barman.' The entry for 'chat² / B tʃæt / A tʃæt / noun' follows, with the phonetic transcription and the part of speech [count]. It defines 'chat' as a friendly conversation, with examples like 'I just rang up for a chat.' and 'have a chat (with someone): I had an interesting chat with his sister.' It also defines 'chat about' as 'I hear you two have been having a cosy little chat about me!' and 'a. [uncount] informal talk: I've got no time for idle chat.' The entry for 'chateau / B ʃæto / A ʃæto / (plural chateaux / B ʃætəʊ / A ʃætəʊ /) noun [count]' defines it as 'a castle or large house in the French countryside'. The entry for 'chatelaine / B ʃætəˈleɪn / A ʃætəˈleɪn / noun [count] OLD-FASHIONED' defines it as 'a woman in charge of a castle or large house'. The entry for ''chat ,group B ʃætˈɡrʊp / A ʃætˈɡrʊp / noun [count] COMPUTING' defines it as 'a group of people who regularly exchange messages on the Internet, especially people who share an interest'. On the right side of the dictionary entry, there is a 'NoteBook' icon. The bottom of the screenshot shows a Windows taskbar with the 'start' button and several open applications: MAIano..., šta zna..., G:\My D..., Window..., C:\Docu..., Macmilla..., and Za zakj... The system clock shows 02:11.

MACMILLAN English Dictionary

View Edit Pronunciation SmartSearch SoundSearch History Options Help Quick

chat

WordSearch TextSearch

chat¹ verb ★★

chat¹ / B tʃæt / A tʃæt / verb [intransitive] ★★

1 **chat** or **chat away** to talk in a friendly way:
The doctor chatted away as she examined my hand.
chat about: *They sat waiting, chatting about nothing in particular.*
chat to: *Who was that you were chatting to?*
chat with: *She laughed and chatted happily with the other women.*

2 to exchange messages with someone using a computer so that you are able to see each other's messages immediately, especially on the Internet

chat a'way phrasal verb [intransitive]
same as CHAT¹ 1

chat 'up phrasal verb [transitive] BRITISH INFORMAL
to start a conversation with someone because you want to have a sexual or romantic relationship with them:
When I left, Sally was getting chatted up by the barman.

chat² / B tʃæt / A tʃæt / noun ★

[count] a friendly conversation:
I just rang up for a chat.
have a chat (with someone): *I had an interesting chat with his sister.*
chat about: *I hear you two have been having a cosy little chat about me!*
a. [uncount] informal talk:
I've got no time for idle chat.

chateau / B ʃæto / A ʃæto / (plural **chateaux** / B ʃætəʊ / A ʃætəʊ /) noun [count]
a castle or large house in the French countryside

chatelaine / B ʃætəˈleɪn / A ʃætəˈleɪn / noun [count] OLD-FASHIONED
a woman in charge of a castle or large house

'chat ,group B ʃætˈɡrʊp / A ʃætˈɡrʊp / noun [count] COMPUTING
a group of people who regularly exchange messages on the Internet, especially people who share an interest

Search Result (11) Edit

chat¹ verb
chat² noun
chat group
chat line
chat room
chat show
chat-up line
chit-chat
fireside chat
chat away
chat up

start MAIano... šta zna... G:\My D... Window... C:\Docu... Macmilla... Za zakj... EN 02:11

LDOCE Online

LONGMAN Dictionary of Contemporary English ONLINE

chat

chat² verb

Menu

chat *past tense and past participle* **chatted**, *present participle* **chatting** [intransitive]

1 also **chat away** *especially British English* to talk in a friendly informal way, especially about things that are not important:

John and I sat up until the early hours chatting.

chat with/to

Mary was there, chatting to her mother.

chat about

Susie chatted away about her social life.

2 to communicate with several people in a chat room on the Internet

chat somebody ↔ up *phrasal verb*
British English informal to talk to someone in a way that shows you are sexually attracted to them:

I spent the evening chatting up Liz.

WORD FOCUS: talk

chat/natter *British English* to talk in a friendly way about things that are not very important

gossip to talk about other people's private lives

drone on/go on *British English* / **hold forth waffle** *British English* **ramble** to talk for too long in a boring way

whisper to talk very quietly

mumble/murmur mutter to talk in a way that is difficult to hear

talk

→ See also **TALK**

 Great Teachers
change the world

start MALA... Long... G:\M... Wind... C:\D... Macm... Za za... LDOC... EN 02:15

5.3. Prilog 3 (Zapisnik 15. sjednice Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika)²⁵

Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske sastalo se 21. prosinca 2006. na svojoj petnaestoj sjednici.

Primjedaba na zapisnik 14. sjednice nije bilo i on je jednoglasno prihvaćen.

1. Pristupivši prvoj točki dnevnoga reda “Poraba stranih riječi”, članovima Vijeća obratio se zamjenik predsjednika Vijeća i pročitao Riječ predsjednika:

Za svakoga tko se služi standardnim hrvatskim jezikom postavlja se u većoj ili manjoj mjeri pitanje porabe stranih riječi. One su u hrvatskom jeziku prisutne, a pitanje njihove porabe svodi se uvelike na to koliko su i standardne. Ovdje, sasvim svjesno, još nije bilo riječi o tuđicama, jer taj naziv svojom negativnom konotacijom donekle prejudicira odgovor na pitanje koje se ovdje postavlja. Sugerira protupitanje: “A što će nam tuđe?” No još važnije je to što se pojam tuđice ne poklapa s pojmom riječi stranoga podrijetla. Tako *sat*, *boja*, *čizma* nisu tuđice, nego sasvim domaće riječi. Njihova poraba ne predstavlja nikakav normativni problem, kako god su etimološki nedvojbeno orijentalizmi. Sve su tri preuzete iz osmanlijskog turskoga, prva je iz arapskog, a druga i treća su izvorno turskoga podrijetla. Riječi pak kao *kava* i *čaj* tako su nerazdvojno vezane za uvoznu robu koja se njima naziva da ni tu nitko ne će govoriti o tuđicama, premda je, kako bi se i očekivalo, prva arapskog, druga kineskog podrijetla, a obje su preuzete iz osmanlijskoga turskog. Tuđicama se pak smatraju riječi na kojima se pozna pripadnost drugom jeziku, osobito kad naobraženi pripadnici jezične zajednice znaju taj jezik, pa se i služe njime.

Odnos prema stranim riječima u hrvatskom književnom jeziku vrlo je slojevit. Ishodište hrvatske jezične kulture, kada se rabi slavenski, određeno je tradicijom crkvenoslavenske književnosti. U njoj, koja polazi od preslika grčkih liturgijskih tekstova, dana je izrazita prednost slavenskim izražajnim sredstvima, a tek iznimno se preuzimaju riječi koje nisu slavenske. To je udarilo pečat hrvatskoj jezičnoj kulturi sve do naših dana. Poraba hrvatskih riječi, ako treba i prilagođena značenja, ili hrvatskih tvorenica, ako se doživljavaju kao uspjele, predstavlja veću vrijednost nego mehaničko preuzimanje stranih izražajnih sredstava. Tako je onda hrvatska riječ

²⁵ Izvor: http://www.ihjj.hr/dokumenti/Zapisnik_15.%20sjednica.doc

svečanija i formalnija (*glazba, mirovina, redastvenik*), a posuđenica opuštenija i manje zahtjevna (*muzika, penzija, policajac*). Ta dimenzija purizma ugrađena je u same temelje hrvatske jezične osjetljivosti.

No to, osobito u novije doba, nikada nije spontano išlo do kraja. Kada je u osvit novoga doba, u drugoj četvrtini 19. st., odlučno živnula hrvatska publicistika, trebalo je odjednom mnogo novih riječi za nove sadržaje koji su se javili u europskom javnom diskursu onoga vremena. Pri tome se pokazuje velika otvorenost preuzimanju stranih riječi, ali isto tako i nastojanje da se zamjenjuju hrvatskima, uz prilagođena značenja ili pak novim tvorbama. U tijeku desetljeća jača malo sad jedna, sad druga sklonost, ali su obje uvijek prisutne.

Iz toga razgovjetno proizlazi da je za hrvatski standardni jezik neprihvatljiv dosljedan purizam, kakav je uvelike prevladao u mađarskome, ali je isto tako neprihvatljiva ravnodušnost prema vrijednosti zauzetoga traženja novih vlastitih izražajnih mogućnosti, kakva je karakteristična za engleski ili ruski. Ne bi bilo nikakvo zlo da se *grejpfrut* udomaći onako potpuno i isključivo kako su se udomačili *kava* i *čaj*, ali *limunika* kao uspjela zamjena hrvatskim izražajnim sredstvima predstavlja vrijednost koja se, hoćemo li ostati na tlu hrvatske jezične kulture, ne smije zanemarivati. Potrebno nam je oboje: i neumorno traženje uspjelih hrvatskih zamjena, i slobodna poraba, bez grča i grizodušja, prikladnih posuđenica. Sve dalje pitanje je mjere, ukusa i stilskoga opredjeljenja. Kao takvo treba ostati slobodno. Slobodna pak poraba stranih riječi ne znači, dakako, i olaka njihova poraba.

Traženje hrvatskih riječi koje su svojim značenjem jednakovrijedne preuzetima iz drugih jezika zahtijeva svjesno razmatranje toga značenja, produbljuje tako pristup pojmovima i upućuje na temeljitije razmišljanje o onom o čem se govori. Mnogi će reći da već poznate, a osobito uobičajenije, strane riječi razumiju lakše nego njihove hrvatske zamjene. No takve se riječi često razumiju prelako, pa takvo njihovo razumijevanje ostaje sasvim površno. Kada se barata i hrvatskom zamjenom, napast površnosti znatno je manja.

Što se pak tiče civilizacijskoga nazivlja (*obzorje / horizont, kušalica / epruveta*) i apstraktnoga rječnika (*možebitan / eventualan, konačan / definitivan, uzročnost / kauzalnost*), tu nam uvijek “treba i naša hrvatska, i naša europska riječ” (Dalibor Brozović). Pripadnik hrvatske kulture nije naobražen ako ne zna obje i ako ne umije

skladno baratati njima. A valjani školski udžbenici vodit će učenike upravo tomu. I agresivni purizam i agresivna nebriga za izražajne mogućnosti vlastita jezika razaraju hrvatskoj kulturi temelje.

Strane riječi, kad se u danom trenutku u drugim jezicima karakteristično rabe, uvrštavaju se i sasvim *ad hoc* u hrvatski govor, pa i u pisanje, ali one time čak i ne ulaze u hrvatski jezik, a kamoli da bi u njem postajale standardne. To osobito vrijedi za brojne engleske riječi koje se danas preuzimaju *ad hoc* na područjima kao što su računalstvo, zabavljaštvo i razna natjecanja. Njih valja strogo lučiti od stranih riječi koje su čvrsto ugrađene u standardni rječnik, bez kojih nema hrvatskoga jezika kakav danas jest. Među tima su osobito znatne riječi latinskoga i grčkoga podrijetla. Uz njih stoje i riječi preuzete iz crkvenoslavenskoga, no takvima se, kad su se doista udomaćile, obično i ne pozna da su posuđenice (*ustrojstvo, blagovijest*).

Tu valja, kako se već kreću diskusije i komentari, još napomenuti i to da u hrvatskoj državi uspostavljanje hrvatskoga nazivlja u zakonodavstvu, upravi i vojsci nije purizam, nego legitimno vraćanje samovlasno potisnutomu. Legitimno je i da se to nazivlje dalje izgrađuje prema potrebama novoga vremena.

U raspravi koja je uslijedila dr. sc. Mirko Peti naglasio je uravnoteženost u procjeni statusa stranih riječi i u prosudbi što je purizam, a što nije, u Riječi predsjednika. Prof. dr. sc. Marija Turk istakla je moguće stilističke i tvorbene razlike strane i domaće riječi, npr. u izvodljivosti glagola *muzicirati* iz imenice *muzika*, ili glagola *uglazbiti* iz imenice *glazba*, koji nisu zamjenljivi. Za domaće zamjene tuđica bitno je da se pojave pravodobno da bi mogle zaživjeti. Prof. dr. Ljiljana Kolenić smatra da je, i kada se navode u udžbenicima i strani i domaći naziv, potrebno domaći navesti prvi. Raspravljajući o stavu u Riječi predsjednika da se strane riječi često razumiju prelako i površno, prof. dr. sc. Branka Tafra navela je semantičku asimetriju naziva *kvaliteta* i *kakvoća*, jer "kakvoćan" ne bi moglo značiti "kvalitetan". Prof. dr. Ivo Pranjković izrazio je zadržku prema tvrdnji o površnome shvaćanju stranih riječi, a i prema uspješnosti tvorbe "limunika". Prof. dr. Mislav Ježić natuknuo je da se kod stranih riječi češće dobro razumije denotacija nego konotacija njihova.

Dr. sc. Dunja Brozović-Rončević upozorila je na praktičke teškoće u svladavanju zadataka pred hrvatskom terminologijom jer nije zaživjelo *Povjerenstvo*

za izradu pojmovnika za službene prijevode akata Europske Unije, koje je imenovala Vlada RH, a koje bi Institut za hrvatski jezik trebao koordinirati.

U daljoj su se raspravi spominjali primjeri hrvatskih tvoraba za nove pojmove, npr. *potpornica* za *stent*, ili *premosnica* za *bypass* (M. Turk) i sl. Istaknuto je kako je bitno da se nazivi ponude pravodobno, da budu značenjski ispravni i prihvatljivi (prozirni, razumljivi) (D. Brozović-Rončević, M. Turk, M. Peti). S druge je strane, istaknuta opasnost od poplave tuđica, naročito iz engleskoga, na područjima koja se u svijetu naglo razvijaju ili mijenjaju. Ako se jezik od nje ne može obraniti, umire (Lj. Kolenić). Osjećaj da je sramotno ili griješno stvarati hrvatske nazive nametnula je hrvatskomu u politici prošloga poretka, a danas, kada je u Ustavu RH hrvatskomu zajamčen položaj službenoga jezika, trebalo bi se toga osjećaja osloboditi (M. Peti). Rad na izgradnji nazivlja treba biti usustavljen i organiziran (I. Zoričić). Tijekom rasprave iscrpno je izložena i ugroženost maritimnoga nazivlja, svojevremeno novoštokavskim purizmom, a danas tuđicama iz engleskoga (J. Božanić). Bilo bi moguće zamisliti matematički model koji bi pokazao koliko je vremena potrebno, ako se nastavi priljev tuđica istim razmjerom kao do sada, ili se čak ubrza nekim predvidljivim ubrzanjem, a ne suprotstavi mu se organiziran rad na izradi hrvatskoga nazivlja, da se hrvatski jezik pretvori u nekakav *pidgin language* ili kreolski jezik (M. Ježić).

Na kraju rasprave Vijeće je donijelo zaključke.

Prihvatilo je Riječ predsjednika u cijelosti jednoglasno.

Donijelo je i zaključak da se pošalje pismo Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa i Nacionalnoj zakladi za znanost s pozivom da se pokrenu, a možda i naruče, projekti izrade hrvatskoga nazivlja za područja na koja najbrže prodiru tuđice, i to s interdisciplinarnom suradnjom jezikoslovaca i stručnjaka za područje, npr. za područje europske pravne stečevine, računalnih znanosti, gospodarstva, financija i tržišta, te svih znanstvenih područja. Te projekte trebaju voditi ugledni jezikoslovci u suradnji s ustanovama koje se takvim zadacima bave ili ih se bitno tiču, za njih bi se morala, prema potrebi, otvarati radna mjesta, i za izgrađene znanstvenike i za novake, kojima bi to bio glavni zadatak (a ne dodatni uz mnoge druge), da bi se rad na nazivlju intenzivirao prema potrebama odgovora na terminološke izazove na tim područjima, te da bi se usustavio i udružio potrebne snage i znanja. Prijedlozi za

nazivlje potekli iz rada na takvim projektima mogli bi prolaziti prvu provjeru u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a drugu i višu (općenitiju i načelno konačnu) u Vijeću za normu hrvatskoga standardnoga jezika. Uz dobru organizaciju, za razmjerno bi se mala sredstva mogli rješavati razmjerno veliki problemi koji ugrožavaju opstanak hrvatskoga jezika.

Konačnu formulaciju toga zaključka Vijeće će potvrditi na sljedećoj sjednici.

2. Druga je točka dnevnoga reda bila rasprava o Upitu mr. sc. dr. Igora Petričeka (u prilogu), iz Klinike za očne bolesti KBC Zagreb, o stavu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika glede na jezik pisanja dijagnoza u medicinskoj dokumentaciji u Republici Hrvatskoj. U upitu se potiče zaštita hrvatskoga jezika, zastupa pravo pacijenata na razumljivu obavijest, i predlaže pisanje dijagnoza na hrvatskome, s mogućim latinizmima u hrvatskome tekstu, umjesto na latinskome.

U raspravi je prof. dr. sc. Ivo Pranjković izrazio mišljenje da Vijeće nema ovlasti nametati rješenja medicinskoj struci, a da latinska dijagnoza k tomu zaštićuje dio obavijesti i od pacijenta, te djeluje blaže od hrvatske u teškim slučajevima. Dr. sc. Branka Tafra upozorila je da je odgovor na upit impliciran u Ustavu RH koji hrvatskomu daje status službenoga jezika.

Na kraju je rasprave donijet zaključak s 8 glasova ZA i 2 suzdržana da Vijeće kao stručno jezikoslovno tijelo stručno podržava modificirani prijedlog da se uz latinsku dijagnozu (koju ne treba ukidati) piše i hrvatska s obzirom na pravo pacijenta na obavijest, a i radi njegovanja hrvatskoga nazivlja u medicini.

Takav se odgovor može poslati i podnositelju upita.

5.4. Prilog 4 Riječ ljudi koji rade na prevođenju i prilagođavanju operativnog sistema Windows Vista®²⁶

Prozori sa pogledom

Uvek će biti onih koji će radije koristiti programe na engleskom, ali bitno je da postoji mogućnost izbora. Uskoro stiže Vista i na srpskom, a evo kako je rađen prevod

Već neko vreme lokalizacija softvera postala je normalna i uobičajena stvar i kod nas, kao što je to uostalom slučaj i svuda u svetu. Prevodi se većina važnih operativnih sistema, gotovo svi značajniji programi, dokumentacija koja stiže uz hardver... Najnoviji veliki poduhvat ove vrste uskoro stiže na tržište, a u pitanju je upravo operativni sistem o kojem ovih dana šušti štampa na svakom koraku – *Windows Vista*.

Lokalizovati ili ne

Iako je praksa prevođenja softvera (i svih drugih vrsta tehničke dokumentacije uopšte) u svetu već odavno sasvim normalna stvar, kod nas se i dalje mogu čuti polemike o njoj koje čak dovode u pitanje i smisao obavljanja tog mukotrpnog posla. Pitanja tipa „Zašto prevoditi softver na srpski kad svi koji rade na računarima ionako znaju engleski?” ili polemike o „neprevodivosti” stručne terminologije česte su, i to ne samo među običnim svetom već se mogu čuti čak i iz usta osoba koje se smatraju stručnjacima u određenim oblastima. Činjenica je, međutim, da bi jedna od primarnih stvari u našem društvu trebalo da bude opšte opismenjavanje ljudi, a u to svakako spada i obuka kada je reč o osnovama upotrebe računara (a prevod operativnog sistema i osnovnih programa omogućava širenje potencijalnih korisnika na mnogo veći krug ljudi, nesputan nemogućnošću rada na maternjem jeziku), ali i prilika da mnogi shvate da je bogatstvo našeg jezika mnogo veće nego što se na prvi pogled čini te da mnogi engleski termini imaju adekvatan prevod na srpski jezik. Pitanje o smislu prevođenja softvera na srpski jezik jednako je banalno kao što bi, na primer, bilo postaviti pitanje o smislu prevođenja beletristike, stručne literature, filmova ili već bilo koje tvorevine koja je originalno izrađena na nekom stranom jeziku. Uvek će, naravno, biti onih koji će radije koristiti operativni sistem na engleskom, bilo zbog

²⁶ Izvor: <http://www.sk.co.yu/2007/04/skse01.html>

navike bilo iz nekog drugog razloga, ali bitno je da postoji izbor, tačnije da svi oni koji to žele mogu da koriste softver na svom maternjem jeziku.

Vistanje prozora

Prevod operativnog sistema *Windows Vista* radilo je preduzeće za projektovanje i izradu informatičkih sistema Continuum (www.continuum.co.yu), tim prevodilaca i stručnjaka za softver koji je već imao značajno iskustvo u prevodu tehničke dokumentacije kako za Microsoft tako i za druge velike proizvođače softvera i hardvera, radeći za velike kompanije specijalizovane za lokalizaciju. Iskustvo Continuumu u prevodenju Microsoftove dokumentacije, antivirusnog paketa AVG, dokumentacije korporacija kao što su Nokia, HP ili Logitech, kao i činjenica da je prethodni Microsoftov operativni sistem, *Windows XP*, takođe bio lokalizovan na srpski jezik, činile su olakšavajuće okolnosti i dobru polaznu tačku za rad na novoj verziji operativnog sistema.

Kao što smo već pomenuli, činjenica je da je kod nas duboko uvreženo korišćenje računarske terminologije na engleskom jeziku, kako u svakodnevnom govoru tako i u medijima, čak ponekad i u pratećoj dokumentaciji. Većina ljudi koji se bave bilo softverom bilo hardverom, a pogotovo nove generacije mladih ljudi, govore specifičnim žargonom koji bismo najlakše mogli opisati kao „posrbljeni” engleski. Rečenice tipa „Otvorite *browser*, otkucajte *password* i *ulogujte se*” ili „Kada vam stigne *e-mail*, možete poslati *reply senderu* ili ga *forwardovati*” ne zvuče više nimalo čudno i sve se češće mogu čuti. Međutim, pri ozbiljnom prevodu dokumentacije na srpski takva „terminologija” morala je biti zaobiđena, što je neminovno dovelo do toga da mnogima prevod softvera zvuči čudno, nekad čak i nezgrapno – iz jednostavnog razloga što nisu navikli da o računarima govore na „čistom” srpskom jeziku. Mnogi su oduvek koristili računare na engleskom jeziku, čak i ako ne znaju engleski, naučili su neke osnovne reči koje su im neophodne za normalan rad i kada su govorili o računarima, uvek su koristili englesku terminologiju. Takvim osobama prevedeni operativni sistem deluje veoma čudno. S druge strane, najčešće se zaboravlja na osobe koje prave prve korake u svetu računara, koje ne znaju engleski ili ga pak znaju, ali jednostavno žele da koriste interfejs na vlastitom jeziku. Činjenica je da je standardizacija IT terminologije oblast koja je tek u začetku i na kojoj treba još dosta raditi, uz saradnju svih ljudi koji su na bilo koji način uključeni u IT svet.

Lokalizacija velikih operativnih sistema, važnijih programa i prateće dokumentacije veliki je korak u tom smeru.

Međutim, kako se dolazi do adekvatne terminologije, do standarda koji mogu biti opšteprihvaćeni i, pre svega, razumljivi i jasni svim korisnicima operativnog sistema ili bilo kog drugog proizvoda? U pitanju je dugotrajan proces u koji su uključeni mnogi faktori. Na primer, u konkretnom slučaju operativnog sistema *Windows Vista*, kao i kada je reč o svim drugim softverskim proizvodima korporacije Microsoft, prevodioci su dužni da se drže određenih pravila kako bi svi prevodi bili stilski i terminološki usklađeni. Slično je i kada se radi za bilo koju drugu firmu – većina već ima neku ustaljenu terminologiju koju koristi i koje se treba držati, pre svega da bi se korisnici lakše snašli čitajući je. Prevođenje celog operativnog sistema kakav je *Windows Vista* zahteva posebnu pažnju jer je neophodno stalno voditi računa o tome da se za jednu stvar uvek koristi jedan isti pojam. Svaka greška u tome može dovesti do zabune. Najočigledniji primer bio bi slučaj u kojem je neki deo interfejsa nazvan jednim terminom, pri čemu se ta ista stavka naziva drugačije u uputstvu za korišćenje ili nekom drugom pomoćnom tekstu. Ukoliko korisniku kažete da je potrebno da pritisne određeno dugme, a on to dugme ne može da pronađe u interfejsu programa iz jednostavnog razloga što je ono u njemu drugačije nazvano, mala je verovatnoća da će korisnik uspeti da obavi željenu radnju. Zbog toga se posao prevodioca softvera prilično razlikuje od posla njegovih kolega koje se bave drugim oblastima. Najmanja greška može dovesti do potpune neupotrebljivosti programa.

Standardizacija prevoda

Međutim, tražiti od osobe koja lokalizuje softver na srpski jezik da pamti kompletnu terminologiju koja se koristi u slučaju nekog softverskog proizvoda bilo bi nemoguće (ili bi u najmanju ruku oduzelo veoma mnogo vremena i dovelo do pojave brojnih grešaka). Zbog toga postoje određene alatke koje pomažu u procesu lokalizacije softvera, posebno dizajnirani programi za prevod koji umnogome olakšavaju rad (u slučaju operativnog sistema *Windows Vista* korišćeni su programi Trados – www.trados.com – za prevod *Helpa* i Microsoft Localization Studio za prevod korisničkog interfejsa). Glavna odlika ovakvih programa jeste mogućnost saradnje sa posebnom bazom (*Term Base*) u kojoj se čuvaju svi postojeći prevodi. Tekst koji se prevodi podeljen je na niske (*strings*) koje uglavnom sadrže po jednu do

dve rečenice, nekada i samo jedan termin ili čitav pasus. Kada se otvori neka od tih niski, korisnik može da u bazi pogleda da li je ista ta rečenica već negde prevedena i da u celini preuzme taj prevod. U bazi mogu da se traže i samo pojedini termini ili delovi rečenica. Zahvaljujući tome, lako je uskladiti svoj prevod sa prevodima koji su ranije urađeni ili sa onima koje trenutno rade drugi članovi tima. Pored toga, Microsoft ima i posebnu terminološku bazu na mreži, namenjenu upravo prevodiocima – *GIAA (Glossary-based Internet Application Architecture)* – u kojoj se sakupljaju svi termini iz programa i operativnih sistema koji su prevedeni do tog trenutka (kao i oni iz prevoda koji su trenutno u toku) sa jasnim naznakama koje vam govore da li su dotični termin odobrili lingvisti koji rade za Microsoft ili je on još uvek u fazi razmatranja.

Na taj način, koristeći osnovna uputstva vezana za stil prevoda (*Style Guide*), bazu termina i terminologiju objavljenu na Internetu, prevodilac tačno zna da li je termin na koji je naišao već preveden, da li je taj prevod zvanično odobren i izbegavaju se nedoslednosti u prevodu, upotreba različitih rešenja i slični problemi koji mogu izazvati zabunu kod krajnjih korisnika proizvoda koji se lokalizuje. Tako se dobija potpuno usklađen prevod, jednaka terminologija bez obzira na to koliko ljudi radi na jednom programu i koliko su oni možda fizički udaljeni.

Vista je rođena

Rad na prevođenju operativnog sistema *Windows Vista* Continuum je počeo u februaru 2006. godine, a na celokupnom projektu radio je tim od desetak ljudi. Iako je, kao što smo pomenuli, već postojala određena terminološka baza zasnovana na ranijem prevodu *Windowsa XP* i prevodima drugih Microsoftovih proizvoda, pred timom je bio dugotrajan i mukotrpan posao. *Windows Vista* donosi mnogo novina, možda najviše od svih prethodnih izdanja *Windowsa* u poređenju sa prethodnom verzijom, pre svega gotovo potpuno preobličen korisnički interfejs. Iako je jedan deo prevoda prethodnog sistema mogao da se iskoristi, dosta toga bilo je zastarelo ili neadekvatno i moralo je da se prilagođava novom okruženju ili da se u potpunosti menja. Veliki deo terminologije morao je biti kreiran potpuno „od nule”, pri čemu su se koristila neka rešenja Microsoftovih stručnjaka za lingvistiku, a neka su prevodioci donosili samostalno. Ovde valja pomenuti jedan od ključnih problema i izazova s kojima se sreću ljudi koji rade na lokalizaciji. U pitanju je odluka o tome šta će se

prevoditi, a šta će ostati u originalnom obliku. Naime, većina termina ima adekvatan prevod na srpski jezik, čak i ako to ne deluje tako na prvi pogled. Na primer, iako većina ljudi u svakodnevnom govoru koristi reči kao što su 'sajt', 'login', 'default' ili 'random', nije potrebno mnogo truda da se pronađu odgovarajuće reči na srpskom jeziku (u ovom slučaju lokacija, prijavljivanje, podrazumevana vrednost ili nasumično). Međutim, u nekim slučajevima bi „nasilno” prevođenje bilo kontraproduktivno i dovelo do nejasnoće prevoda. To važi ponajviše za reči čije je korišćenje već veoma uvreženo u jeziku ili koje su, kao takve, već prihvaćene kao internacionalizmi i koriste se u većini svetskih jezika. U takve termine spadaju, na primer, Internet, Web, interfejs, malver, feed i drugi. Dakle, ne insistira se u potpunosti na isključivanju apsolutno svih stranih termina iz prevoda, pogotovu pošto se radi o stručnom jeziku u kojem, kao uostalom i u svakoj drugoj stručnoj ili naučnoj terminologiji, postoji veliki broj međunarodno usvojenih reči i izraza.

Drugi problem do kojeg može doći i koji je uslovljen samim načinom rada jeste prevod istog termina na različite načine u zavisnosti od konteksta. Do toga dolazi zbog same prirode jezika i to ne bi stvaralo problem samo po sebi, međutim dešava se na primer da u tekstu koji ste dobili za prevod ne možete da razaznate kontekst u kojem se dotična reč javlja (u niski je naveden samo termin). Ukoliko je, na primer, na engleskom napisano samo „Search”, bez konteksta, nije moguće saznati da li je dotično „Search” stavka u meniju, ime menija, dugme sa tim nazivom, uputstvo korisniku ili nešto drugo, a sam termin može se prevesti kao 'Pretraživanje', 'Pretraži', 'Pretražite' i tako dalje. Zbog toga je i posle završetka prvog prevoda neophodno stalno dorađivanje, upoređivanje, provera upotrebe prevedenih niski, pregledanje snimaka ekrana sa unetim prevodom i stalno ispravljanje grešaka.

• • •

Na kraju ovog jednogodišnjeg putovanja, mnogih problema, mozganja, naknadnog menjanja terminologije, bezbrojnih ispravki i ponovnog „pročešljavanja” prevoda, konsultacija i konačnog usvajanja pojedinih rešenja rođen je jedan moderan i napredan operativni sistem, u potpunosti preveden i spreman za korišćenje na srpskom jeziku. Iako će uvek biti onih koji će se glasno buniti, nalaziti milion mana i termina „koji bolje zvuče na engleskom”, ostaje činjenica da takve osobe i ne spadaju u ciljnu grupu ljudi kojima je namenjen lokalizovani softver. S druge strane, gomili

ljudi biće omogućeno da rade na računaru koristeći korisnički interfejs na svom maternjem jeziku, a to svakako nije mala stvar.

Jovana ERČIĆ

5.5. Prilog 5 Lista pronađenih anglicizama

Model	Anglicizam	Prevedenica
(CSP)private key		Privatni ključ
access control		Kontrola pristupa
access control entry		
Access provider	Provajder	
accessories	Aksesoris	
account lockout	Lokaut	Zaključavanje naloga
acknowledgment message		
Active		
active content		Aktivni sadržaj
Active Directory	Aktivni direktorijum	
Active Directory data model	Data model	
Active Directory Users and Computers		Korisnici i računari
active partition	Aktivna particija	
active volume	Aktivni volumen	
ActiveX	Aktiv X	
adaptation	Adaptacija	Prilagođavanje
address	Adresa	
Address Resolution Protocol (ARP)	ARP	
Administrative	Administrativni	
Administrator	Administrator	
ADSL	ADSL	
Advanced Configuration and Power Interface (ACPI)	ACPI	
affinity	Afinitet	
Agent	Agent	
Alterer service	Alterer servis	
Allocation	Alokacija	Dodjeljivanje, raspodjela
allocation unit	Alokaciona jedinica	
American Standard Code for Information Interchange	ASCII	
Amplifier	Amplifajer	Pojačalo
Antispyware	Antispajver	Antišpijunski program
Apple		
AppleTalk	Epłtok	
Archie	Arči	
Arpanet	Arpanet	
Assistive	Asistentski	
Asymmetric Digital Subscriber Line (ADSL)		
Asynchronous	Asinhron	Neusklađen

Model	Anglicizam	Prevedenica
ATM	ATM	
Attachement	Atačment	Prilog
attribute	Atribut	
audio	Audio	
audit	Odit	Revizija
authentication	Autentikacija	
authoritative	Autoritativan	
authorization	Autorizacija	
Avatar	Avatar	
background	Bekgraund	Pozadina
backup	Bekap	Rezervna kopija
Bandwidth	Bendvit	Pojas
base	Baza	
Basic	Bejzik	
basic disk	Bejzik disk	
basic input/output system (BIOS)	BIOS	
basic storage		Osnovno čuvanje
batch program	Bač program	
baud rate	Baud rejt	
BB-channel	BB-kanal	
BBS	BBS	
Berkeley Internet Name Domain (BIND)	BIND	
binary	Binarni	
Binary digit	Binarna cifra	
bindery	Bajnderi	
bit (binary digit)	Bit	
Bitlocker	Bitloker	
bitmap	Bitmap	Rasterska slika
bits per second (bps)	Bps	
Blog	Blog	
Blueray		
Bluetooth	Bluetooth	
boot	But	
boot file	But fajl	
Boot Logging	But log	
boot partition	But particija	
boot volume	Bit volum	
BOOTP extensions	BOOTP ekstenzije	
bootstrap protocol (BOOTP)	Butstrep protokol	
BPS	BPS	
broadband	Broadbend	Široki pojas
broadband connection	Broadbend konekcija	Širokopojasna veza
broadband integrated services digital network (B-ISDN)	B-ISDN	
broadcast	Broadkast	Prenos
Browser	Brauzer	Pretraživač, pregledač

Model	Anglicizam	Prevedenica
buffer	Bufer, bafer	
Bug	Bag	Greška
built-in groups		Ugrađene grupe
bus	Bus	
bytes	Bajt	
Cable	Kabal	
cable modem	Kablovski modem	
Cache	Keš	
cache file	Keš fajl	
caching	Keširanje	
caching resolver	Kešing rezolver	
callback number		
callback security		
called subscriber ID (CSID) string	CSID niz	
canonical (CNAME) resource record		
canonical name		
cartridge font	Kertridž font	
cascading hubs		
catalog	Katalog	
CD-R		
CD-RW		
certificate	Sertifikat	
certificate revocation list (CRL)		
certificate store		
certificate template	Predložak sertifikata	
certificate trust list (CTL)		
certification authority (CA)		
certification hierarchy		
certification path		
CGI		
Challenge Handshake Authentication Protocol (CHAP)		
channel	Kanal	
character mode	Mod karaktera	
Chat	Čat/čet	Časkati/pričaonica
checkpoints		
child object		
Chipset	Čipset	
Class A IP address		
Class B IP address		
Class C IP address		
classes	Klase	
classical IP over ATM (CLIP)		
clear		Očistiti/isprazniti
Client	Klijent	
client application		

Model	Anglicizam	Prevedenica
client request		
ClipBook Server		
Cluster	Klaster	Grupa
cluster adapter		
Cluster Administrator		
Cluster Administrator extension		
Cluster API		
cluster disk	Klaster disk	
Cluster service	Klaster servis	
Cluster.exe		
cluster-aware application		
cluster-unaware application		
Cmd	Komander	
CMYK color space		
Coaxial	Koaksijalni	
code page	Kod strana	
codec	Kodek	
color depth		Dubina boje
color gamut		
color management		Upravljanje bojom
color profile	Profil boje	
color space		
command prompt window		
common groups		Zajedničke grupe
communication	Komunikacija	
communication port	Komunikacioni port	
communication settings	Komunikaciona podešavanja	
community name		Ime zajednice
Compact	Kompaktno	
compatibility mode	Mod kompatibilnosti	
Complementary Metal Oxide Semiconductor (CMOS)		
compression	Kompresija	
Compression Control Protocol (CCP)		
Computer	Kompjuter	Računar
computer account	Kompjuterski nalog	
computer administrator	Administrator naloga	
Computer Browser service		
Computer Management		
computer quota	Kvota kompjutera	
connect	Konektovati	Povezati/spojiti
connected, authenticating user		
connected, user authenticated		
connector application		
connector queue		
console tree	Drvo konzole	

Model	Anglicizam	Prevedenica
constant bit rate (CBR)		
container object		
convergence	Konvergencija	
Cookie		Kolačići
Cooler	Kuler	Hladnjak
copy backup	Bekap kopija	Rezervna kopija
Copyright	Kopirajt	Autorsko pravo
count limit		
CPU Time	Vrijeme procesora	
CPU Usage	Zauzetost procesora	
crash consistency		
CRC errors		
credentials		
CRL distribution point		
cross-reference object		
CryptoAPI		
Cryptography	Kriptografija	
custom file type	Tip uobičajenog fajla	
Cyberspace	Sajber prostor	
daily backup	Dnevni bekap	
Data Communications Equipment (DCE)		
Data Link Control (DLC)		
data packet	Data paket	
Data Terminal Equipment (DTE)		
Database		Baza podataka
datagram		
data-overflow error		
DCAC		
DD-channel		
dead-letter queue		
debugger	Debugger	
Decaf		
Declaration	Deklaracija	
decode	Dekodirati	
dedicated adapter		Posvećeni ispravljač
default button	Difolt dugme	Predefinisano dugme
default gateway	Difolt gejtvej	
default host	Difolt host	Predefinisani domaćin
default network	Difolt mreža	
default printer	Difolt printer	Glavni štampač
default user	Difolt korisnik	Predefinisani korisnik
default zone	Difolt zona	Predefinisana oblast
defragmentation	Defragmentacija	
delegation	Delegacija	

Model	Anglicizam	Prevedenica
Demo	Demo	
demodulator	Demodulator	
denial-of-service attack		
dependency		Zavisnost
dependency tree		
dependent client		
descendent key		
desired zone		Željena zona
desktop	Desktop	Radna površina
desktop pattern		
destination document		
details pane	Panel sa detaljima	
device		Uređaj
device conflict		Sukob među uređajima
device driver	Drajver uređaja	
device fonts	Fontovi uređaja	
Device Manager		
DFS link		
DFS root		
DFS topology		
DHCP client		
DHCP option		
DHCP server		
DHCP service resource		
DHCP/BOOTP Relay Agent		
dial location		Pozivno mjesto
dialog box		
Dial-up account	Dial up nalog	
dial-up connection	Dial up konekcija	
dictionary attack		
differential backup		
differential data	Digitalni podaci	
digital signature	Digitalni potpis	
Digital Signature Standard (DSS)		
Digital Subscriber Line (DSL)		
digital video disc (DVD)		
direct cable connection		
direct memory access (DMA)		
Directory	Direktorijum	
directory partition		
directory service		
DirectX		
disable		Isključiti
Disc	Disk	
discretionary access control list (DACL)		

Model	Anglicizam	Prevedenica
disk configuration information	Informacije o konfiguraciji diska	
dismount		izbaciti
Display	Displej	
display adapter		
distinguished name		
distribution group		
DNS		
DNS Server		
DNS suffix		
dock	Dok	
docking station		
document	Dokument	
domain	Domen	
domain controller	Kontroler domena	
domain controller locator (Locator)		
domain DFS		
domain local group		
domain name	Ime domena	
Domain Name System (DNS)		
Domain Name System (DNS); forest; namespace		
domain namespace		
domain naming master		
domain of origin		
domain tree		
double-byte characters		
Download	Daunload	Preuzimanje
downloadable fonts		
Draft	Draft	Skica
drag		
drain		
drainstop		
drive	Drajv	
drive letter	Slovo drajva	
drop folder		
dual boot	Dual but	
Dual layer		Dvostruki sloj
duplex	Dupleks	
DVD decoder	DVD dekodeer	
DVD drive	DVD drajv	
DWORD		
dynamic data exchange (DDE)		
dynamic disk		
Dynamic Host Configuration Protocol (DHCP)		
dynamic storage		
dynamic update		

Model	Anglicizam	Prevedenica
dynamic volume		
dynamic-link library (DLL)		
edit	Editovati	Urediti
editor	Editor	Urednik
EEFI		
EFI system partition		
E-mail	Email, imejl	Elektronska pošta
Emoticon	Emotikon	
emulated local area network (ELAN)		
enable	Uključiti	
encapsulated PostScript (EPS) file		
Encapsulation		Učahurenje
encode	Enkodirati	
encrypted password	Kriptovani pasvord	Šifrirana lozinka
Encrypting File System (EFS)		
encryption	Enkripcija	
enhanced small device interface (ESDI)		
environment variable		Promjenljive okruženja
error detection	Detektor greške	
Ethernet	Eternet	
event		Događaj
Event Log service		
event logging		Bilježenje događaja
Event Viewer		Pregledač događaja
everyone category		
expanded memory	Proširena memorija	
expansion slot	Ekspanzioni slot	
expire interval		
explicit permissions		Direktno dopuštenje
Explorer	Eksplorer	
express message		
extended characters		
extended memory		
extended partition		
Extensible Authentication Protocol (EAP)		
Extensible Firmware Interface (EFI)		
Extensible Markup Language (XML)		
failback		
failback policy		
failed		Neuspjao
failover		
failover policy		

Model	Anglicizam	Prevedenica
failover time		
FAQ		Najčešće postavljena pitanja
FAT		
FAT32		
fault tolerance	Tolerancija greške	
Fax Service	Faks servis	
Federal Information Processing Standard 140-1 (FIPS 140-1)		
File	Fajl	
file allocation table (FAT)		
File and Print Servers for Macintosh		
file control block (FCB)		
File Server for Macintosh		
File Share resource		
file system	Fajl sistem	
File Transfer Protocol (FTP)		
file type	Tip fajla	
filter	Filter	
filtering mode	Filter mod	
FilterKeys	Filter ključ	
Finger		
Firewall	Fajervol	Vatreni zid
Flash	Fleš	
Floppy disc	Flopi disk	Meki disk
Folder	Folder	Fascikla
Font	Font	Tip slova
font cartridge		
foreground		
foreground program		
foreign computer		
forest		
form	Forma	Oblik
format	Format	
FORTEZZA		
Forward	Forvardovati	Proslijediti
fragmentation	Fragmentacija	
frame type	Tip Frejma	
free media pool		
free space		Slobodan prostor
front-end processor (FEP)		
FTP		
FTP (File Transfer Protocol)		
full name		Puno ime
full zone transfer (AXFR)		
full-duplex	Puni dupleks	
fully qualified domain name		

Model	Anglicizam	Prevedenica
game port	Igrački port	
Gateway		
GDI objects		
Generic Service resource		
gigabyte (GB)	Gigabajt	
global account	Globalni nalog	
global catalog	Globalni katalog	
global group	Globalna grupa	
Global scope	Globalni opseg	
glue chasing		
glue record		
Graphics card		Grafička kartica
graphics mode	Grafički mod	
group		Grupa
group account		Grupni nalog
group memberships		
group name		
Group Policy		Politika grupe
Group Policy object		
guest account		Nalog gosta
GUI		
GUID partition table (GPT)		
half-duplex		
handle		Baratati
handle count		
handshaking		
handwriting input device		
handwriting recognition		Prepoznavanje rukopisa
Hard disc	Hard disk	Tvrđi disk
hard disk	Hard disk	Tvrđi disk
hardware	Hardver	
hardware compression		
hardware configuration	Konfiguracija	
hardware decoder	Dekoder hardvera	
hardware profile	Profil hardvera	
hardware type	Tip hardvera	
hash		
hash algorithm		
Hash-based Message Authentication Mode (HMAC)		
HD		Visoka rezolucija
HDD		
HDMI		
hexadecimal		
hibernation	Hibernacija	
High Contrast		

Model	Anglicizam	Prevedenica
histogram	Histogram	
HITS		
hive		Košnica
home folder		
Home Page		Glavna stranica
Host	Host	Domaćin
host name		Ime domaćina
host priority		Prioritet domaćina
Hosts file		
hot docking		
Hotlist		
HTML		
HTML Browser		
HTTP		
hub		
hubbed mode		
hue		
hyperlink	Hajperlink	
Hypertext	Hajpertekst	
Hypertext Markup Language (HTML)		
Hypertext Transfer Protocol (HTTP)		
Icon	Ikonica	
Identifier	Identifikator	
IEEE 1394		
Image Name		Ime slike
import media pool		
in-addr.arpa domain		
Inbox	Inboks	Prijemno poštansko sanduče
incremental backup		
incremental zone transfer (IXFR)		
independent client		Nezavisni klijent
infrared (IR)		Infracrveno
Infrared Data Association (IrDA)		
infrared device		
infrared file transfer		
infrared network connection		
infrared port	Infracrveni port	
infrastructure master		
inheritance		Naslijeđe
inherited permissions		
Initial master		
initialize		
Ink		
input	Input	Ulaz
input language		

Model	Anglicizam	Prevedenica
Input Method Editor (IME)		
input/output (I/O) port		
input/output system (NetBIOS)		
insertion point		
install	Instalirati	
integrated device electronics (IDE)		
Integrated Services Digital Network (ISDN)		
interactive dialog box		
interactive login		
Interconnexion	interkonekcija	međuveza
intermediary device		Posrednički uređaj
internal network number		
international prefix	Internacionalni prefiks	
Internet	Internet	Mreža
Internet address	Internet adresa	
Internet Control Message Protocol (ICMP)		
Internet Engineering Task Force (IETF)		
Internet Group Management Protocol (IGMP)		
Internet Information Services (IIS)		
Internet Protocol (IP)	Internet protokol	
Internet service provider (ISP)	Internet servis provajder	
Internet telephony	Internet telefonija	
Internetwork Packet Exchange (IPX)		
interrupt		prekinuti
interrupt request (IRQ) lines		
intersite messaging service (ISM)		
Intranet	Intranet	
IP		
IP address	IP adreas	
IP Address resource		
IPX/SPX		
IRC		
ISA expansion slot		
ISDN (Integrated Services Digital Network)		
Itanium	Itanijum	
JAVA	Java	
Java Script	Java skript	
job object		
journal queue		
journal quota		
junction point		
Kerberos		

Model	Anglicizam	Prevedenica
kernel	kernel	
key		Ključ
Key Distribution Center (KDC)		
keyboard language		Jezik tastature
keyboard layout		
LAN emulation (LANE)		
LAN emulation client (LEC)		
LAN emulation configuration server		
LAN emulation server (LES)		
latency	Latencija	
layer	Lejer	Nivo, sloj
LCD (Liquid Crystal Display)		
LDAP Data Interchange Format (LDIF)		
lease		
Leecher	Ličer	
library		
Lightweight Directory Access Protocol (LDAP)		
Line Printer Daemon (LPD)		
Line Printer Remote (LPR)		
link	Link	Veza, poveznica
Link Control Protocol (LCP)		
linked object		Povezani objekat
Lmhosts file		
load balancing		
local area network (LAN)		
local computer		Lokalni računar
local group		Lokalna grupa
local printer	Lokalni printer	Lokalni štampač
local user		Lokalni korisnik
local user profile		
log file	Log fajl	
log on	Logovanje	
logical drive	Logični drajv	
logical printer	Logični printer	
logon right		
logon script	Login skript	
logon script path		
long distance operator		
long name		
loopback address		
loose name checking		
luminosity	Luminoznost	
MAC PC	Mek PC	
Mailing list	Mejling lista	
Management and Monitoring Tools		

Model	Anglicizam	Prevedenica
Management Information Base (MIB)		
management system	Menadžment sistem	
mandatory user profile		Obavezni korisnički profil
map		Mapa
master	master	
master boot record (MBR)		
master domain	Master domen	
Master File Table (MFT)		
master server	Master server	
maximize	Maksimizovati	
MD2		
MD4		
MD5		
media	Medij	
media pool		
media sensing		
mediator	Medijator	
memory address	Memorijska adresa	
Memory Usage		
Memory Usage Delta		
message		Poruka
Message Authentication Code (MAC)		
Message Queuing		
Message Queuing server		
Messenger service		
metadata	Metadata	Podaci o podatku
metric	Metrički	
Microcom Networking Protocol Five (MNP5)		
Microcom Networking Protocol Four (MNP4)		
Microsoft Distributed Transaction Coordinator (MS DTC)		
Microsoft Management Console (MMC)		
Microsoft Point-to-Point Encryption (MPPE)		
Microsoft Reserved (MSR) partition		
MIDI setup	MiDI setap	
MIME Mirror	MIME miror	
minimize	minimizovati	
minimum TTL		
mirror		Ogledalo
mirror set		

Model	Anglicizam	Prevedenica
mirrored volume		
modem	Modem	
modem (modulator/demodulator)	(modulator/demodulator)	
modem compression	Modem kompresija	
modulation standards	Standardi modulacije	
modulator	Modulator	
Monitor	Monitor	
mount	Mauntovati	
mounted drive		
MouseKeys		
MOV		
MS-DOS (Microsoft Disk Operating System)		
MS-DOS-based program		
Multicast	multukast	
Multicast Address Dynamic Client Allocation Protocol (MADCAP)		
multicast scope		
multicast server (MCS)		
multicasting		
multihomed computer		
multilink dialing		
multimaster replication		
multiple boot	multibut	
Musical Instrument Digital Interface (MIDI)		
name		Ime
name resolution		
name server (NS) resource record		
named pipe		
namespace		
native mode	Nativni mod	
NetBIOS Extended User Interface (NetBEUI)		
NetWare Core Protocol (NCP)		
network		Mreža
network adapter	Mrežni Adapter	
network administrator	Administrator mreže	
network basic input/output system (NetBIOS)		
network card driver	Drajver mrežne kartice	
Network Connections	Mrežne konekcije	
Network DDE service		
network media		
Network Name resource		
Network News Transfer Protocol (NNTP)		
network number		Broj mreže

Model	Anglicizam	Prevedenica
network partition	Mrežna particija	
network place		Mrežno mjesto
Newsgroup		
nonauthoritative restore		
noncontainer object		
nonhubbed mode		
nonpaged memory		
nonpaged pool		
non-Plug and Play		
normal backup	Normalni bekap	
notification area		
notify list	Notifikaciona lista	
Nslookup		
NTDS-DSA object		
NTFS file system		
NTLM		
NTLM authentication protocol		
null modem cable	Nul modem cabal	
NWLink		
Object oriented programing		
Off	Off	Isključeno
offline	Oflajn	Van mreže
OLE		
On	On	Uključeno
on-disk catalog	On-disk katalog	
one-way trust		
online	Onlajn	Na mreži
OPEN		
Open Systems Interconnection (OSI) reference model		
OpenType fonts		
operations master		
operator	Operator	
organizational unit	Organizaciona jedinica	
orphan		
orphan file		
OS/2	OS	
owner		Vlasnik
owner category		Vlasnička kategorija
package		
packet		
packet header		
packet switching		
PAD (packet assembler/disassembler)		
page		Strana, stranica
PAGE SOURCE		Izvor stranice

Model	Anglicizam	Prevedenica
page fault		
Page Faults Delta		
paged pool		
page-description language (PDL)		
paging file		
Panose		
paper source		Izvor papira
parallel port	Paralelni port	
parent domain		Roditeljski domen
parent object		Roditeljski objekat
parity	Paritet	
parity bit		
Parsing		Obrada
partition	Particija	Odjeljak
partition boot sector	Particioni but sektor	
password	Pasvord	Lozinka
Password Authentication Protocol (PAP)		
Pathname		
Paused	Pauza	
PC Card	PC kartica	
PCI expansion slot	PCI ekspanzioni slot	
PDC emulator master		
Peak Memory Usage		
peer to peer		
pending		
Per Seat Licensing		
Per Server Licensing		
performance alert		
performance counter		
performance object		
performance object instance		
peripheral	Periferija	
peripheral component interconnect (PCI)	Interkonekcija periferije	
permission		Dopust
Pictbridge		
Ping	ping	
pixel	Piksel	
PKCS #10		
PKCS #12		
PKCS #7		
plaintext		
plotter		
plotter font		
Plug and Play		
Plug-in	Plugin	

Model	Anglicizam	Prevedenica
point of termination station (POTS)		
pointer (PTR) resource record		
Point-to-Point Protocol (PPP)		
Point-to-Point Tunneling Protocol (PPTP)		
policy		Politika
Policy auditing		
Polling intervals		
Pool		
POP		
POP3 (Post Office Protocol 3)		
Port	Port	
Port		
Portable Operating System Interface for UNIX (POSIX)		
possible owners		
Posting	Postovanje	
PostScript		
PostScript fonts		
PostScript printer		
Power		
power conditioning		
power scheme		
PPP		
preferred owner		
preferred server		
preset-to callback		
Preview	Privju	Pregled
Primary disk	Primarni disk	
primary domain controller (PDC)	Primarni kontroler domena	
primary master	Primarni master	
primary mouse button		
primary partition	Primarna particija	
print job		
print processor	Print procesor	
print queue		
print server	Print server	
print spooler		
Print Spooler resource		
printer	Printer	
Printer Control Language (PCL)		
printer driver	Drajver printera	
printer fonts	Printer fontovi	
Printer Job Language (PJM)		
printer permissions		
Printer window		
Printers and Faxes	Printeri i faksovi	

Model	Anglicizam	Prevedenica
printing pool		
priority	Prioritet	
private branch exchange (PBX)		
private key		
private network		
private queue		
privilege	Privilegija	
procesor	Procesor	
process	Proces	
process identifier (PID)	Identifikator procesa	
Processor	Procesor	
Profiles for each user		
program	Program	
program information file (PIF)	Programski informacioni fajl	
properties	Propertis	Svojstva, karakteristike
property cache	Properti keš	
property value		
Protective MBR		
Protocol	Protokol	
Protocol priority	Prioritet protokola	
Protocol/Internet Protocol (TCP/IP); voluntary tunnel		
Proxy	Proksi	Zamjena, posrednik
public key		
public key cryptography		
Public Key Cryptography Standards (PKCS)		
public key encryption		
public key infrastructure (PKI)		
public network		Javna mreža
public queue		
Public Switched Telephone Network (PSTN)		
Pull Technology		
Pulse dialing		
Push Technology		
Query		
queue		
queue quota		
queue type		
Quick Launch		
QuickTime		
quiet answer		
quorum disk	Kvorum disk	
quorum log	Kvorum log	
quorum resource		

Model	Anglicizam	Prevedenica
quota limit	Limit kvote	
RAID-5 volume		
RAM		
raster fonts	Raster fontovi	
raw socket		
read-only memory (ROM)		
realm		
realm name		
rebinding state		
recoverable message		
recovery agent		
Recovery Console		
recovery policy		
Recycle Bin		Kanta za otpatke
Redundant Array of Independent Disks (RAID)		
refresh	Rifreš	Osvježiti
refresh interval	Rifreš interval	
refresh rate	Rifreš rejt	Stopa osvježavanja
region	Region	
registered file type		
registry	Registar	
registry boot		
registry size limit (RSL)		
relative distinguished name		
relative ID (RID)	Relativni ID	
relative ID master	Relativni ID master	
relative name		Relativno ime
remote access		Daljinski pristup
remote access server		Poslužitelj daljinskog pristupa
remote administration		
Remote Authentication Dial-In User Service (RADIUS)		
remote computer		
Remote Installation Services		
remote procedure call (RPC)		
Remote Storage		
Removable Storage		
Render	Renderovanje	Pružanje
rendering intent		
replica	Replika	
replica set	Replika set	
replication	Replikacija	
replication policy	Replikaciona politika	
replication topology	Replikaciona topologija	
report message		Izvještajna poruka
report queue		

Model	Anglicizam	Prevedenica
Request for Comments (RFC)		
reservation	Rezervacija	
Reset	Resetovati	
resolver		
resource		Izvor
Resource DLL		
resource domain		
Resource Monitor		
resource record (RR)		
resource record set (RRset)		
Resource Reservation Protocol (RSVP)		
response		Odgovor
response message		Poruka odgovor
response queue		
restore	Restor	Vraćanje na prethodno stanje
Restore Point	Restor point	Tačka vraćanja na prethodno stanje
retry interval		
reverse lookup		
RGB color space		
RGB mode	RGB mod	
right-click	Desni klik	
roaming user profile		
rolling upgrade		
ROM		
root	Rut	Korijen
root authority		
root certificate	Rut sertifikat	
root domain	Rut domen	
root hints		
root servers		
round robin		
router	Ruter	
Router Sript		
Routing		
Routing Information Protocol over IPX (RIPX)		
routing link		
routing services		
routing-link cost		
RS-232-C standard		
RSA		
Sandbox		
saturation	Saturacija	Zasićenje
SAVE	Sejv	Sačuvati, snimiti
scalability	Skalabilnost	

Model	Anglicizam	Prevedenica
scan interval	Interval skeniranja	
schema	Šema	
schema master		
scope		Okvir
scope of influence		Okvir uticaja
scrap		
screen fonts	Skrin font	
screen resolution	Rezolucija ekrana	
screen saver	Skrinsejver	
script	Skript	
Search		Traži
Search engine		
secondary master	Sekundarni master	
secondary mouse button	Sekundarno dugme miša	
second-level domains	Drugostepeni domeni	
Secure Hash Algorithm (SHA-1)		
Secure Sockets Layer (SSL)		
Secure/Multipurpose Internet Mail Extensions (S/MIME)		
security		Bezbjednost
security descriptor		
security group		Bezbjednosna grupa
security host		Bezbjednosni domaćin
security ID (SID)		
security log		Bezbjednosni dnevnik
security principal		
security principal name		
Seeder	Sider	
select	Selektirati	Odabrati
serial port	Serijski port	
SerialKey device		
Server	Server	Poslužitelj
server cluster	Server klaster	
Server domain	Domen servera	
Server Message Block (SMB)		
server zone	Server zona	
service	Servis	Usluga
service (SRV) resource record		
Service Profile Identifier (SPID)		
Service Provider Interface	Interfejs provajdera	servis
service ticket		
session	Sesija	
session concentration	Koncentracija sesije	
set	Set	
share	Šerovanje	

Model	Anglicizam	Prevedenica
share name		
shared folder	Šerovani folder	
shared folder permissions		
shared printer	Šerovani printer	Umrežani štampač
shared resource	Šerovani izvor	
Shareware	Šerver	
Shockwave	Šokvejr	
shortcut	Šortkat	Prečica
ShowSounds		
Signature		potpis
Simple Mail Transfer Protocol (SMTP)		
Simple Network Management Protocol (SNMP)		
Simple Network Time Protocol (SNTP)		
Simple TCP/IP Services		
simple volume		
Single Instance Store (SIS)		
single sign-on		
single switch device		
site	Sajt	Strana, stranica
Slip	Slip	
SLIP (Serial Line Internet Protocol)		
small computer system interface (SCSI)		
smart card		Pametna kartica
smart cards reader		Čitač pametnih kartica
SMTP		
snap-in		
socket	Soket	Ležište
software decoder	Softver dekodeer	
Sortware		
Sound card		Zvučna kartica
sound file		
SoundSentry		
source document		Izvorni dokument
source journaling		
Spam	Spam, spem	Neželjena pošta
spanned volume		
special access permissions		
speech recognition		Prepoznavanje govora
splitting		Dijeljenje
spooling		
Spray	Sprej	

Model	Anglicizam	Prevedenica
Spyware	Spajver	Špijunski program
SSL		
Stabilisation	Stabilizacija	
standby	Stendbaj	
Start	Start	
Start Application Enable		
start-of-authority (SOA) resource record		
startup environment		
static dialog box		
static routes	Statične rute	
status area		
status bar	Status bar	
StickyKeys		
Stop error		
Streaming media		
strict RFC checking		
String	string	
Strongly-typed		
subkey		
subnet		
subnet bandwidth management (SBM)		
subnet mask	Sabnet maska	
subtree		
Swarm		
Switch	Svič	Prekidač
switch type	Tip sviča	
switching hub		
symmetric encryption	Simetrična enkripcija	
synchronize	Sinhronizovati	
Syntax error		
System	Sistem	
system access control list (SACL)		
system area network		
system disk	Sistem disk	
system files	Sistem fajlovi	
System menu	Sistemska meni	
system partition	Sistemska particija	
System Policy		
system queue		
System Restore		
system volume		
systemroot		
SYSVOL		
T1		
T3		

Model	Anglicizam	Prevedenica
tag	Tag	Jezičak
target	Target	
target journaling		
Task Manager		
taskbar	Taskbar	
taskbar button		
TCP IP		
Telephony API (TAPI)		
Telnet	Telenet	
terminal	Terminal	
terminate-and-stay-resident (TSR) program		
test queue		
text box	Tekst box	
Text only		
text service	Tekst servis	
theme		Tema
Thread		
Thread Count		
thumbnail		
ticket		
ticket-granting service (TGS)		
ticket-granting ticket (TGT)		
time server		
time slice		
time stamp		
Time to Live (TTL)		
time-out error		
time-out interval		
title bar		
ToggleKeys		
token	Token	
toolbar	tulbar	
Topic drift		Odstupanje od teme
top-level domains	Top level domeni	
topology	Topologija	
Torrent	Torent	
touch-tone dialing		
trace log		
Track		Traka
training	Treniranje	Obuka
transaction	Transakcija	
transaction dead-letter queue		
transactional message		
transceiver	Transiver	
Transfer Mode	Transver mod	
transitive trust		

Model	Anglicizam	Prevedenica
Transmission Control Protocol/Internet Protocol (TCP/IP)		
transmitting station ID (TSID) string		
Transport Driver Interface (TDI)		
Transport Layer Security (TLS)		
transport provider	Transport provajder	
trap		
tree view		
Trial	Trajal	Probna verzija
Trivial File Transfer Protocol (TFTP)		
Trojan horse		Trojanac
TrueType fonts		
trust relationship		
tunnel		
tunnel server		
Tunneling Protocol (PPTP); tunnel		
two-way trust		
Type 1 fonts	Tip 1 fontovi	
unallocated space		Nedodjeljen prostor
UNC (Universal Naming Convention) name		
Underscores		Donje crte
undock		
unicast		
Unicode	Unikod	
Unicode Character System (UCS)		
Unicode Transmission Format 8 (UTF-8)		
Uniform Resource Locator (URL)		
uninstall	Deinstalirati	Ukloniti
uninterruptible power supply (UPS)		
universal group	Univerzalna grupa	
Universal Naming Convention (UNC)		
universal serial bus (USB)		
UNIX		
Upgrade	Apgrejd	Ažuriran
Uploading		
UPS service		
URL		
USB port	USB port	
Usenet		
user		Korisnik
user account		Korisnički nalog

Model	Anglicizam	Prevedenica
User Datagram Protocol (UDP)		
user name		Korisničko ime
USER object		
user password		Korisnička šifra, lozinka
user principal name		
user principal name suffix		
user profile		
user rights		Prava korisnika
UUCP		
UUDP socket		
V.90		
value entry		
variable	Varijabla	Promjenjiva
vector	Vektor	
vector font	Font vektora	
video adapter	Adapter vektora	
vidget	Vidžet	Programčić
VIEW		
Viewer		Gledač
virtual address	Virtuelna adresa	
virtual container		
virtual IP address	Virtuelna Ip adresa	
virtual local area network (VLAN)		
virtual memory	Virtuelna memorija	
Virtual Memory Size		
virtual printer memory	Memorija virtuelnog printera	
virtual private network (VPN)		
Virtual reality	Virtuelna realnost	
virus	Virus	
Vista		
VoIP (Voice over Internet Protocol)		
volume		
volume set		
volume shadow copy		
voluntary tunnel		
VRML		
VV.34		
Waiting for Call		
warning level		
Web	Veb	
Web Distributed Authoring and Versioning (WebDAV)		
Web page	Veb strana	
Web ring	Veb prsten	
Web server	Veb server	

Model	Anglicizam	Prevedenica
WebDAV		
Website	Vebsajt	
well-connected		
wide area network (WAN)		
Widescreen		Široki ekran
wildcard character		
wildcarding		
window		Prozor
Windows Internet Name Service (WINS)		
Windows Management Instrumentation (WMI)		
Windows Open Services Architecture (WOSA)		
WINS proxy		
WINS resource		
WinSock		
wireless		Bežično
workgroup		Radna grupa
working set		
World Wide Web		
writable CD		Piši briši
WYSIWYG		
XML (Extensible Markup Language)		
XX.509v3 certificate		
zone		Zona
zone list	Lista zone	
zone transfer	Transfer zone	

6. Bibliografija:

1. Ajduković, J., Uvod u leksičku kontaktologiju – teorija adaptacije rusizama, Beograd: Foto Futura, 2004.
2. Anić, V., I. Goldstein, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb: Novi Liber, 2000.
3. Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika na CD-ROM-u*, Zagreb: Novi Liber, 1994.
4. Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber, 1994.
5. Афанасьева, О., В., Антрушина, Г., Б., Н., Н., Морозова *Лексикология английского языка (English Lexicology)*, Москва: Издательский дом „Дрофа“, 1999.
6. Babić, S., *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb: Školske novine, 1995.
7. Barić, E., L. Hudeček, L. Vukojević, Lj. Šarić, N. Koharević, M. Lončarić, M. Lukenda, M. Mamić, M. Mihaljević, M. Žagar, V. Švačko, i V. Zečević, *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb: Školske novine, 1999.
8. Bošković, R., „O leksičkoj i stilskoj diferencijaciji srpskoga i hrvatskoga književnog jezika“, *Naš jezik*, 3, 1935.
9. Božić, J., „Jezičke pozajmljenice u sociolingvističkom ključu“, *Glasnik NBS*, 1/2003, str. 215-230.
10. Brborić, B., „Odnos prema tuđicama: s merom ali bez averzije“, *O leksičkim pozajmljenicama*, Zbornik radova sa naučnog skupa „Strane reči i izrazi u srpskom jeziku, sa osvrtom na isti problem u jezicima nacionalnih manjina“ (Gradska biblioteka, Subotica, 18-20. oktobar 1995), Subotica – Beograd, Institut za srpski jezik Srpske Akademije Nauka i umetnosti, 1996, str. 34-48.
11. Bugarski, R., (ur.) *Lingvistika*, U: Treći program Radio-Beograda, 1973.
12. Bugarski, R., (ur.) „Jezik i društvo“, *Kultura*, 25, 1974.
13. Bugarski, R., *Lingvistika o čoveku*, Beograd: Čigoja štampa, 1975.
14. Bugarski, R., (ur.) *Psiholingvistika*, U: Treći program Radio-Beograda, 44, I, 1980.
15. Bugarski, R., *Jezik i lingvistika*, Beograd: Čigoja štampa, 1996.
16. Bugarski, R., „Strane reči danas: pojam, upotreba, stavovi.“ U J. Plankoš (ur.) *O leksičkim pozajmljenicama*, Subotica: Gradska biblioteka Subotica, Beograd: Institut za srpski jezik Srpske akademije nauka i umetnosti, 1996, str. 17 – 27.

17. Bugarski, R., *Žargon*, Beograd: Čigoja štampa, 2003..
18. Ćorić, B., „Pozajmljenice i vrste reči“, *Vrste reči u srpskom jeziku*, Beograd, 1998.
19. Ćupić, D., B. Terzić, E. Fekete, *Slovo o jeziku*, Beograd: Partenon, 1996, str. 57-64.
20. Czerwinski, M., „Usporedba adaptacije nekih anglicizama u hrvatskom i poljskom jeziku“, *FLUMINENSIA*, god. 12, br. 1-2, 2000, str. 79-86.
21. Dragičević, R., *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2007.
22. Drljača, B., „Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična norma“, *Fluminensia*, god. 18, br. 1, Rijeka, 2006, str. 65-85.
23. Fabijanić, I., „Ortografija osnovnog oblika anglicizma u ruskoj računalnoj terminologiji i aspekt varijabilnosti“, *Croatica et Slavica Iadertina*, Zadar, 2006, str. 161-168.
24. Fekete, E., „Otpor prema tuđicama“, *O leksičkim pozajmljenicama*, Zbornik radova sa naučnog skupa „Strane reči i izrazi u srpskom jeziku, sa osvrtom na isti problem u jezicima nacionalnih manjina“, Subotica – Beograd, Institut za srpski jezik Srpske Akademije Nauka i umetnosti, 1996, str. 53.
25. Filipović-Kovačević, S., „Semantika anglicizama u srpskom jeziku u registru mode“, *Philologia*, Beograd, 4, 2006, 57-65.
26. Filipović, R., *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb: Školska knjiga, 1986.
27. Filipović, R., *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: Porijeklo - Razvoj – Značenje*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: Školska knjiga, 1990, str. 336.
28. Fishman, J. A., *Sociologija jezika*, Sarajevo: Svjetlost, 1978.
29. Gortan-Premk, D., „O mestu termina u leksičkom fondu“, U B. Cori (ur.), *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 18. MS. Beograd, 1990, 15-21.
30. Graedler, A., L., *Morphological, Semantic and Functional Aspects of English Leical Borrowings in Norwegian*, PhD thesis, 1995.
31. Grčević, M., „O hrvatskim jezičnim promjenama devedesetih godina“, *Forum* 41, 2002, str. 514 – 552.

32. Grickat, I., „Naš standardni jezik kao pratilac opštih oblika kulture“, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXVI, 2, 1983.
33. Haugen, E., *The Analysis of Linguistic Borrowing*, Language, 26, 1950, 210.
34. Haugen, E., „The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior“, *Indiana University Press*, 24, 1969, str. 406.
35. Horvat, Anita S., „Posuđivanje u hrvatski jezik u dvama razdobljima“, *Suvremena lingvistika*, sv. 30, br. 57-58, 2004, str. 93-104.
36. Калинин, А., В., *Лексика русского языка*, Москва: Издательство московского университета, 1966.
37. Katić, M., *O tehnikama prevođenja nekih engleskih termina energetske elektronike*, 11th International Symposium on Power Electronics - Ee 2001, Novi Sad, Oct.-Nov. 2001, str. 154-157.
38. Katić, M., *Anglicizmi u jeziku tehnike*, XLVII Konferencija ETRAN, Herceg Novi, Jun 2003, CD-ROM i knjiga, str. 241-244.
39. Klajn, I., Strana reč – šta je to? *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, X, 7–24, 1967.
40. Klajn, I., M., Šipka, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Novi Sad: Prometej, 2006.
41. Lalić, G., O. Panić, T. Prčić, „Generički nazivi elektronskih uređaja u nekim evropskim jezicima: uporedna analiza adaptacije engleskih uzora“, *Philologia* broj 3, godina III, Beograd, 2005, str. 19 – 25.
42. Melvinger, J., *Leksikologija*, Osijek: Pedagoški fakultet sveučilišta u Osijeku, 1984, str. 58.
43. Menac, A., „Morfološka adaptacija anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku“, Prvi hrvatski slavistički kongres, *Zbornik radova 1*, Zagreb, 1997, str. 303–312.
44. Menac, A., R. Filipović, „Adaptacija ortografije anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku: teorija i primjena“, *Suvremena lingvistika*, godina 23, svezak 1–2 (broj 43–44), Zagreb, 1997, str. 61–71.
45. Mihaljević, M., „Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika s posebnim obzirom na znanstveno-popularni i personalni podstil“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 28, 2002, str. 325-343.

46. Milić, M., *Termini igara loptom u engleskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom*, Neobjavljeni magistarski rad, Novi Sad, Filozofski fakultet, 2004.
47. Muhvić-Dimanovski, V., „Prevedenice – jedan oblik neologizama“, *Rad HAZU*, knj. 446, 1992, str. 205.
48. Muhvić-Dimanovski, V., „Neologizmi na razmeđi jezične otvorenosti i jezičnoga purizma“, *Filologija*, 2000, str. 495 – 499.
49. Muhvić-Dimanovski, V., „New Concepts and New Words; How Do Languages Cope with the Problem of Neology“, *Collegium Antropologicum*, vol. 28, 2002, str. 139 –146.
50. Panić-Kavgić, O., *Koliko razumemo nove anglicizme*, Novi Sad: Zmaj, 2006.
51. Peco, A., „Jezički kontakti i jezički sistemi“, *Južnoslovenski filolog*, Beograd, XLIII, 1987.
52. Pešikan, M., „Leksičko blago našeg jezika i normativni odnos prema njemu“, *Naš jezik*, XVIII, 1970, str. 80-92.
53. Pešikan, M., *Naš književni jezik na sto godina poslije Vuka*, Beograd: Izdavačko društvo za srpskohrvatski jezik i književnost, 1970.
54. Prčić, T., *Semantika i pragmatika reči*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1997.
55. Prčić, T., *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*, Novi Sad: Prometej, 1998.
56. Prčić, T., „Sinonimi u teoriji i praksi: isto ali ipak različito“, *Jezik danas* 9: 14-20, 1999.
57. Prčić, T., „Adaptacija novih reči iz engleskog jezika prevodenjem“, *Primenjena lingvistika*, 3. Filozofski fakultet. Novi Sad: JDPL, 2002, str. 95-101.
58. Prčić, T., „Nemarni „funkcionalni stil”: u potrazi za zagubljenim značenjem“, *Funkcionalno raslojavanje srpskog standardnog jezika. Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 32/1, 2004, str. 297 – 305.
59. Prčić, T., „O anglicizmima iz četiri različita ali međupovezana ugla“, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 2004, 47/1-2.
60. Prčić, T., „I mi reč za trku imamo: srpski nasuprot anglosrpskom“, *Svet reči*, 2004, str. 19-20.

61. Prčić, T., „Anglicizmi u našoj svakodnevnoj praksi: kako iz koncentričnih začaranih krugova?“, *Zbornik radova s Međunarodnog naučnog skupa „Život i delo akademika Pavla Ivića”*. (održanog septembra 2001, Beograd – Novi Sad – Subotica), 2005.
62. Prčić, T., „Srpski ili anglosrpski – pitanje je sad“, *Srpski jezik u reformi škole, Zbornik*, Beograd, 2005.
63. Prčić, T., *Engleski u srpskom*, Novi Sad: Zmaj, 2005.
64. Prčić, T., „Globalna angloCOOLtura i njen uticaj na sinonimiju srpskog jezika“, *Susret kultura*, Zbornik radova, Filozofski fakultet, 2006, str. 529-535.
65. Radovanović, M., *Sociolingvistika*, Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1979.
66. Sapir, E., *Language*, New York: Harcourt Brace & Co., 1921, str. 207
67. Silić, J., „(Hrvatski) jezik kao sustav i kao standard“, *Zbornik radova*, 1997, str. 131 – 139.
68. Silić, J., „Novinarski stil hrvatskoga standardnog jezika“, *Kolo*, 3, 1998, str. 495 – 513.
69. Šipka, D., *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: Matica srpska, 1998.
70. Škiljan, D., „Tuđice i tuđinci“, *Interkulturalnost versus rasizam i ksenofobija*, 1998, str. 39.
71. *The Linguistic Encyclopedia*, Kirsten Malmkjær, London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2006.
72. Turk, M. i H. Pavletić, „Poluprevedenice – jedan oblik neologizama“, *Zbornik radova*, 2001, str. 643 – 649.
73. Vasić, V., G. Nejgebauer, T. Prčić, *Du you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Novi Sad: Zmaj, 2001.
74. Zentella, A., C., „Growing up Bilingual – Portorican Children in New York“, *Journal of Sociolinguistics*, 1997, str. 117